

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ

Пийтерфолвівської територіальної громади

Зміст

РОЗДІЛ I – Аналітична частина	5
<i>1. Загальна інформація про громаду</i>	<i>5</i>
1.1. Географічне розташування, населені пункти	5
1.2. Історичний контекст	8
1.3. Природне середовище	12
1.4. Населення та ринок праці	14
<i>2. Система адміністративного управління</i>	<i>20</i>
2.1. Місцеві органи самоврядування та державні органи	20
2.2. Інституційні рамки реалізації стратегій	22
2.3. Нормативно-правові рамки та обмежуючі фактори	22
2.4. Документи з містобудування	23
2.5. Ресурси для реалізації стратегії	23
2.6. Дорадчі та консультативні органи	24
2.7. Прозорість та підзвітність	24
<i>3. Інфраструктура мікрорегіону, комунальні послуги</i>	<i>25</i>
3.1. Житло	25
3.2. Транспорт	27
3.3. Комунальні послуги	29
3.4. Пошта, телекомунікації	30
3.5. Освіта	31
3.6. Охорона здоров'я	35
3.7. Соціальне забезпечення	38
3.8. Культура, спорт	41
3.9. Об'єднання, громадські організації, самоорганізація	42
3.10. Адміністративні послуги	42
3.11. Цивільний захист	43
<i>4. Економічна ситуація</i>	<i>45</i>
4.1. Сільське господарство	45
4.2. Промисловість	47
4.3. Туризм	48
РОЗДІЛ II SWOT-аналіз	50
<i>1. SWOT-аналіз</i>	<i>50</i>
1.1. Сильні сторони (S)	51
1.2. Слабкі сторони (W)	53
1.3. Можливості (O)	55
1.4. Загрози (T)	58
<i>2. Матриця TOWS</i>	<i>60</i>
2.1. Порівняння сильних сторін і можливостей (SO-стратегії)	60
2.2. Порівняння слабких сторін та можливостей (WO-стратегії)	63
2.3. Порівняння сильних сторін і загроз (ST-стратегії)	66
2.4. Порівняння слабких сторін та загроз (WT-стратегії)	69
<i>3. Ключові проблеми та потенціал розвитку</i>	<i>72</i>
РОЗДІЛ III. Сценарії розвитку громади	75
<i>1. Сценарії розвитку мікрорегіонів</i>	<i>75</i>
1.1. Оптимістичний сценарій розвитку	75
1.2. Реалістичний сценарій розвитку	76
1.3. Песимістичний сценарій розвитку	77
<i>2. Підсумки та стратегічні висновки</i>	<i>77</i>
РОЗДІЛ IV Стратегічна перспектива територіального розвитку громади	79
РОЗДІЛ V. Стратегічні та оперативні цілі та завдання розвитку території громади	81
<i>1. Таблиця цілей</i>	<i>81</i>

1.1. Перелік стратегічних цілей, оперативних цілей та завдань	84
2. Стратегічні та оперативні цілі	85
2.1. СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ А: Зміцнення та диверсифікація економіки	85
2.2. СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ Б: Розвиток інфраструктури та умов доступності	90
2.3. СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ В: Збереження населення та зміцнення соціальної згуртованості	94
2.4. СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ Г: Зміцнення прикордонного міжнародного співробітництва	98
РОЗДІЛ VI. Узгодженість стратегії з регіональними стратегічними документами України	103
1. Матриця узгодженості	104
2. Узгодженість: загальна оцінка матриці узгодженості	106
2.1. Система цілей економічного розвитку (А)	106
2.2. Система цілей розвитку інфраструктури (В)	106
2.3. Система цілей, спрямованих на зміцнення соціальної згуртованості (С)	107
2.4. Міжнародне та інституційне співробітництво (D)	107
3. Підсумок	107
РОЗДІЛ VII Моніторинг реалізації стратегії та плану дій	109

Перелік ілюстрацій

Рис. 1: Розташування Пийтерфолвівської територіальної громади в межах Закарпаття	5
Рис. 2: Розташування населених пунктів Пийтерфолвівської територіальної громади	6
Рис. 3: Рельєфна карта Пийтерфолвівської територіальної громади	13
Рис. 4: Динаміка кількості новонароджених у різних населених пунктах	15
Рис. 5: Частка молоді віком до 14 років та людей похилого віку старше 60 років у складі населення, 2025 рік	16
Рис. 6: Різниця в рівні освіти чоловіків і жінок, 2025	19
Рис. 7: Показники економічної активності в Пийтерфолвівській територіальній громаді, 2025	19
Рис. 8: Мережа територій обслуговування (3) та старостинських округів (5) Пийтерфолвівської територіальної громади	21
Рис. 9: Мережа закладів загальної освіти та державної освіти мікрорегіону Пийтерфолвівської територіальної громад; заклади загальної освіти (13), заклади початкової державної освіти (2), заклади середньої державної освіти (10), заклади вищої державної освіти (2), інші навчальні заклади (2)	32
Рис. 10: Мережа закладів охорони здоров'я та людських ресурсів у Пийтерфолвівській територіальній громаді; сімейні лікарі (6), пункти первинної медичної допомоги (17), аптеки (7), пункти невідкладної медичної допомоги (1)	37
Рис. 11: Кількість постійних мешканців Пийтерфолвівської територіальної громади та осіб, які потребують соціальної допомоги, а також частка осіб, які потребують соціальної допомоги, у загальній кількості постійного населення у період з 2021 по 2025 рік	39
Рис. 12: Культурна та спортивна інфраструктура Пийтерфолвівської територіальної громад; музей/галерея (3), бібліотека (9), спортивний комплекс (1)	41
Рис. 13: Інституційна та кадрова база цивільного захисту Пийтерфолвівської територіальної громади; пожежна станція (3), представник правоохоронних органів (1)	44
Рис. 14: Мережа взаємозв'язків між сильними сторонами та можливостями Пийтерфолвівської територіальної громад	61
Рис. 15: Мережа взаємозв'язків слабких сторін та можливостей Пийтерфолвівської територіальної громад	64
Рис. 16: Мережа взаємозв'язків сильних сторін та загроз Пийтерфолвівської територіальної громад	67
Рис. 17: Мережа взаємозв'язків слабких сторін та загроз Пийтерфолвівської територіальної громад	70
Рис. 18: Дерево цілей	82
Рис. 19: Матриця когерентності	104

Перелік таблиць

Таблиця 1: Населені пункти Пийтерфолвівської територіальної громади, їхні адміністративні територіальні коди	7
Таблиця 2: Чисельність постійного населення Пийтерфолвівської територіальної громади у розрізі населених пунктів у період з 2001 по 2025 рік	14
Таблиця 3: Зміни чисельності та частки жителів угорської національності в населених пунктах Пийтерфолвівської територіальної громади, а у період з 2001 по 2017 рік	18
Таблиця 4: Кількість житлових об'єктів (усіх типів) у Пийтерфолвівській територіальній громаді а у 2025 році	25
Таблиця 5: Забезпеченість освітніми закладами в Пийтерфолвівській територіальній громаді	33
Таблиця 6: Кількість осіб, які потребують соціальної допомоги, у Пийтерфолвівській територіальній громаді з розбивкою за населеними пунктами, у період з 2021 по 2025 рік	39
Таблиця 7: SWOT-аналіз	50
Таблиця 8: Можливі стратегічні напрямки розвитку Пийтерфолвівської територіальної громади з урахуванням порівняння сильних сторін та можливостей	61
Таблиця 9: Можливі стратегічні напрямки Пийтерфолвівської територіальної громади з урахуванням порівняння слабких сторін та можливостей	64
Таблиця 10: Можливі стратегічні напрямки Пийтерфолвівської територіальної громади з урахуванням порівняння сильних сторін та загроз	67
Таблиця 11: Можливі стратегічні напрямки Пийтерфолвівської територіальної громади на основі порівняння слабких сторін та загроз	70
Таблиця 12: Порівняння сценаріїв розвитку	78
Таблиця 13: Таблична ілюстрація «дерева цілей», доповнена конкретними завданнями	83
Таблиця 14: Оперативні цілі в контексті стратегічної мети «Зміцнення та диверсифікація економіки»; зведена таблиця	87

Таблиця 15: Оперативні цілі в контексті стратегічної цілі щодо розвитку інфраструктури та умов доступності; зведена таблиця	91
Таблиця 16: Оперативні цілі у системі взаємозв'язків зі стратегічною метою збереження населення та зміцнення соціальної згуртованості; зведена таблиця	96
Таблиця 17: Оперативні цілі в контексті стратегічної цілі «Зміцнення прикордонного міжнародного співробітництва»; зведена таблиця	100
Таблиця 18: Система моніторингових показників	110

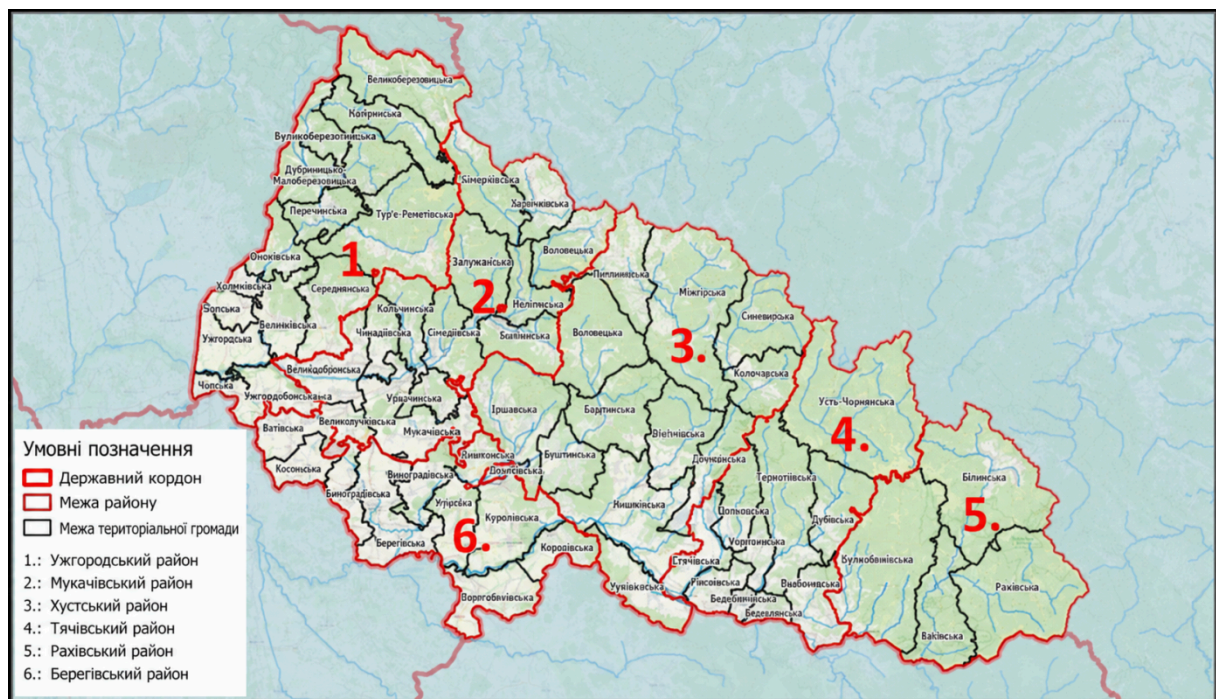
РОЗДІЛ I – Аналітична частина

1. Загальна інформація про громаду

1.1. Географічне розташування, населені пункти

Пийтерфолвівська територіальна громадарозташована у Закарпатті, у південній частині Берегівського району, безпосередньо на місці збігу угорсько-українсько-румунського тристороннього кордону (див. рис. 1). З півночі межує з Вилоцькою територіальною громадою, а з північного сходу — з Королівською територіальною громадою. На півдні та південному сході він межує з румунським повітом Сатмар, а на південному заході — з угорським повітом Сабољч-Сатмар-Берег. Рельєф рівнинний, найвища точка регіону розташована в південно-східній частині, у селі Дюла, на висоті 340 метрів над рівнем моря. У північній частині протікає річка Тиса, яка таким чином частково утворює кордон між громадами Пийтерфолво та Вилок.

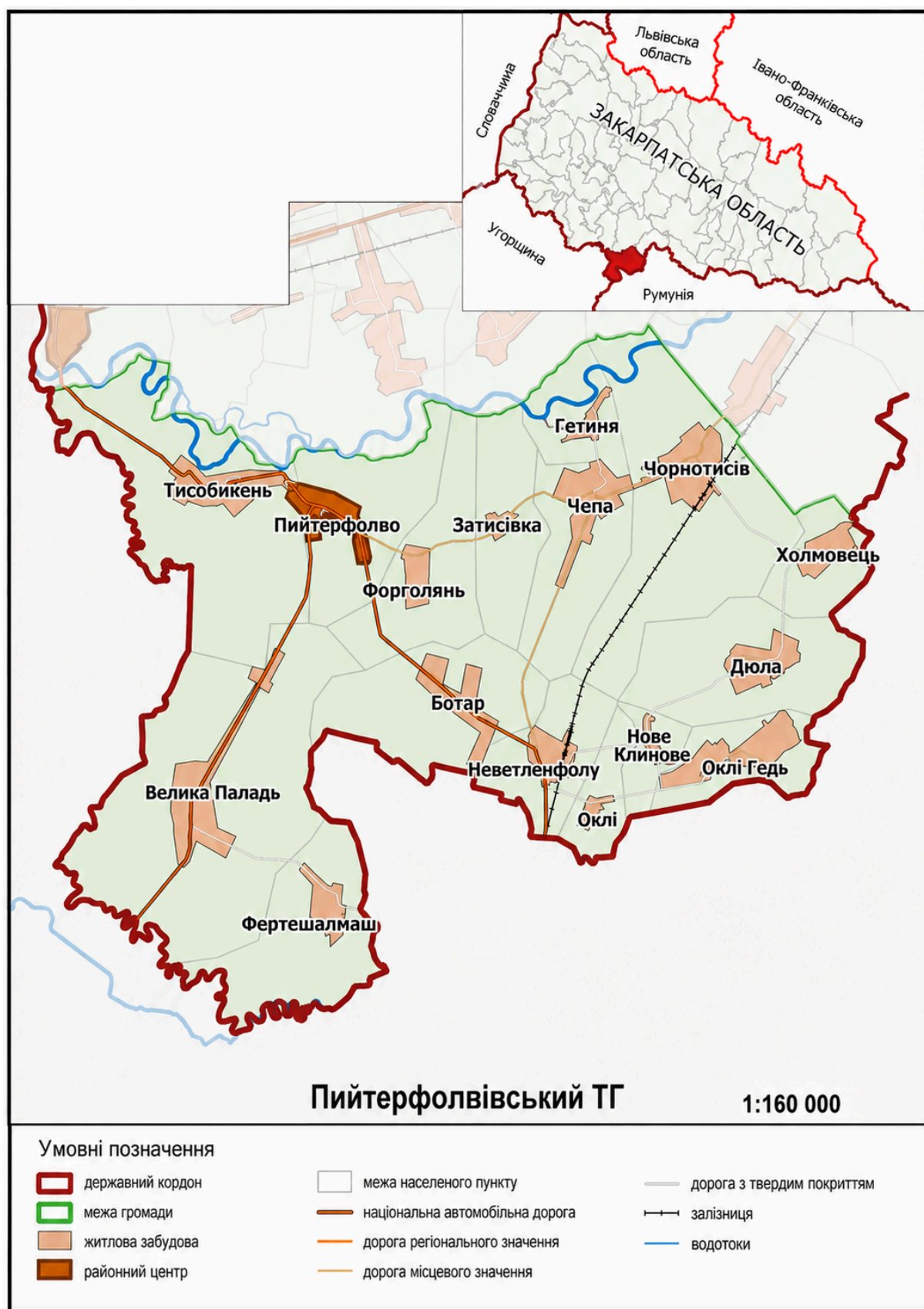
Ірис. : Розташування Пийтерфолвівська територіальна громада в межах Закарпаття

Джерело: NSKI

Цей регіон як адміністративна одиниця був утворений 12 червня 2020 року в результаті децентралізаційної реформи в Україні. Згідно заактуальними офіційними даними України, Пийтерфолвівська територіальна громада, має площу 191,77 км² (з них 56,16 км² — забудована територія та 135,62 км² — прилегла територія) і охоплює 16 населених пунктів.

2Рис. : Розташування населених пунктівПийтерфолвівська територіальна громада

Джерело: NSKI

1. Таблиця: Населені пункти Пийтерфолвівська територіальна громада, їхні адміністративні територіальні коди

Територіальна громада		Адміністративно-територіальний код громади як адміністративної одиниці
Населений пункт		Адміністративний код населеного пункту як адміністративної одиниці
	село Оклі	UA21020190090075909
	село Оклі Гедь	UA21020190100010821
	село Ботар	UA21020190020065648
	село Чепа	UA21020190150083412
	село Затисівка	UA21020190060044916
	село Чорнотисів	UA21020190160047463
	село Фертешолмаш	UA21020190120084194
	село Форголань	UA21020190130010359
	село Холмовець	UA21020190140092769
	село Велика Паладь	UA21020190030021934
	село Неветленфолу	UA21020190070097003
	село Дюла	UA21020190050097552
	село Тисобикень	UA21020190110026032
	село Гетиня	UA21020190040095602
	село Пийтерфолво	UA21020190010089582
	село Нове Клинове	UA21020190080038062

Джерело: <https://decentralization.ua>

Завдяки своєму розташуванню Пийтерфолвівська територіальна громада відіграє значну роль у транспортному та логістичному житті Закарпаття та України. З Угорщини до нього можна дістатися по автодорозі № 492, а з Румунії — по автодорозі другого класу DN 1C. З румунського міста Халмі можна дістатися до українського села Невтеленфолу. На прикордонному переході, що обслуговує автомобільний (у тому числі вантажний) рух, також проходить пішохідний та велосипедний рух. Серед доріг Пийтерфолвівська територіальна громада значний трафік припадає на автомагістраль M26, яка, пролягаючи з півдня на північ, з'єднує населені пункти Невтеленфолу, Ботар, Пийтерфолво, Тисобикень та Вилок, а також головна дорога T0735, яка також пролягає з півдня на північ і з'єднує населені пункти Невтеленфолу, Чепа, Чорнотисів, Сасово, Теково та Виноградів.

Через свою роль у забезпеченні подвійного перетину кордону громада обслуговує дуже значний транзитний трафік; більше того, окрім основних маршрутів, що ведуть до пунктів перетину кордону, дороги навколишніх менших населених пунктів також зазнають значного навантаження. Транспортний потік супроводжується підвищеним рівнем шуму та концентрацією пилу в повітрі, а рух вантажних автомобілів суттєво погіршує якість дорожнього покриття. Вплив міжнародного

пасажирського та вантажного руху, тривалі процедури перетину кордону та затори вантажного транспорту суттєво впливають на повсякденне життя місцевих мешканців. Це ускладнює пересування мешканців, підвищує ризик ДТП, а присутність водіїв вантажівок, що стоять у заторах, також породжує додаткові проблеми, оскільки вони, як правило, змушені вмиватися та справляти природні потреби біля доріг, крім того, часто не дотримуються загальних правил щодо утилізації відходів. Через українсько-румунський прикордонний відрізок також здійснюється залізничний рух. Це залізничне сполучення особливо набуло значення з 24 лютого 2022 року, оскільки забезпечує великий трафік завдяки військовим та гуманітарним перевезенням.

Крім того, слід виділити ще одне українсько-угорське автомобільне сполучення, пов'язане з Пийтерфолвівською територіальною громадою. Це прикордонний перехід, відкритий 8 квітня 2025 року після тривалих переговорів між населеними пунктами Велика Паладь (Україна) та Надьгодош (Угорщина), що частково розвантажує прикордонний перехід у Вилку, а також забезпечує ще одну можливість перетину кордону для мешканців Пийтерфолвівської територіальної громади. На переході (за центральноєвропейським часом) з 7-ї ранку до 7-ї вечора забезпечується проїзд для пішоходів, а також для транспортних засобів загальною масою до 3,5 тонн.

1.2. Історичний контекст

1.2.1. село Оклі

Назва населеного пункту Оклі вперше з'являється в документах у 1323 році, хоча, ймовірно, він був заселений ще з давніх-давен. Назва походить від прізвища роду Оклі, який володів цим населеним пунктом приблизно протягом століття. Після вимирання цього роду населений пункт переважно належав спадкоємцям та новим дарувальникам. Серед власників, окрім роду Оклі, слід згадати також родини Перені, Гюлай та Телекі. Водночас дрібна знать, характерна для цього краю, навіть опинившись утиснутою між маєтками Нялабі та Холмі, так і не потрапила під їхній тривалий вплив. Населення тут завжди було суто угорським. Село — як і свідчить його реформатська церква XV століття — переважно населене реформатами. Назва населеного пункту стала більш відомою завдяки новелі Кальмана Мікшата «Міклош Оклі», а також фільму 1986 року, знятому за мотивами цієї новели у рамках чехословацько-угорської копродукції під тією ж назвою.

1.2.2. село Оклігедь

Назва населеного пункту Оклігедь походить від його розташування в гірській частині Оклі, яке порівняно з Оклі значно пізніше перетворилося на самостійне поселення. Його розвиток пов'язаний із виноградарством та виноробством. Оклігедь став самостійним населеним пунктом у 1920-х роках, у чехословацький період. Таким чином, його історія як до, так і після відокремлення збігається з історією населеного пункту Оклі.

1.2.3. село Ботар

Ботар — одне з найдавніших населених пунктів Закарпаття. Перші письмові згадки про нього датуються початком XIII століття. Згадується у межовому описі Миколи з Сатьмарського повіту 1206 року, а також у «Ресстрі *Варада*» того ж року. Судячи з імен та географічних назв, що збереглися з XV століття, на той час поселення, ймовірно, було суто угорським. Про присутність інших національностей можна говорити лише після рутенського заселення на початку XVIII століття, що стало наслідком, головним чином, татарського набігу 1717 року. З історичних свідчень та анекдотів випливає, що поселення на той час було зруйноване, а його нові мешканці прибули переважно з Марамоша. Однак рутенська мова навіть після цих переселень не стала домінуючою.

1.2.4. село Чепи

Перша згадка про назву населеного пункту Чепи датується 1320 роком. Тоді він ще називався Телек. У формі «Чепи» його вперше згадують у документі 1393 року. Серед перших власників населеного пункту фігурує рід Акошів, а згодом — Міклош, син Тіберій, та родина Чепів (звідки й походить назва). З поселенням тісно пов'язаний також рід Фогараші. Населення вже у XV столітті переважно складалося з угорців, які (після Реформації) стали кальвіністами. У поселенні також є сліди рутенського заселення: на місце дворян і селян, які загинули під час татарського набігу на початку XVIII століття, сюди також прибули рутени. Розвиток Чепи з середньовіччя ґрунтувався на сільському господарстві, а родючі рівнини околиць завжди сприяли землеробству та тваринництву.

1.2.5. село Затисівка

Назва Затисівка вперше з'явилася у 1323 році як *Chamafalva*. У XV–XVI століттях на її території проживало чимало дворянських родин. Окрім дворянства, у поселенні мешкала лише невелика кількість бідних селян, переважно угорців. З-поміж

землевласників збереглося ім'я родини Ширмай. У другій половині XVIII століття до поселення почали поступово переселятися нові рутенські мешканці, що також було наслідком знелюднення, яке сталося після останнього татарського набігу.

1.2.6. село Чорнотисів

Населений пункт Чорнотисів вперше згадується в документах у 1319 році, тоді ще під назвою Ордо. На той час Ордо належало до королівських лісових поселень. Назва походить від слова «erdőőr» (лісовий сторож). Префікс «Фекете» пов'язаний із струмком під назвою «Фекетевіз», що протікає через поселення. У 1355 році поселення отримало привілеї від короля. Серед його власників з'являється Міклош, син Тіби, потім родина Ардаїв, пізніше — родина Ракоці та Баркоці. Мешканці поселення переважно завжди були угорцями. На початку XX століття тут у значній мірі проживали греко-католики та реформати, водночас вже існувала й єврейська громада.

1.2.7. село Фертешолмаш

Перша письмова згадка про Фертешолмаш датується 1319 роком під назвою «Алмас». Префікс «Фертос» місцевість отримала пізніше, у XVIII столітті, що вказує на болотистий характер місцевості. У той час нею володіли кілька родин дрібної знаті: Сомоді, Тегзе, Табак та Тьорьок. У населеному пункті вже в середині XVI століття діяла реформатська громада, перша письмова згадка про яку збереглася з 1560 року. На початку XX століття ця територія вважалася майже повністю заселеною угорцями, частка реформатів становила близько сімдесяти п'яти відсотків.

1.2.8. село Форголань

Перша згадка про Форголань датується 1320 роком. Назва, ймовірно, походить від імені одного з перших власників — фламандського поселенця на ім'я Форгалан. Інші джерела пов'язують її з ім'ям німецького походження, але угорською формою — Фолокрам. З XIV століття власниками були угорці, чия перевага протягом тривалого часу була визначальною. У XVII–XVIII століттях сюди заселяли русинів.

1.2.9. село Холмовець

Назва населеного пункту Холмовець та сусіднього пагорба з такою ж назвою у угорській формі походить від самого горбистого рельєфу місцевості (слов'янське походження). Ранні згадки про населений пункт невідомі, вперше він з'явився у писаннях XVIII століття під назвами Hlumec, Homlóc, а потім Холмовець. Згідно з записом 1874 року, воно, ймовірно, відокремилося від населеного пункту Чорнотисів. У

1910 році ця територія була заселена переважно русинами, змінімальною кількістю угорців та німців.

1.2.10. село Велика Паладь

Велика Паладь — одне з найдавніших населених пунктів Закарпаття, яке виникло поблизу важливих транспортних та економічних шляхів рівнинної місцевості вздовж річки Тиси. У письмових джерелах поселення вперше згадується у 1262 році, і вже у XIII столітті воно вважалося організованим поселенням. Його мешканці займалися переважно землеробством, тваринництвом та ремеслами. Реформатська релігія, що поширилася в поселенні у XVI столітті, відіграла значну роль у формуванні місцевого громадського життя та розвитку освіти в околицях. У період турецького панування село неодноразово спустошувалося, а згодом знову заселялося. У XIX столітті Велика Паладь став сільськогосподарським центром околиць.

1.2.11. село Неветленфолу

Неветленфолу вперше згадується в документах у XIV столітті, у 1380 році; на відміну від роду Дякфалві, що носив колишню назву поселення, з'явився в середині століття. Саме вони були першими власниками поселення, від їхнього імені походить і перша назва поселення: Дякфалва. Дякфалвівці були простими дворянами, які володіли маєтком виключно тут і які рано вступили в родинні зв'язки з родинами сусіднього, більш давнього дрібного дворянства. Уперше поселення згадується під назвою «Неветленфолу» у 1619 році, проте ця назва остаточно вкоренилася лише у другій половині XVIII століття і стала загальноприйнятою, втративши попереднє паралельне вживання подвійної назви «Дякфалва» та «Неветленфолу» (через вульгарне українське прозвучання)

1.2.12. село Дюла

Дюла вперше згадується наприкінці XIV століття, у документі 1396 року. До цього, у описі меж 1337 року, проведеному між Оклі та Чорнотисів, вона ще не згадувалася. Майбутнє поселення було частиною маєтку Нялад-Варі; його територія меншою мірою відокремилася від Оклі, а більшою — від Чорнотисів, що належало до цього маєтку. Населення було переважно угорським, і походження назви також пов'язане з цим угорським аспектом — ймовірно, вона походить від угорського імені. Протягом минулих століть воно існувало у численних варіантах назви (Джула, Гювла, Дула), і його історія, подібно до цього, є багатошаровою. Мешканці вважають себе нащадками кунів та бесенів і займалися переважно вирощуванням винограду та

фруктів: звідси й походить префікс «виноградний». Серед перших власників поселення були, зокрема, воєвода Драг, родини Перені, Ракоці та Каройї. На початку XVIII століття татарське вторгнення спричинило серйозні руйнування й у цьому населеному пункті, а наприкінці століття, згідно з королівським рішенням, у житті місцевих кріпаків відбулися значні зміни (щодо спадкування, переселення та навчання).

1.2.13. село Тисобикень

Населений пункт Тисобикень вперше згадується в письмових джерелах у 1230 році під назвою Бокень. Спочатку поселення належало роду Бокенів, а згодом перейшло у власність родини Бай. Населення Тисобикень, завдяки сприятливим територіальним умовам, займалося переважно сільським господарством. Уже в XVII–XVIII століттях реформатська церква відігравала значну роль у житті населеного пункту.

1.2.14. село Гетиня

Вперше назва Гетиня згадується в грамотах 1241 року. Походження поселення пов'язане з дрібною знаттю. Його власники у другій половині XIII століття переселилися з інших регіонів до цього поселення, яке до укладення Тріанонського миру входило до складу Угоцького графства. З другої половини XVI століття населення складалося з різноетнічних — хоча й переважно угорських — кріпаків та селян. Зміни відбулися з другої половини XVII століття, коли селян, які переважно розмовляли угорською мовою, замінили головним чином русини.

1.2.15. село Пийтерфолво

Пийтерфолво — одне з найдавніших населених пунктів Закарпаття. Перша письмова згадка про поселення датується 1220 роком під назвою *Villa Petur*. Ще в середньовіччі тут існувало заселене поселення, а в околицях навіть було виявлено сліди кількох доісторичних поселень, отже, населення могло з'явитися тут задовго до перших письмових згадок. У поселенні також варто відзначити сліди русинів, однак поселення кількох русинських родин у XVII столітті не спричинило глибоких змін у мові, що була характерною для поселення, оскільки угорська знать мала значну перевагу. Визначною подією в історії поселення Пийтерфолво став також останній татарський напад на початку XVIII століття, під час якого в 1717 році татари захопили й зруйнували поселення. Тоді з 177 місцевих дворян загинуло 54, після чого на цій території розпочалося заселення русинів. Мешканці з самого початку жили переважно за рахунок сільського господарства, землеробства та тваринництва. Визначальну роль у житті поселення відігравала реформатська релігія.

1.2.16. село Нове Клиново

Перша письмова згадка про поселення Нове Клиново також датується XIV століттям, хоча, судячи з археологічних знахідок, воно могло бути заселеним ще на початку палеоліту. З ранньої залізної доби збереглися пам'ятки металургійного виробництва. Про поселення немає багато письмових даних, проте в пізніші часи тут також відбувалося заселення русинів з метою ославізації угорського населення; слід зазначити, що зрештою сталося навпаки: самі переселенці угорцювалися. Мешканці населеного пункту зазвичай займалися землеробством та ремеслами (ткацтво, вишивка, плетіння соломи).

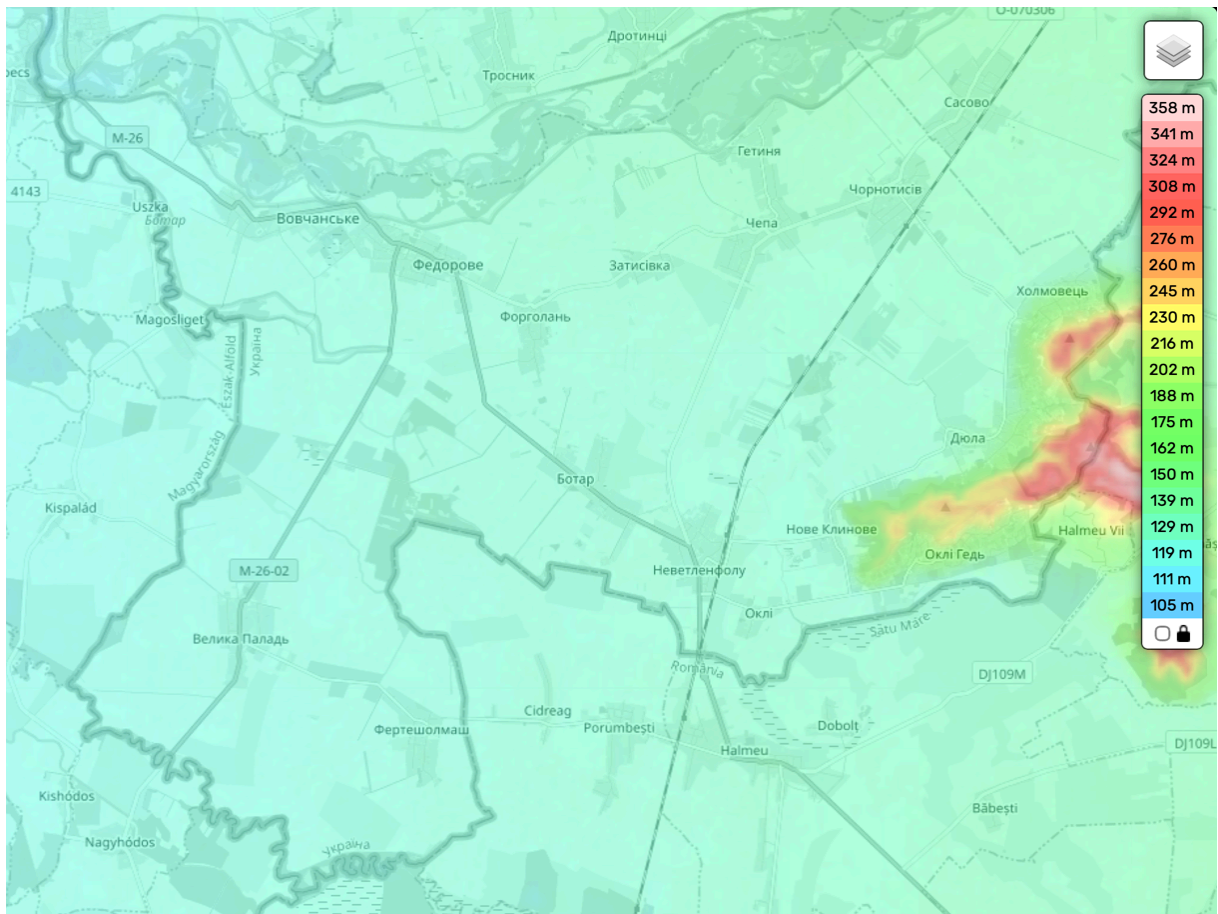
1.3. Природне середовище

Пийтерфолвівська територіальна громада, розташована у південній частині Берегівського району, безпосередньо на місці збігу угорсько-українсько-румунського тристороннього кордону, лежить на північно-східному краю Карпатського басейну, на рівнинній території, яку можна вважати продовженням Великої рівнини.

Рельєф тут переважно низовинний — це злегка хвиляста рівнина, сформована річковим наносинням. Найвища точка над рівнем моря — 345 м — розташована на східній околиці мікрорегіону, на горі Дюла.

Найважливішим гідрографічним елементом регіону є річка Тиса, яка на північному краю району своїм непрямым руслом утворює широкі заплави та стариці. До регулювання річки значна частина території піддавалася регулярним повеням, що створило родючі алювіальні ґрунти, але водночас сформувало болотисті та заболочені ділянки. У річку Тису в цьому мікрорайоні впадає кілька менших водотоків. Найзначнішим серед них є річка Ботар, який перетинає територію з півдня і також відіграє важливу роль у формуванні водного балансу.

ЗРис. : Рельєфна карта Пийтерфолвівської територіальної громади

Джерело: World Topographic Map

- Мережа населених пунктів громади, як правило, розташована на захищених від повеней височинах поблизу річок. У околицях населених пунктів знаходяться великі сільськогосподарські угіддя, розташовані на алювіальних та лугових ґрунтах. Серед ґрунтів цього району найхарактернішими є алювіальні ґрунти, лугові ґрунти та подекуди чорноземні ґрунти, які забезпечують сприятливі умови для вирощування польових культур, плодових дерев та виноградарства.

З кліматичної точки зору цей край має помірно континентальний клімат, однак через близькість Карпат відчувається вплив гірської місцевості. Завдяки цій подвійності, але головним чином через розташування на рівнині, літо тут тепле, а зима відносно м'яка. Середньорічна температура становить близько 9–11 градусів Цельсія, річна кількість опадів — 600–700 міліметрів, значна частина яких випадає у вегетаційний період. Ризик виникнення повеней та внутрішніх затоплень існує й донині, особливо під час весняного танення снігу та сильних літніх злив.

Природний рослинний покрив спочатку складався з заплавних гайових лісів, дубово-ясеневих-в'язових угруповань та болотних луків. Однак внаслідок останніх робіт з регулювання річок та сільськогосподарської діяльності більша частина цих угруповань зникла або перебуває на стадії зникнення. Останні зберегли свою цілісність переважно вздовж річки Тиси, де й досі можна зустріти галерейні ліси, вербово-тополеві гаї та вологі біотопи. До речі, вони мають значну екологічну цінність. Поймові території є важливими місцями проживання птахів, а також притулком для численних видів водних і болотних рослин.

Загалом, природно-географічний характер району визначається рівнинним рельєфом, річковими формами рельєфу, родючими ґрунтами та помірно континентальним кліматом. Гідрологічні особливості є одночасно і ресурсом (сільське господарство, зрошення, частково рибальство), і фактором ризику (повені, підтоплення). Обличчя ландшафту тісно пов'язане з водогосподарською діяльністю та людським використанням території.

1.4. Населення та ринок праці

1.4.1. Міграція населення, вікова структура

У 2025 році чисельність постійного населення громади становила 16 863 особи. Це означає зменшення на 13,3 відсотка порівняно з даними останнього перепису населення 2001 року. Фактичне скорочення чисельності населення, ймовірно, було більшим, оскільки під час перепису 2025 року не враховувалися особи, які тимчасово виїхали за кордон через війну, оскільки вони не змінили свою адресу проживання. За припущеннями, частина військових біженців може повернутися після закінчення війни.

2Таблиця: Чисельність постійного населення Пийтерфолвівської територіальної громади у розрізі населених пунктів у період з 2001 по 2025 рік

Населений пункт	2001	2025
Оклі	366	310
Оклігедь	611	490
Ботар	924	737
Чепа	1943	1725
Затисівка	528	352
Чорнотисів	2232	2071
Фертешолмаш	1 070	802
Форголань	890	631
Холмовець	715	625
Велика Паладь	1 824	1 425
Неветленфолу	1 632	1 404

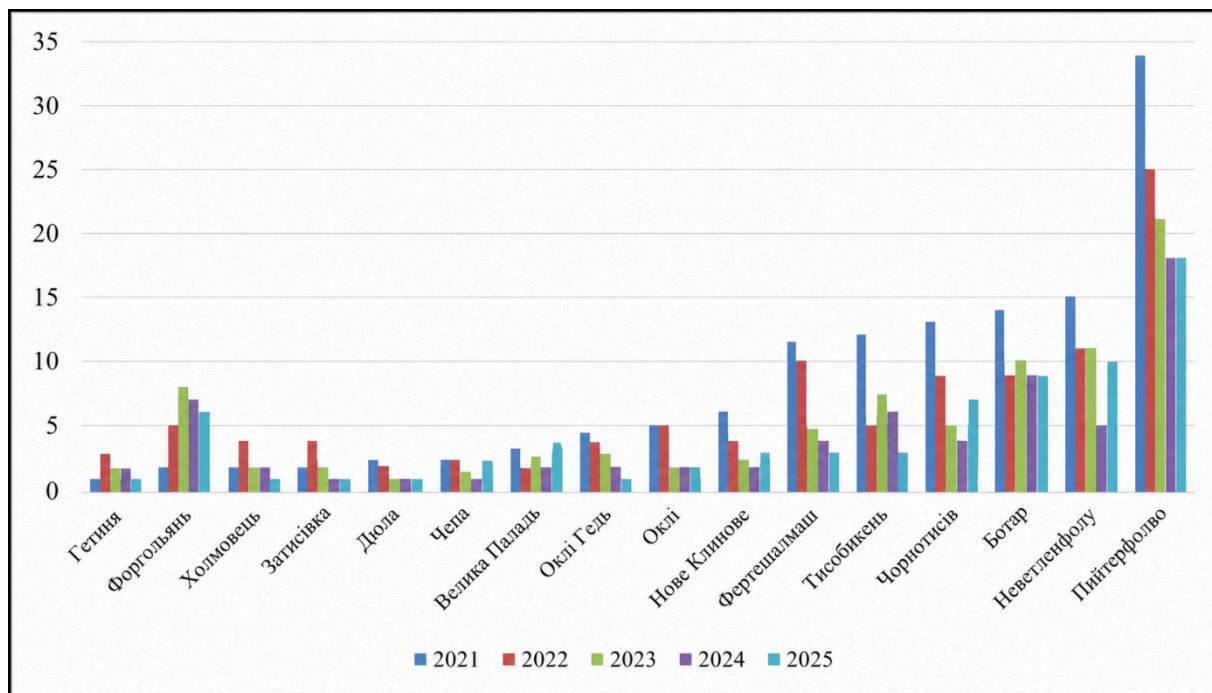
Дюла	1 421	1 323
Тисабикень	2 216	2 022
Гетиня	753	769
пийтерфолво	2 016	1 902
Нове клинове	314	275
Разом	19 455	16 863

Джерело: дані мікрорегіонів

Офіційні дані не можна вважати драматичними, особливо якщо врахувати події 2008–2009 років (економічна криза), що відбулися протягом двох десятиліть, а також події 2014 року в Криму, що торкнулися країни, епідемію Covid-19 на початку 2020-х років, а також гострий російсько-український конфлікт, що триває з 2022 року. Зокрема, щодо останнього вже в перший рікконфлікту з’явилося чимало наукових та журналістських матеріалів про те, що в регіоні з’явилися внутрішні переселенці; проте серед них є ті, хто залишився на місці, а є й ті, хто виїхав далі або, можливо, повернувся. Однак надійних статистичних даних щодо масштабів міграції опубліковано не було. Місцева влада оцінює частку тих, хто виїхав з мікрорегіону, приблизно в одну третину.

Кількість народжень у громаді зменшилася з 154 новонароджених у 2021 році до 81 у 2025 році. Це становить 48-відсоткове зниження, отже, кількість новонароджених за 5 років скоротилася майже вдвічі. Два основні фактори, що пояснюють це, — це, з одного боку, виїзд молодого населення репродуктивного віку через війну, а з іншого — відкладення рішення про народження дітей через невизначені перспективи, зумовлені умовами війни. Спад кількості народжень не є однаковим у всіх селах. У деяких селах спостерігається стагнація, тоді як в інших — різке зниження.

4Рис. : Динаміка кількості новонароджених у різних населених пунктах

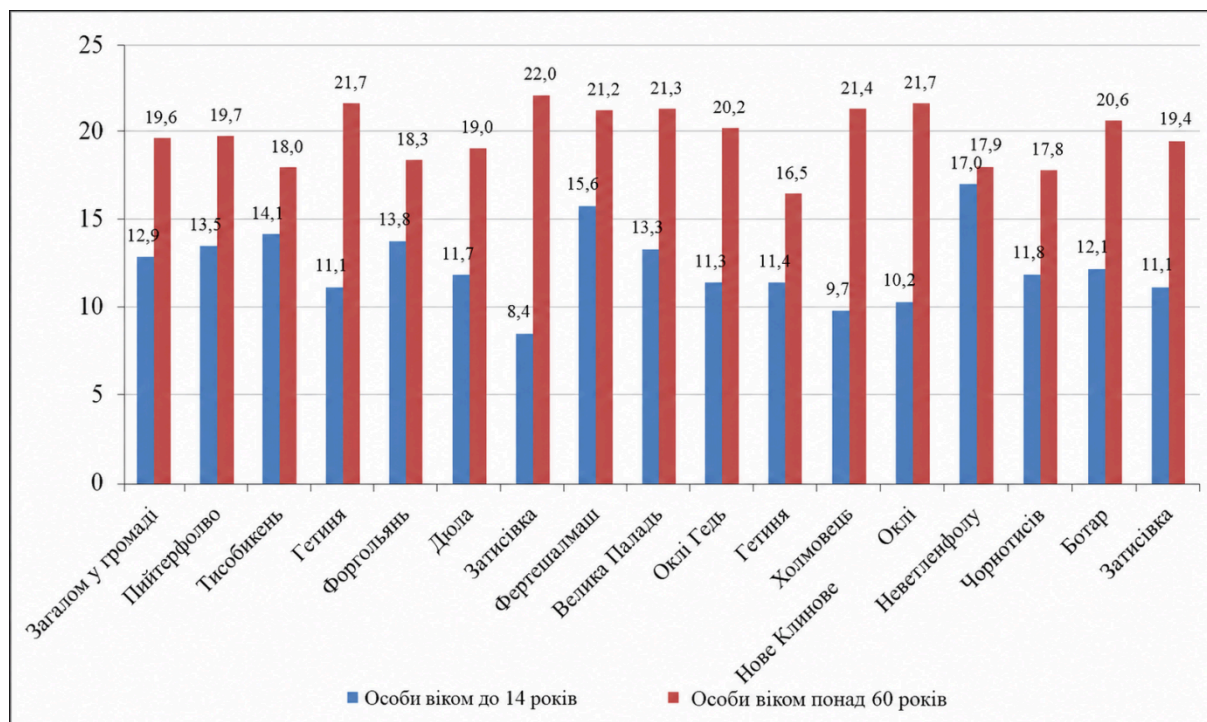

Джерело: дані мікрорегіону

У той час як у Пийтерфолво та Неветленфолу кількість народжень значно зменшилася, у населених пунктах Дюла та Ботар цей показник залишився відносно стабільним. В цілому, однак, кількість народжень у громаді зменшилася, наслідки чого поступово проявлятимуться: спочатку у вигляді незаповнених дитячих садків, а через кілька років — у вигляді зменшення кількості учнів у закладах початкової освіти.

Співвідношення статей серед населення громади у 2025 році становило 51 відсоток жінок і 49 відсотків чоловіків, і це співвідношення практично не змінилося протягом останніх років. Аналогічно, суттєвих змін у співвідношенні за віковими групами також не спостерігалось. Порівнюючи молоде покоління віком до 14 років із пенсіонерами віком понад 60 років у розрізі населених пунктів, можна побачити, що, хоча й у різній мірі, але скрізь переважає старше покоління (рис. 5). У загальній чисельності населення громади частка молоді становить 12,9 відсотка, частка активного населення віком 15–60 років — 68 відсотків, а частка осіб старше 60 років — 19,6 відсотка. Це свідчить про те, що населення населених пунктів старіє.

5Рис. Частка молоді віком до 14 років та людей похилого віку старше 60 років у складі населення , 2025

Джерело: дані громади

Співвідношення молоді та людей похилого віку за статевою ознакою демонструє суттєві відмінності. Серед чоловіків частка молоді становить 13,9 відсотка, тоді як частка людей похилого віку — 16,4 відсотка. Натомість кількість молодих дівчат на 74 особи менша, ніж хлопців, і їхня частка становить лише 11,9 відсотка. У старшому поколінні ж ситуація з чисельністю населення суттєво змінюється, оскільки у віковій групі старше 60 років жінок на 644 особи більше, ніж чоловіків, і їхня частка становить 22,5 відсотка. Ця різниця добре ілюструє, що жінки живуть довше, і серед них більше тих, хто доживає до похилого віку (у віковій групі старше 90 років на 9 чоловіків припадає 24 жінки).

На рівні населених пунктів найбільша різниця спостерігається у Великій Паладі. Тут частка молоді віком до 14 років становить лише 8,4 відсотка, натомість частка людей старше 60 років — 22 відсотки. Різниця становить 13,6 процентних пунктів, що свідчить про те, що кількість літніх мешканців майже втричі перевищує кількість молоді. Також значна різниця спостерігається в Оклі та Оклігедь, де частка молоді становить близько 10 відсотків, а частка літніх людей — понад 21 відсоток. Це свідчить про те, що чисельність старшого покоління більш ніж удвічі перевищує чисельність молоді. Найменша різниця спостерігається у Чорнотисові. Тут молодь становить 17

відсотків від загальної чисельності населення, тоді як люди віком понад 60 років — лише 17,9 відсотка.

1.4.2. Розподіл за національністю та релігійною приналежністю

У більшості населених пунктах Пийтерфолвівської територіальної громади під час останнього, 2001-го, перепису населення частка тих, хто визнав себе угорцями, була вищою, ніж тих, хто визнав себе не угорцями. За сукупними даними шістнадцяти населених пунктів у 2001 році три чверті населення визнали себе угорцями.

Хоча після 2001 року в Україні не проводилося жодного нового загальнонаціонального перепису населення, а також на регіональному рівні не здійснювалося жодного неперцептивного збору даних, який можна було б вважати повним, завдяки результатам дослідження, проведеного в рамках тристоронньої інституційної співпраці за участю численних населених пунктів Закарпаття з використанням надійної методології та опублікованого у 2020 році, існують більш свіжі та широкі приблизні дані щодо цієї теми. Нижче ми розглянемо інформацію з відповідних пунктів цього дослідження.

Опубліковане у 2020 році дослідження (SUMMA 2017) називає тринадцять із шістнадцяти населених пунктів, що входять до Пийтерфолвівської територіальної громади, щодо яких є найсвіжіші дані (див. нижче у вигляді таблиці).¹Протягом досліджуваного періоду у семи з цих населених пунктів кількість осіб, які визнали себе угорцями, зменшилася, тоді як у шести — зросла. Водночас темпи приросту були нижчими за темпи скорочення, тож у підсумку це означає чисте зменшення кількості осіб угорської національності: скорочення на 688 осіб, що відповідає зниженню на 4,8 процентних пункти. Окрім угорців, у місцевому суспільстві переважно представлені українці (та, у меншій мірі, роми).

3Таблиця: *Зміни чисельності та частки жителів угорської національності в населених пунктах Пийтерфолвівської територіальної громади у період з 2001 по 2017 рік*

Населений пункт	Чисельність постійного населення, 2001 р. (осіб)	Кількість жителів неугорської національності, 2001 (осіб)	Кількість жителів угорської національності, 2001 (осіб)	Кількість осіб угорської національності, 2017 (осіб)	Зміна чисельності угорців у 2001–2017 рр. (%)
Оклі	366	16	350	260	-25,7

¹Три населені пункти, що не фігурують у дослідженні (Затисівка, Холмовець і Гетиня), з огляду на загальну картину можна вважати незначними через кількість та частку населення угорської національності. У цих населених пунктах кількість угорців у 2001 році становила кілька десятків осіб, що відповідно дорівнювало 13, а також 2–2 відсоткам.

Оклігедь	611	14	597	600	+0,5
Ботар	924	42	882	876	-0,7
Чепа	1 943	833	1 110	920	-17,1
Затисівка	528	464	64	н.д.	н.д.
Чорнотисів	2 232	1517	715	734	+2,7
Фертешолмаш	1 070	88	982	867	-12,3
Форголань	890	29	861	870	+1,0
Холмовець	715	701	14	н.д.	н.д.
Велика Палад	1 824	51	1 773	1 603	-9,6
Неветленфолу	1 632	231	1 401	1 310	-6,5
Дюла	1 421	61	1 360	1 216	-10,6
Тисабикень	2 216	72	2 144	2 221	+3,6
Гетиня	753	740	13	н.д.	н.д.
Пийтерфолво	2 016	79	1 937	1 955	+0,9
Нове Клинове	314	99	215	207	-3,7
Разом	19 455	5 037	14 418		

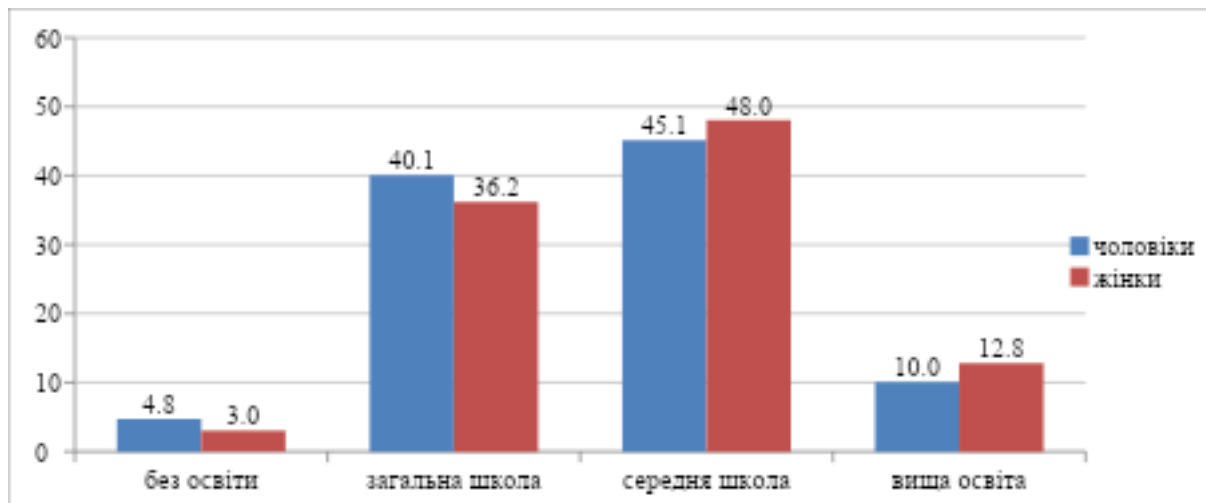
Джерело: Перепис населення 2001 р.; SUMMA 2017

Релігійний склад громади, з огляду на органічний характер його розвитку, протягом тривалого часу вважається однорідним: переважна більшість населення — реформати (менша частина — греко-католики, римо-католики, а також незначна кількість православних і Свідків Єгови).

1.4.3. Рівень освіти, ситуація на ринку праці

3,9 відсотка населення громади не має шкільної освіти, тоді як 38,1 відсотка мешканців мають початкову освіту. Майже половина мешканців громади (46,6 %) має середню освіту, а 11,5 % — вищу (коледжну або університетську). У розбивці за статтю (див. рис. 6) чоловіки мають нижчий рівень освіти порівняно з жінками. Серед чоловіків вища частка осіб без освіти, і більше чоловіків мають лише початкову освіту; крім того, серед жінок більше осіб мають середню та вищу освіту порівняно з чоловіками.

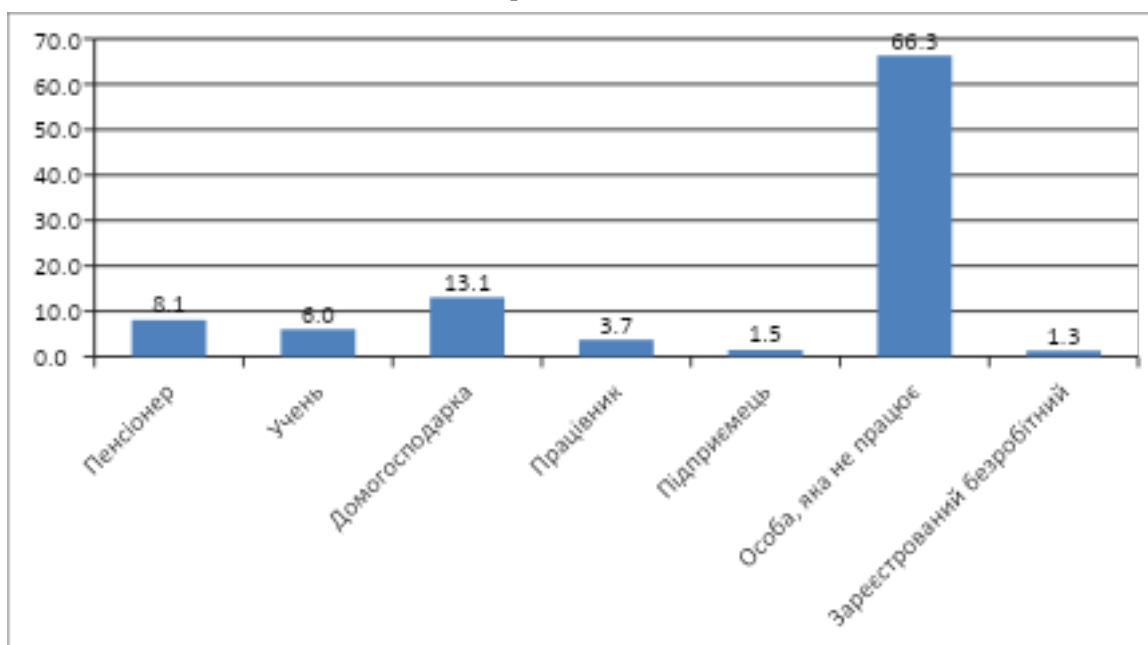
6Рис. : Різниця в рівні освіти чоловіків і жінок у та 2025 роках

Джерело: дані громади

Наявні дані щодо економічної активності в громаді лише частково дозволяють відобразити реальну ситуацію (рис. 7). Частка пенсіонерів становить 8,1 відсотка. Частка учнів середніх шкіл та студентів вищих навчальних закладів серед населення віком від 15 років становить 6 відсотків. Частка осіб, які залишаються вдома з маленькими дітьми або хворими родичами, становить 13,1 відсотка. Частка офіційно зайнятих надзвичайно низька (3,7 %). До них належать переважно вчителі та працівники органів місцевого самоврядування. Частка зареєстрованих підприємців також досить низька (1,5 %), тоді як частка зареєстрованих безробітних ще менша (1,3 %).

7Рис. : Показники економічної активності в Пийтерфолвівській територіальній громаді, 2025

Джерело: дані громади

Найчисленнішу групу становлять економічно неактивні особи. Вони переважно займаються присадибним господарством, однак не є офіційно зареєстрованими сільськогосподарськими виробниками; до цієї групи також належать незареєстровані безробітні, які здебільшого заробляють на життя випадковими роботами.

Виходячи з місцевого досвіду, реальна демографічна ситуація в Пийтерфолвівській територіальній громаді, ймовірно, є більш багатогранною, ніж та, що впливає з офіційних даних, наведених у цьому розділі. Хоча на рівні сухих даних викладена картина є правильною, водночас фактична ситуація — тобто кількість населення, що насправді

проживає на місці, та його співвідношення за різними критеріями — може відрізнятися. До таких відмінностей можуть належати зміни у статевому складі, наприклад, дефіцит чоловічої робочої сили. Такі та подібні особливості могли також стати підґрунтям для подальших опосередкованих демографічних перетворень, зокрема, без претензії на вичерпність, змін у показниках вікового складу, рівня освіти, розміру домогосподарств або навіть національного та конфесійного складу.

2. Система адміністративної організації

Реалізацію стратегічного плану Пийтерфолвівської територіальної громади забезпечує система управління та організаційної структури, що ґрунтується на чіткому розподілі повноважень, партнерстві, прозорості та підзвітності. Управління процесами місцевого розвитку ґрунтується на співпраці між різними інституційними рівнями, у якій беруть участь як громада, районні та регіональні органи, так і економічні та громадські організації.

Реформи децентралізації української системи державного управління суттєво змінили функціонування місцевого самоврядування. Тому реалізація стратегій розвитку на рівні громад вимагає такої співпраці, яка одночасно спирається на функції прийняття рішень, регулювання та координації як громади, так і вищих рівнів органів державного управління.

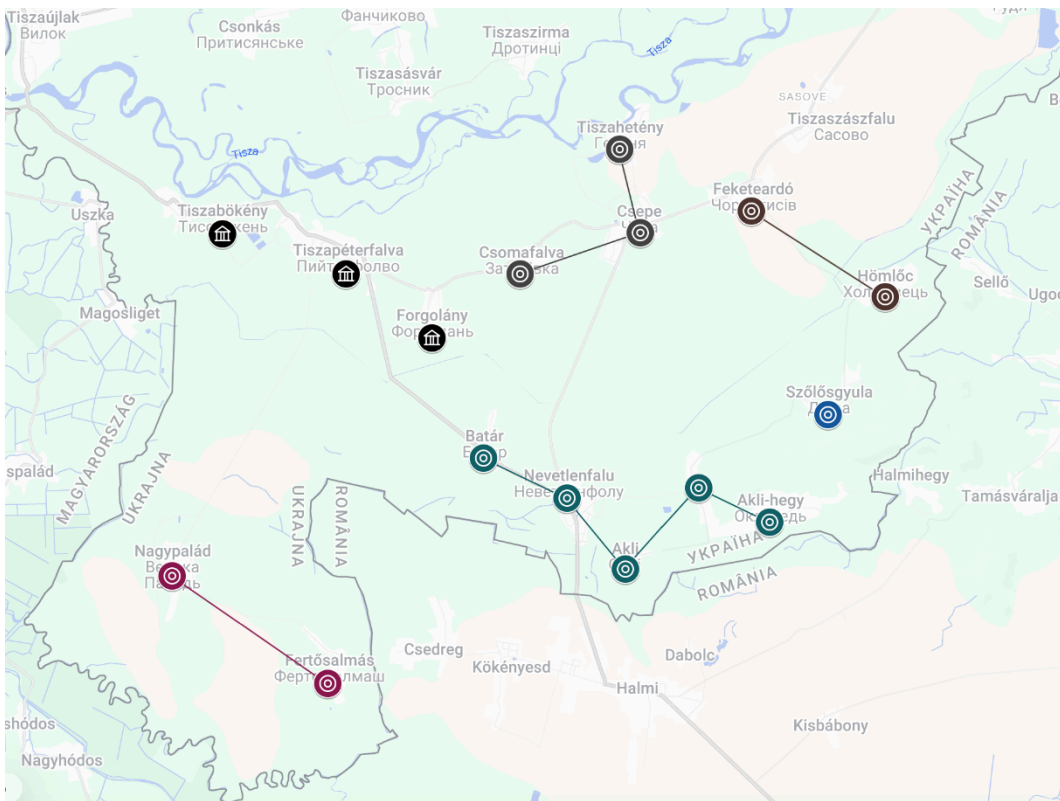
У випадку Пийтерфолвівської територіальної громади координація розвитку ґрунтується на співпраці кількох населених пунктів, тому функціонування системи управління базується насамперед на партнерстві між населеними пунктами та узгодженні спільних пріоритетів розвитку, що в цілому зосереджується у компетенції самоврядування громади.

У наведених нижче підрозділах представлено учасників реалізації стратегії, нормативно-правові рамки та ресурси.

2.1. Представники місцевих органів самоврядування та державних органів

Вирішальну роль у керуванні розвитком Пийтерфолвівської територіальної громади відіграють керівники населених пунктів та органи влади, які вони очолюють, і все це втілюється у старостинських округах.

8Рис. : Мережа територій, що знаходяться у адміністративному окрузі громади , а також (5) старостинських округах

Джерело: дані громади

Нинішнім керівником громади, є голова - Йосип Оросі. Громадська адміністрація розташовані у Пийтерфолво. У решті населених пунктів адміністрацій немає, їхні інтереси представляють п'ять старостинських округів, старости: Антон Борнемісо (Фертешолмаш, Велика Паладь), Севастіан Матій (Чепа, Затисівка, Гетиня), Леся Пелешкей (Чорнотисів, Холмовець), Юдіта Терек (Оклі, Оклігедь, Ботар, Неветленфолу, Нове Клиново), а також Мальвіна Вінце (Дюла). Сфера відповідальності охоплює, серед іншого, забезпечення дотримання законодавчих актів, проведення процедур видачі дозволів, а також правове обґрунтування рішень щодо місцевого розвитку.

До завдань органів місцевого самоврядування громади належать підготовка рішень щодо розвитку населених пунктів та землекористування, видача дозволів на будівництво та інвестиційні проекти, а також нагляд за функціонуванням комунальних послуг. Ці заходи є особливо важливими з точки зору економічного та інфраструктурного розвитку мікрорегіону, оскільки забезпечують законну та скоординовану реалізацію проектів розвитку.

Органи влади співпрацюють з районними, регіональними та національними установами з метою забезпечення узгодженості заходів розвитку з стратегіями вищого рівня, а також з цілями галузевої політики.

До делегованих повноважень голови громади належить організація стратегічної співпраці між населеними пунктами, підготовка програм розвитку, а також представлення інтересів населення на рівні району, області та країни. Водночас координаційна роль місцевого керівництва є особливо важливою для зміцнення співпраці між населеними пунктами, що входять до мікрорегіону, а також для ефективного використання ресурсів розвитку. Саме тому у співпраці на рівні громади надзвичайно важливою є злагоджена робота органів влади, які водночас є форумами для відстоювання інтересів населених пунктів. На рівні громади безперечно вигідно, якщо спільні справи, ініціативи з розвитку, а також реалізація досягнутих результатів формуються в ході узгоджень.

2.2. Інституційні рамки реалізації стратегій

Оперативну реалізацію стратегічних планів координує центральний виконавчий орган. До його завдань належать підготовка проектів, моніторинг їх реалізації, а також забезпечення співпраці між різними зацікавленими сторонами — органами місцевого самоврядування, установами, громадськими та економічними партнерами.

Виконавчий орган відіграє ключову роль у практичній реалізації стратегічних цілей, оскільки оперативне управління проектами розвитку та їх адміністративна координація здійснюються саме на цьому організаційному рівні. Орган має обов'язок регулярно звітувати перед органами, що приймають рішення, що сприяє прозорості та контролюваності реалізації стратегії.

З точки зору ефективної діяльності особливо важливими є обмін інформацією та координація між різними установами та організаціями, оскільки розвиток громади у деяких випадках зачіпає кілька галузей та інституційних учасників.

У процесі реалізації зазвичай беруть участь представники відповідних населених пунктів, а також фахівці муніципального апарату, які беруть участь у підготовці програм розвитку та їх адміністративному супроводі.

2.3. Нормативно-правові рамки та обмежуючі фактори

Правові та професійні рамки розвитку громади визначаються низкою основних нормативних документів. До них належать місцеві та національні законодавчі акти, концепції розвитку, галузеві стратегії, а також бюджетні та екологічні норми. Ці документи забезпечують узгодженість програм розвитку з пріоритетами розвитку на рівні повітів, регіонів та країни, а також їхню відповідність вимогам, визначеним на вищих рівнях децентралізації. Нормативно-правові рамки, серед іншого, визначають умови сталого розвитку, розвитку фінансування та інституційні умови, а також можуть охоплювати й інші елементи, наприклад, рамки, визначені екологічними нормами.

Слід зазначити, що непередбачуваність правового та економічного середовища є серйозним викликом для місцевих підприємців, що ускладнює довгострокове планування. Ця невизначеність може особливо впливати на прийняття інвестиційних рішень та планування проектів економічного розвитку. Тому під час підготовки програм розвитку особливо важливо забезпечити узгодженість документів з розвитку різних рівнів, враховуючи інтереси зацікавлених сторін.

2.4. Документи з містобудування в мікрорегіоні

У населених пунктах громади документи з містобудування (наприклад, плани структури населених пунктів, регулятивні плани та місцеві будівельні норми) оновлювалися в різній мірі, проте в основному вони забезпечують рамки функціонування та розвитку населених пунктів. Чим менший населений пункт, тим, як правило, доцільніше їх модернізувати та пристосовувати до сучасних потреб розвитку.

У цьому регіоні особливе значення має узгодження можливого розширення житлових територій, визначення економічних зон, а також розвиток транспортної та комунальної інфраструктури. З огляду на прикордонне розташування особливої уваги потребує також визначення територій, придатних для логістичних та економічних функцій, а також зміцнення зв'язків між населеними пунктами.

Розробка та регулярний перегляд документів з містобудування можуть сприяти тому, щоб економічні, інфраструктурні та туристичні розробки, сформульовані у стратегічних цілях, реалізовувалися належним чином як у просторі, так і в часі, з особливим урахуванням сталого землекористування та дотримання екологічних аспектів.

Одним із важливих містобудівних рішень, прийнятих Пийтерфолвівською сільською радою, є затвердження детального плану території для розміщення та будівництва мультимодального термінала (сухого порту) ТОВ «Термінал Чорнотисів» у селі Чорнотисів. Реалізація зазначеного інвестиційного проєкту сприятиме розвитку транспортно-логістичної інфраструктури громади, підвищенню її інвестиційної привабливості та створенню нових робочих місць.

На території Пийтерфолвівської територіальної громади створено індустриальні парки «Чорнотисів і партнери» (с.Чорнотисів) та «Закарпаття» (с.Неветленфолу), розвиток яких спрямований на формування сучасних промислових майданчиків для розміщення виробничих, логістичних і переробних підприємств. Функціонування індустриальних парків передбачає залучення інвестицій, створення нових робочих місць, розвиток підприємницької діяльності та посилення економічного потенціалу громади. Розвиток парків здійснюється у взаємодії з органами державної влади, потенційними інвесторами, міжнародними партнерами та суб'єктами господарювання.

2.5. Ресурси для реалізації стратегії

Ресурси, необхідні для реалізації стратегій, надходять з різних джерел. До них належать такі фінансові джерела, як місцевий бюджет, державні субсидії та міжнародні програми розвитку, а також людські ресурси, інфраструктурні та інституційні можливості.

Успішна реалізація проєктів розвитку значною мірою залежить від наявності відповідних професійних ресурсів, зокрема фахівців з державного управління, менеджерів проєктів та експертів з планування. Однак у цій сфері спостерігається значний дефіцит фахівців, що ускладнюється тим, що доступ підприємств до субсидій у багатьох випадках є непевним і не передбачуваним. Загалом обмежена наявність людських ресурсів та невизначеність доступу до джерел фінансування можуть стати одним із важливих обмежувальних факторів реалізації проєктів розвитку.

Слід зазначити, що прикордонне розташування громади може створити додаткові можливості, оскільки вигідне розташування може стати перевагою при залученні міжнародних ресурсів розвитку та участі у програмах транскордонного співробітництва.

2.6. Дорадчі та консультативні органи

У громаді процеси прийняття рішень підтримуються дорадчими та консультативними форумами, що діють на різних рівнях. До них належать, з одного боку, комітети, що діють при органах місцевого самоврядування та відіграють роль у фаховій підготовці рішень, а з іншого — робочі групи та партнерства з розвитку, що створюються за потреби.

У ході процесів стратегічного планування зазвичай створюються такі робочі групи та координаційні форуми з питань розвитку, в яких, окрім місцевої влади, можуть брати участь також представники підприємств, громадських організацій та установ. Ці форуми відіграють особливо важливу роль як у визначенні напрямків розвитку, так і в підготовці та запуску проектів.

Ведуться активні зусилля щодо залучення регіональних учасників/зацікавлених сторін, щоб якомога ширше коло з них могло брати участь у різних консультаціях, форумах та партнерських заходах. Крім того, у контексті прикордонного співробітництва можуть поступово формуватися міжнародні партнерства та структури співпраці на рівні проектів, що сприятиме обміну досвідом та ефективнішому залученню ресурсів для розвитку.

2.7. Прозорість та підзвітність

Основними принципами функціонування системи управління є прозорість та підзвітність. Про хід реалізації стратегічного плану регулярно надається інформація, яка є загальнодоступною для населення та зацікавлених партнерів.

Механізми контролю та моніторингу забезпечують вимірюваність та прозорість досягнення поставлених цілей. Такі системи сприяють ефективному використанню ресурсів розвитку, а також зміцнюють довіру населення до діяльності місцевих органів державного управління.

Практики звітності та моніторингу відіграють важливу роль також у зміцненні суспільної підтримки програм розвитку, тому на рівні громади важливо оприлюднювати у зрозумілій формі інформацію, що є актуальною для населення та підприємств.

3. Інфраструктура мікрорегіону, комунальні послуги

3.1. Вплив житлового фонду

Що стосується структури житлового фонду, то він переважно складається з одного-двоповерхових окремо стоячих сімейних будинків, що є загальною особливістю структури сільських населених пунктів. Переважна більшість житлових будівель — це одно- або двоповерхові окремі односімейні будинки, до яких часто прилягають господарські прибудови, подвір'я та невеликі сільськогосподарські ділянки. Така форма забудови відповідає традиційній сільській системі господарювання та способу життя регіону і є загальною характерною рисою. Традиційними будівельними матеріалами для сільських житлових будівель є цегла та саман, але багато будинків зведені зі змішаної кладки. Часто зустрічаються житлові будинки, розташовані на довгих ділянках з осями, перпендикулярними до вулиці. Більше того, в останні десятиліття існування Радянського Союзу в багатьох місцях з'явилися житлові будинки з квадратним планом і шатровим дахом, зведені за єдиним проектом (у контексті Угорщини: «куби Кадара»).

4Таблиця: Кількість житлових об'єктів (усіх типів) Пийтерфолвівської територіальної громади у 2025 році

Населений пункт	Кількість житлових об'єктів (шт.)
Оклі	100
Оклігедь	157
Ботар	248
Чепа	576
Затисівка	123
Чорнотисів	661
Фертешолмаш	298
Форголань	186
Холмовець	213
Велика Паладь	527
Неветленфолу	408
Дюла	450
Тисабикен	541
Гетиня	247
Пийтерфолво	504
Нове Клинове	89
Разом	5 328

Джерело: дані громади

Згідно з даними обстеження на рівнігромади, кількість мешканців на одну нерухомість у 2025 році становитиме 3,16 особи (див. чисельність населення та кількість житлових об'єктів), тоді як середній розмір нерухомості, який можна

визначити лише на основі даних загальнонаціональної статистики, становить близько 75 квадратних метрів (див. середню кількість мешканців на одну нерухомість та середню площу, що припадає на одного мешканця) – в Україні середня житлова площа на одну особу становить приблизно 24 квадратних метри (див. тут: Укрстат — хоча в сільських районах цей показник, як правило, може бути вищим).

Значна частина житлового фонду потребує модернізації, особливо з енергетичної точки зору та, зокрема, у невеликих населених пунктах. Більшість будинків старого будівництва не мають належного теплоізолювання, віконні та дверні конструкції в багатьох випадках застарілі, а ефективність систем опалення нижча порівняно з сучасними рішеннями. Енергоспоживання житлових будівель в Україні значно перевищує середній показник по Європейському Союзу, що пояснюється застарілістю будівельного фонду та низьким рівнем інвестицій у енергоефективність (про це йдеться у звітах багатьох міжнародних організацій; див., наприклад, IEA, СБ).

Рівень комфорту сільських житлових будинків загалом нижчий, ніж у будинках, розташованих у міських умовах. Хоча мережі електропостачання та газопостачання у багатьох населених пунктах можна вважати розвиненими, інші елементи комунального забезпечення, зокрема мережі питної води та, тим більше, каналізації, розвинені лише частково (більш докладно див. у розділі, присвяченому комунальній інфраструктурі). Основна частина домогосподарств використовує індивідуальні системи опалення: газові котли, котли змішаного типу, традиційні дров'яні печі. Саме через це в останні роки на регіональному та національному рівнях більшу увагу приділяли модернізації житлових будинків (див., наприклад, EEFound's).

Тенденції, пов'язані з житловим фондом, однозначно зумовлені також демографічними процесами, особливо протягом останніх чотирьох років. Однак, якщо вперше розглянути цю тему окремо від питання внутрішньої міграції у східно-західному напрямку, то одним із поширених явищ демографічних процесів у сільських регіонах є відтік молодого покоління до великих міст або на закордонні ринки праці. Цей процес спостерігається і у Пийтерфоллівській територіальній громаді, і в довгостроковій перспективі може призвести до старіння житлового фонду та зростання рівня невикористання нерухомості. Проте слід зазначити, що в сільських районах ці тенденції проявляються подібним чином у багатьох регіонах Східної Європи (ОЕСР), тому ефективне втручання в загальні процеси є, безперечно, великим викликом.

Разом з тим слід зазначити, що з демографічної точки зору та з точки зору утримання населення, якість і стан житлового фонду у населених пунктах є дуже важливим чинником. Енергетична модернізація житлових будинків, поліпшення теплоізоляції, застосування сучасних систем опалення та розширення мережі комунальних послуг — все це може сприяти покращенню житлових умов. Покращення якості житлового середовища може не тільки підвищити якість життя існуючого населення, але й у довгостроковій перспективі зіграти роль у тому, щоб Пийтерфолвівська територіальна громада стала привабливішим з точки зору проживання. Більше того, можливе посилення процесу відселення може вплинути й на використання житлового фонду, що в окремих населених пунктах може призвести до ще більш помітного зростання частки недовикористаних або періодично заселених об'єктів нерухомості, що в довгостроковій перспективі може призвести до подальшого погіршення стану житлового фонду.

Наостанок варто звернути увагу на те, що розташування Пийтерфолвівської територіальної громади на трикордонній території супроводжується специфічними явищами на ринку житла. Близькість кордону в деяких населених пунктах сприяє підвищенню мобільності та тимчасовому використанню житла у зв'язку з працевлаштуванням за кордоном, водночас розвиток житлового фонду в багатьох випадках відбувається повільніше через економічну невизначеність та обмежену доступність інвестиційних ресурсів. У населених пунктах, розташованих ближче до пунктів перетину кордону, періодично може спостерігатися використання нерухомості, пов'язане з прикордонним рухом, торгівлею або послугами, а також пов'язане з цим невдоволення населення, а також, можливо, «голосування ногами» через проблеми, що існують вже тривалий час (докладніше див. розділ, присвячений транспортній інфраструктурі).

3.2. Транспорт

Транспортна система Пийтерфолвівської територіальної громади базується переважно на автомобільних перевезеннях, що має фундаментальне значення для соціально-економічного розвитку регіону. Спершу слід зазначити, що згідно з нашими останніми внутрішніми опитуваннями, більша частина населення задоволена транспортним сполученням, ніж незадоволена (55:45).

У регіоні зв'язок між населеними пунктами забезпечують переважно дороги нижчого рівня (регіональні та місцеві), тоді як громадський транспорт спирається на автобусні маршрути. Роль залізничного транспорту в межах громади є мінімальним, а водний транспорт взагалі відсутній. Залізничним транспортом здійснюється в основному вантажні перевезення; залізнична лінія входить до країни з румунського міста Халмі та залишає територію громади у напрямку с.Сасово. АТ «Українські залізниці» утримує залізничні станції у Чорнотисові та Невтленфолу, які також обслуговують пасажирські перевезення.

Автодорожня інфраструктура в сільських регіонах України, зокрема у Пийтерфолвівській територіальній громаді, в основному спирається на дороги регіонального та місцевого значення. Саме ці дороги забезпечують переважну частину пасажирських та вантажних перевезень між селами та невеликими населеними пунктами. Стан та розвиток української автодорожньої мережі підкреслюються й у загальнонаціональних стратегічних документах, підкреслюючи необхідність реконструкції сільських доріг для поліпшення економічних зв'язків, хоча слід також зазначити, що ресурси реалізованих проєктів з відновлення доріг, орієнтованих на ширшу (регіональну) сферу, були зосереджені на великих міських осях, а вирішення проблем сільських територій було менш пріоритетним.² Особливістю Закарпаття є те, що через рельєфні умови (що для Пийтерфолвівської територіальної громади є другорядним фактором) та близькість до кордону (що для Пийтерфолвівської територіальної громади є суттєвим фактором) стан дорожньої мережі поза головними дорогами у багатьох місцях є занедбаним, якість дорожнього покриття є неоднорідною, а кошти на утримання є обмеженими. Мінливий стан місцевих доріг та необхідність їхнього ремонту особливо загострюються під впливом погодних умов у перехідні періоди між сезонами (заморозки та відлига).

Громадський транспорт у громаді забезпечується автобусною мережею. Невеликі населені пункти з'єднані між собою, з центрами сіл та районним центром, а також із більшими містами регіональною автобусною мережею. Водночас на рівні громади

²Див. також Державну програму розвитку автомобільних доріг України (2013–2018) за посиланням: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/696-2013-п/en/ed20130711?utm_source=chatgpt.com#Text; описи розвитку доріг Міністерства громад та територіального розвитку України тут: https://mindev.gov.ua/en/napiamy/dorozhnie-hospodarstvo?utm_source=chatgpt.com; дорожні компоненти програми громадських інвестицій DREAM можна знайти тут: https://dream.gov.ua/public-program/DREAM-UA-050825-9B38AE4F?fromUri=%2Fsp-pipeline&utm_source=chatgpt.com; а також стратегію «Drive Ukraine 2030» — тут: https://mtu.gov.ua/news/29923.html?utm_source=chatgpt.com.

частота рейсів є неоднорідною, тобто зосереджується на ранковому та вечірньому періодах, а протягом дня та у вихідні дні має епізодичний характер. Це відповідає моделям сільського транспорту в Україні, де громадський транспорт стикається з проблемами фінансування. Отже, очевидною гострою проблемою є кількість рейсів, яка не може задовольнити потреби населення, особливо у позаробочий час та у вихідні, а також те, що більшість комунальних служб не підтримує безпосередньо потреб мікромобільності в громаді. На сьогодні діють тільки два автобусні маршрути, про які варто згадати, на напрямках Фертешолмаш–Виноградів та Дюла–Виноградів.

Залізнична мережа безпосередньо не охоплює Пийтерфолвівську територіальну громаду. Залізничні станції є у Чорнотисові та Невтленфолу, проте їхню роль у громадському транспорті можна оцінювати лише з певними застереженнями. На ширшому регіональному рівні також помітно, що, хоча залізнична мережа в цілому по Україні мала ключове значення у XX столітті, сільські другорядні лінії завжди відсувалися на периферію, а існуюча мережа в цих місцях за останні десятиліття занепадає через падіння пасажиропотоку та бюджетні обмеження. Отже, роль залізниці у транспортній системі громади стала маргінальною: вона не відіграє визначальної ролі у пасажирських перевезеннях, а залізнична мережа використовується в основному для перевезення різного роду вантажів.

У Пийтерфолвівській територіальній громаді немає місцевого водного транспорту в тому сенсі, як судноплавство чи поромне сполучення. Хоча річка Тиса географічно присутня, вона важлива насамперед завдяки своїм природним та екологічним функціям, а не завдяки транспортній інфраструктурі. Повітряне сполучення також доступне лише на регіональному рівні, найближчі аеропорти розташовані далі, тому вони не обслуговують громаду безпосередньо.

Загалом розвиток транспортної інфраструктури може відігравати центральну роль у економічній інтеграції, мобільності та соціальній згуртованості громади. Розвиток дорожньої мережі громади може сприяти покращенню переміщення робочої сили, доступу до місцевих підприємств та доступності послуг. Розширення пропускної спроможності громадського транспорту та його інтеграція в регіональні транспортні системи можуть підвищити соціальну мобільність та зменшити транспортну сегрегацію.

3.3. Комунальні мережі

Інфраструктура комунальних послуг, характерна для громади, в основному має риси, властиві Берегівському району. Усі населені пункти забезпечені електромережею, та газопроводом, а також системою вивезення твердих побутових відходів, однак рівень розбудови та технічний стан, насамперед, перших з них, різняться залежно від населеного пункту.

На всій території Берегівського району, а отже, і Пийтерфолвівської територіальної громади, функціонує традиційне електропостачання через центральну мережу. У довгостроковій перспективі на енергетичну безпеку, як правило, впливали виключно екстремальні погодні умови (значна частина цих збоїв траплялася в передавальній мережі), проте останнім часом внаслідок війни перебої в постачанні стали частішими, і в багатьох випадках вони мають централізоване походження.

Що стосується таких комунальних послуг як водопостачання та водовідведення то тут слід зазначити, що у населених пунктах громади взагалі відсутнє централізоване водопостачання. Забезпечення населення громади питною водою здійснюється через шахтні та/або трубчасті колодязі з підземних водоносних горизонтів.

У сфері водовідведення також спостерігаються значні недоліки. Каналізаційна мережа, як така, існує тільки на території с. Пийтерфолво. Однак до даної мережі під'єднано тільки начальний заклад, населення як таке не користується централізованим водовідведенням. Водочисна споруда знаходиться у занедбаному стані та потребує капітального ремонту.

Як альтернатива каналізаційному відведенню стічних вод з'являються закриті резервуари для збору стічних вод, у деяких випадках — побутові системи очищення стічних вод, а також приватні підприємства, що спеціалізуються на вивезенні нетвердих відходів. Системи водовідведення та очищення стічних вод у цій громаді в будь-якому разі потребують модернізації та розширення.

Щодо питання збору та вивезення твердих побутових відходів від підприємств, установ та організацій а також населення є одним з найгостріших проблем на території сільської ради, оскільки 06.08.2019 р. ТОВ „АВЕ Виноградово” припинило надавати послуги централізованого збору побутових відходів від сільських населених пунктів.

Враховуючи відсутність санкціонованих зміттезвалищ у населених пунктах сільської ради та з метою зменшення соціальної напруги а також негативного впливу

відходів на навколишнє середовище у травні 2021 року Пийтерфолвівська сільська рада та ФОП Марчинишинець С. В. ("ВБС" ВІНОГРАДІВ БЕЗ СМІТТЯ) уклали Меморандум про співробітництво. Предметом Меморандуму є безоплатне вивезення твердих побутових відходів (тільки вторинної сировини: скло, пластик, картонні, металеві та полімерні вироби) з меж Пийтерфолвівської сільської ради. Налагоджено збір та вивіз побутових відходів (тільки вторинної сировини) від населення на безоплатній основі згідно графіку про який інформується населення на початку кожного місяця через офіційний веб-сайт сільської ради та соціальні мережі. У перспективі заплановано організувати централізований збір та вивіз сміття на «Завод механізованої переробки твердих побутових відходів потужністю від 20,0 тис. тон в рік в селі Яноші Берегівської ОТГ».

Щодо газопостачання то можна з впевненістю сказати, що понад 96,0% населення а також підприємств установ та організацій на території громади забезпечені централізованим газопостачанням. Головною причиною цього є те, що газ був стратегічним енергоносієм ще з радянських часів, тому вже під час перебування у складі Радянського Союзу, а також після 80-х років підключення сіл до системи було пріоритетом на рівні (законодавчих) програм.

Наразі модернізація систем опалення та використання відновлюваних джерел енергії постають у цьому громаді як цілі, що потребують підтримки в довгостроковій перспективі, з огляду, з одного боку, на економічні, а з іншого — на екологічні міркування. Ще однією проблемою, яку слід вирішувати, але яку, як правило, неможливо вирішити на місцевому рівні, є загальне зростання цін на енергоносії, що для населення (а ще більше — для підприємств) означає посилення фінансового навантаження та додаткові витрати.

3.4. Пошта, телекомунікації

Хоча поштова та телекомунікаційна мережі Пийтерфолвівської територіальної громади є наявними в населених пунктах, існують певні обставини, деякі з яких варто згадати в цьому розділі.

Що стосується поштової мережі, то в регіоні послуги надають «Укрпошта» та приватна компанія «Нова Пошта». Обидва оператори присутні у всіх шістнадцяти населених пунктах, однак, тоді як «Укрпошта» працює у форматі традиційного поштового відділення, «Нова Пошта» надає виключно послуги з доставки та

відправлення посилок. Повномасштабні поштові послуги надаються в Тисобикені та Неветленфолу. Слід зазначити, що крім постійних поштових відділень існують також поштові філії, однак їхні години роботи різняться: від тих, що працюють щодня протягом кількох годин, до тих, що доступні лише кілька годин у певні дні.

У регіоні телефонні будки в класичному розумінні цього слова практично вже не існують. Протягом останніх двох десятиліть із розвитком телекомунікацій попит на них поступово зменшувався, а разом із цим зменшувалася й їхня кількість. Поодинокі вони ще зустрічаються у більших містах. Точного реєстру їхньої кількості не існує.

Покриття мобільним зв'язком у цьому громаді можна вважати задовільним, проте в окремих районах відчуваються проблеми з якістю послуг. Аналогічне можна сказати й щодо доступу до стаціонарного Інтернету. Рівень його розвитку є задовільним, але спостерігаються територіальні відмінності. Трафік зазвичай передається по оптичному кабелю, коаксіальне кабельне підключення існує переважно лише у великих містах. Це, до речі, характерно для всього регіону, оскільки в країні ще до початку війни розпочалося масштабне розгортання мережі FTTH, яке було характерним і в останні роки.

Зазначені вище особливості — і насамперед особливості цифрової інфраструктури — в цілому становлять основу комунікаційної мережі малого регіону, яка (хоча й продовжує розвиватися, але) має належну якість та покриття, що є необхідною умовою для модернізації державного управління, сфери громадських послуг та регіональної економіки.

Освіта для самоврядування є одним із основних завдань. Не тільки тому, що потребує найбільше коштів, дає місце праці значній кількості мешканців, а тому, що освіта – це інвестиції в майбутнє. Кожен хоче, щоб його дитина не змарнувала свої таланти, самореалізувалась, була успішною і щасливою в подальшому житті.

Пийтерфолвівська територіальна громада розпочала реформу освіти, яка ставить дитину у центрі уваги, дбає про її розвиток, змушує думати про те, як мотивувати її до якісного навчання, як закласти міцні підвалини для подальшого розвитку особистості.

Основними пріоритетними завданнями освіти Пийтерфолвівської громади є впровадження Концепції «Нова українська школа», організація роботи з обдарованими дітьми, професійний розвиток педагогічних кадрів, організація фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи, створення нового освітнього середовища у закладах

освіти, відповідно до вимог реформування освіти, збереження, оптимізація і покращення матеріально-технічної бази закладів освіти громади.

З огляду на особливості громади (зокрема розміри населених пунктів, чисельність населення, відстані між ними, дорожню мережу тощо), пропозиція освітніх послуг значно перевищує мінімально необхідний рівень. Понад 80 % населення задоволені якістю освітніх послуг у громаді. Із 16 населених пунктів у чотирнадцяти здійснюється освітня або виховна діяльність. При цьому більшість закладів забезпечують не лише один рівень освіти, а пропонують декілька рівнів освітніх послуг.

Мережа закладів дошкільної та загальної середньої освіти Пийтерфолвівської територіальної громади:

Дошкільну освіту забезпечують 8 закладів дошкільної освіти та 5 структурних підрозділів Пийтерфолвівської громади. У 2026 році дошкільною освітою охоплено 362 дітей.

У Пийтерфолвівській громаді загальну середню освіту надають 14 закладів із них: 6 – ЗЗСО I-III ступенів (з них 1-приватний заклад), 6 – гімназій, 2-початкові школи. У 2026 році усього загальною середньою освітою було охоплено 1601 здобувачів освіти. Мова навчання - угорська мова у 10 закладах освіти, українська мова – мова навчання у 1 закладі, 3 заклади освіти Пийтерфолвівської ТГ- мають двомовне навчання.

У громаді функціонують 3 заклади позашкільної освіти: Пийтерфолвівська школа мистецтв, Великопаладська школа мистецтв, Неветленфолівська школа мистецтв, в яких виховується 279 учнів. Заклади позашкільної освіти забезпечують майже щоденну позашкільну зайнятість дітей, навчання, розвиток творчих здібностей, самовизначення, соціальну адаптацію, формування і розвиток компетентностей і, звичайно, бажання займатися цікавою улюбленою справою для душі. Таким чином ми максимально забезпечуємо права громадянина на здобуття позашкільної освіти і виконуємо головне завдання Закону України «Про позашкільну освіту».

№з/п	Повна назва закладу загальної середньої освіти Пийтерфолвівської ТГ	Адреса закладу освіти	Код ЄДРПОУ
Заклади загальної середньої освіти Пийтерфолвівської ТГ			
1.	Ботарська початкова школа імені Святого Михаїла Пийтерфолвівської сільської ради Берегівського району Закарпатської області	с. Ботар, вул. Головна, 121	26324792
2.	Оклівська початкова школа імені Шандора Петефі Пийтерфолвівської сільської ради	с. Оклі, вул. Кальвіна, 35/а	26464642
3.	Оклігедьська гімназія Пийтерфолвівської сільської ради Берегівського району Закарпатської області	с. Оклігедь, вул. Чолнокі, 16	26324786
4.	Великопаладський заклад загальної середньої освіти І-ІІ ступенів ім. Жігмонда Моріца Пийтерфолвівської сільської ради Берегівського району Закарпатської області	с. Велика Паладь, вул. Кошута, 44	26213957
5.	Чепівський заклад загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів Пийтерфолвівської сільської ради Берегівського району Закарпатської області	с. Чепи, вул. Фогороші, 31	26213644
6.	Тисобикеньська гімназія Пийтерфолвівської сільської ради Берегівського району Закарпатської області	с. Тисобикень, вул. Ілони Зріні, 95	26213727
7.	Фертешолмашська гімназія Пийтерфолвівської сільської ради Берегівського району Закарпатської області	с. Фертешолмаш, вул. Кошута, 37	26214425
8.	Чорнотисівський заклад загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів Пийтерфолвівської сільської ради Берегівського району Закарпатської області	с. Чорнотисів, вул. Шевченка, 3	26213839
9.	Форголаньська гімназія Пийтерфолвівської сільської ради Берегівського району Закарпатської області	с. Форголань, вул. Зелена 27/А	26213561

10.	Пийтерфолвівський заклад загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів імені Ференца Келчеї Пийтерфолвівської сільської ради Берегівського району Закарпатської області	с. Пийтерфолво, вул. Спортивна, 36	26214508
11.	Дюлянська гімназія Пийтерфолвівської сільської ради Берегівського району Закарпатської області	с. Дюла, вул. Садова, 1	26214394
12.	Неветленфолівський заклад загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів Пийтерфолвівської сільської ради Берегівського району Закарпатської області	с. Неветленфолу вул. Фогодо, 34	26324800
13.	Холмовецька гімназія Пийтерфолвівської сільської ради Берегівського району Закарпатської області	с. Холмовець, вулиця Миру, 155	26213845
14.	Приватний заклад «Пийтерфолвівський ліцей з угорською мовою навчання»	с. Пийтерфолво, вул. Кошута, 1	22074329
Заклади дошкільної освіти Пийтерфолвівської ТГ			
1.	Тисобикеньський заклад дошкільної освіти Пийтерфолвівської сільської ради Берегівського району Закарпатської області	с. Тисобикень, вулиця Моріца Зігмунда, 10	26464659
2.	Дюлянський заклад дошкільної освіти «Росинка» Пийтерфолвівської сільської ради Берегівського району Закарпатської області	с. Дюла, вул. Садова 2/а	40209217
3.	Великопаладський заклад дошкільної освіти Пийтерфолвівської сільської ради Берегівського району Закарпатської області	с. Велика Паладь, вул. Чолнокі, 9/а	35461593
4.	Фертешолмашський заклад дошкільної освіти «Сонечко» Пийтерфолвівської сільської ради Берегівського району Закарпатської області	с. Фертешолмаш, вул. Молодіжна, 43	38830979
5.	Чорнотисівський заклад дошкільної освіти Пийтерфолвівської сільської ради Берегівського району Закарпатської області	с. Чорнотисів, вул. Ірхи, 1/а	26464665

6.	Чепівський заклад дошкільної освіти Пийтерфолвівської сільської ради Берегівського району Закарпатської області	с. Чепи, вулиця Фогороші, 14	26214106
7.	Ботарський заклад дошкільної освіти імені Святого Михаїла Пийтерфолвівської сільської ради Берегівського району Закарпатської області (структурний дошкільний підрозділ)	с. Ботар, вулиця Головна, 121	26324792
8.	Неветленфолівський заклад дошкільної освіти Пийтерфолвівської сільської ради Берегівського району Закарпатської області	с. Неветленфолу, вул. Фогодо, 58	26214365
9.	Форголанський заклад дошкільної освіти Пийтерфолвівської сільської ради Берегівського району Закарпатської області	с. Форголань, вул. Зелена 22/а	26529608
10.	Чепівський заклад загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів Пийтерфолвівської сільської ради Берегівського району Закарпатської області (структурний дошкільний підрозділ)	с. Чепи, вул. Фогороші, 31.	26213644
11.	Оклівська початкова школа імені Шандора Петефі Пийтерфолвівської сільської ради Берегівського району Закарпатської області (структурний дошкільний підрозділ)	с. Оклі, вул. Кальвіна, 35/а	26464642
12.	Оклігедьська гімназія Пийтерфолвівської сільської ради Берегівського району Закарпатської області Пийтерфолвівської сільської ради Берегівського району Закарпатської області (структурний дошкільний підрозділ)	с. Оклігедь, вул. Чолнокі, 16	26324786
13.	Холмовецька гімназія Пийтерфолвівської сільської ради Берегівського району Закарпатської області (структурний дошкільний підрозділ)	с. Холмовець, вул. Миру, буд. 91	26213845
Мистецькі школи Пийтерфолвівської ТГ			

1.	Великопаладська школа мистецтв Пийтерфолвівської сільської ради Берегівського району Закарпатської області	с. Велика Паладь, вул. Кошута, 257	254452 98
2.	Пийтерфолвівська школа мистецтв Пийтерфолвівської сільської ради Берегівського району Закарпатської області	с.Пийтерфолво, вул.Раковці, 116	254453 12
3.	Неветленфолівська школа мистецтв Пийтерфолвівської сільської ради Берегівського району Закарпатської області	с.Неветленфолу, вул.Фогодо, 36	254453 29

Інклюзивна освіта та доступність освітніх послуг

Відповідно до Закону України «Про освіту», у Пийтерфолвівській територіальній громаді забезпечуються рівні можливості для здобуття освіти дітьми з особливими освітніми потребами. У 2025/2026 навчальному році у закладах загальної середньої освіти функціонувало 12 інклюзивних класів, у яких навчалися 12 дітей з особливими освітніми потребами. Крім того, ще 10 дітей здобували освіту за індивідуальною формою навчання. Розвиток інклюзивної освіти сприяє соціалізації дітей з особливими освітніми потребами, їхній інтеграції в освітнє середовище та активному залученню до суспільного життя.

У 2025/2026 навчальному році за межами пішохідної доступності до закладів освіти проживало 294 учні. Для забезпечення рівного доступу до освіти для всіх дітей громади було організовано їх стовідсоткове підвезення трьома шкільними автобусами. Водночас протягом навчального року неодноразово виникали проблеми, пов'язані з технічним станом транспортних засобів, що негативно впливало на стабільність перевезень. З метою оновлення автопарку та підвищення якості транспортного забезпечення громада долучилася до проєкту Міністерства освіти і науки України «Безперешкодний доступ до якісної освіти – шкільні автобуси».

Водночас демографічні процеси суттєво впливають на функціонування освітньої мережі громади. Кількість здобувачів освіти у закладах загальної середньої освіти Пийтерфолвівської територіальної громади у період з 2021 по 2026 рік скоротилася на 22 %. Така тенденція обумовлює необхідність адаптації мережі закладів освіти до демографічних змін, оптимізації використання ресурсів та пошуку нових підходів до забезпечення доступної й якісної освіти.

Доступність та розвиток освітньої інфраструктури

Однією з ключових переваг Пийтерфолвівської територіальної громади є високий рівень територіальної доступності освітніх послуг. Практично в кожному великому населеному пункті функціонують заклади дошкільної та загальної середньої освіти, що забезпечує можливість здобуття освіти за місцем проживання. Завдяки компактності території громади та організації підвезення учнів, освітні послуги всіх рівнів є доступними для більшості мешканців громади.

Адміністративний центр громади — село Пийтерфолво — виконує роль освітнього осередку, де, окрім закладів загальної середньої освіти, зосереджені установи професійної та мистецької освіти.

Важливе місце у системі професійної освіти займає Центр професійно-технічної освіти імені ЕганаЕде, що входить до складу Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II. Станом на 2025 рік заклад здійснює підготовку фахівців за одинадцятьма професіями, серед яких: автомеханік, технік-механік, оператор верстатів з числовим програмним керуванням (ЧПК), кухар, електрик, зварювальник, технік з обслуговування інформаційних систем, кравець-модельєр, технік деревообробного виробництва, муляр та майстер з манікюру і педикюру. Такий перелік спеціальностей сприяє формуванню кадрового потенціалу громади та відповідає потребам регіонального ринку праці.

Мистецька освіта також представлена приватним закладом позашкільної освіти «Дитяча школа мистецтв та творчості угорського народу «Тулпан Танода», що знаходиться в селі Пийтерфолво, де учні мають можливість навчатися гри на різних музичних інструментах, вокалу та хореографії. Додаткову позашкільну мистецьку освіту забезпечує школа «Тюльпан» у селі Чена, яка є філією Угорської школи народного мистецтва. Основними напрямками її діяльності є навчання народної музики, народного співу та народної хореографії, що сприяє збереженню культурної спадщини та розвитку творчого потенціалу дітей і молоді.

Таким чином, Пийтерфолвівська територіальна громада має добре розвинену та багаторівневу систему освіти, яка охоплює дошкільну, загальну середню, професійну та мистецьку освіту. Це створює сприятливі умови для розвитку людського капіталу та підвищує привабливість громади для проживання молодих сімей.

Разом із тим функціонування освітньої мережі громади відбувається в умовах тривалих викликів, пов'язаних із воєнним станом в Україні. Однією з найактуальніших проблем залишається забезпечення безперебійної роботи закладів освіти в умовах нестабільного енергопостачання. Періодичні відключення електроенергії негативно впливають на організацію освітнього процесу, обмежують використання цифрових технологій та доступ до мережі Інтернет, а в окремих випадках створюють ризики для функціонування систем опалення й інших інженерних мереж.

Для мінімізації наслідків цих викликів заклади освіти та орган місцевого самоврядування здійснюють заходи з підвищення енергетичної стійкості, зокрема шляхом придбання генераторів, портативних джерел живлення, альтернативних засобів опалення та модернізації окремих елементів інженерної інфраструктури. Водночас питання комплексної модернізації енергетичного забезпечення освітніх закладів потребує системного підходу, залучення державної підтримки, міжнародної технічної допомоги та інвестиційних ресурсів. Реалізація таких заходів має стати одним із пріоритетів розвитку освітньої інфраструктури громади в середньостроковій перспективі.

3.6. Охорона здоров'я

Згідно з нещодавнім опитуванням населення громади, 60 відсотків місцевої громади задоволені місцевим медичним обслуговуванням, однак вони вказують, що громадські послуги все ще мають потенціал для розвитку, так само як і модернізація закладів, що разом можуть сприяти підвищенню рівня задоволеності населення.

На основі наявних даних система медичного обслуговування Пийтерфолвівській територіальній громаді базується насамперед на мережі закладів первинної медичної допомоги. У громаді загалом наявні сімнадцять закладів, які надають послуги, пов'язані з первинною медичною допомогою (амбулаторії, медичні пункти, кабінети лікарів). Це означає, що майже в кожному населеному пункті громади є принаймні один пункт первинної медичної допомоги, що в сільських районах є важливою умовою доступу населення до медичних послуг.

Однак наявність інфраструктури первинної медичної допомоги не обов'язково означає повне забезпечення медичного обслуговування, оскільки в громаді працює лише шість сімейних лікарів. Це означає, що кожен лікар часто обслуговує населення кількох населених пунктів, що може збільшити розмір зони обслуговування та навантаження на лікарів. У сільських системах охорони здоров'я така модель є поширеною, однак у довгостроковій перспективі вона може впливати на ефективність та доступність медичного обслуговування.

Спеціалізована амбулаторна та стаціонарна медична допомога доступна за межами громади, насамперед у закладах районних та регіональних медичних центрів. Це створює особливі труднощі для літніх людей, осіб з обмеженою рухливістю або низькою мобільністю, оскільки для отримання послуг часто доводиться долати значні відстані та організовувати поїздки з урахуванням особливостей місцевого громадського транспорту, характерних для громади. Таким чином, транспортні можливості та доступність регіону опосередковано, але суттєво впливають на фактичну доступність медичної допомоги.

Демографічні процеси в регіоні (наприклад, старіння населення) можуть призвести до зростання попиту на медичні послуги, тоді як забезпечення медичних кадрів, як і в багатьох інших сільських регіонах, може стати серйозним викликом. Сталість роботи сімейних лікарів та забезпечення кадрового поповнення можуть стати важливими питаннями в довгостроковій перспективі, особливо в невеликих населених

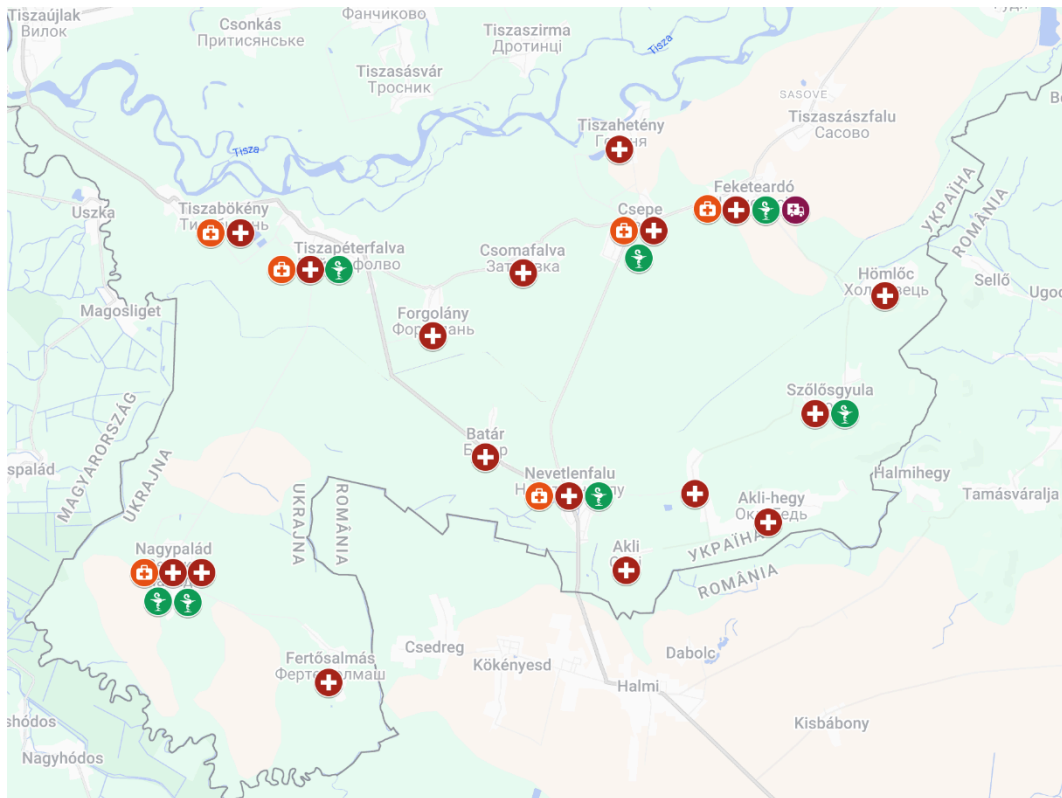
пунктах, а також з огляду на периферійне розташування Пийтерфолвівської територіальної громади.

Інституційна база для надання невідкладної медичної допомоги в цій громаді є обмеженою. На території громади діє лише один заклад, здатний виконувати функції невідкладної або частково спеціалізованої медичної допомоги. Це означає, що у значній частині випадків, які потребують серйозної медичної допомоги, населення змушене звертатися до медичних закладів районних або регіональних центрів. Отже, надання невідкладної медичної допомоги зосереджено виключно в одному населеному пункті — на станції швидкої допомоги у Чорнотисові. Звідси випливає, що час прибуття до окремих сіл громади може варіюватися залежно від географічної віддаленості та стану дорожньої мережі.

Ситуація з медикаментозним забезпеченням також є неоднорідною. У громаді загалом працює сім аптек. Це може становити проблему, зокрема, для мешканців менших населених пунктів, оскільки придбання ліків у деяких випадках вимагає поїздки до більших населених пунктів.

Медичні послуги, що доповнюють первинну медичну допомогу (наприклад, можливості базової діагностики, лабораторні дослідження), також зосереджені переважно у більших населених пунктах. Отже, мешканці менших населених пунктів часто можуть отримати ці послуги або їхню частину лише після поїздки до більших населених пунктів або до районного центру. Ця ситуація також видається більш актуальною для людей старшого віку, так само як і проблеми, пов'язані з покриттям аптечною мережею.

10Рис. : Мережа медичних закладів та людських ресурсів в Пийтерфолвівській територіальній громаді; сімейні лікарі (6), пункти первинної медичної допомоги (17), аптеки (7), пункти невідкладної допомоги (1)

Джерело: дані громади

Застосування цифрових медичних послуг та телемедицини в останні роки поступово поширюється й в Україні. Електронні медичні реєстри та можливості онлайн-консультацій можуть сприяти тому, щоб населення сільських районів могло легше зв'язуватися з медичними установами. Саме тому наявність належного інтернет-з'єднання та цифрової інфраструктури є позитивним фактором, який і надалі може відігравати важливу роль у покращенні доступності медичної допомоги.

З точки зору громадського здоров'я проблеми, характерні для цього регіону, частково також схожі на проблеми інших сільських територій України. Згідно зі статистичними даними, у країні значну частку смертності становлять серцево-судинні захворювання та хронічні хвороби. Тому профілактика, скринінгові обстеження та підтримка здорового способу життя можуть мати ключове значення для поліпшення стану здоров'я місцевого населення.

Нарешті, прикордонне розташування Пийтерфолвівської територіальної громади в деяких випадках може зумовлювати й інші специфічні моделі надання

медичної допомоги: частина населення може користуватися медичними послугами за межами громади та за кордоном, якщо вони географічно більш доступні. Водночас фінансові наслідки цього можуть мати стримуючий ефект.

Загалом слід зазначити, що функціонування первинної медичної допомоги на рівні громади є забезпеченим і збалансованим, проте модернізація інфраструктури, посилення профілактичної діяльності, а також поліпшення територіальної доступності медичних послуг можуть стати визначальними факторами з точки зору довгострокового розвитку. Більше того, додатковим приводом для занепокоєння можуть стати проблеми з охопленням, пов'язані з обмеженою кількістю медичного персоналу, низькою інституційною спроможністю надання невідкладної допомоги, а також територіальними нерівностями у забезпеченні ліками, які в сукупності можуть у довгостроковій перспективі вплинути на доступ населення до медичних послуг.

3.7. Соціальне забезпечення

Система соціального забезпечення Пийтерфолвівської територіальної громадизосереджена насамперед на наданні базових послуг, з особливою увагою до людей похилого віку, домогосподарств з низьким рівнем доходу та соціально незахищених груп населення. У населених пунктах доступні основні соціальні послуги, такі як соціальне харчування, допомога на дому, а також послуги з підтримки сім'ї та захисту дітей; водночас у регіоні немає денних центрів або стаціонарних будинків для людей похилого віку.

За даними за 2025 рік, у громаді 787 осіб потребують соціальної допомоги (4,6 відсотка від загальної чисельності населення). У відсотковому відношенні до чисельності населення це на 1,8–2 процентних пункти вище, ніж у попередньому році, а також ніж п'ять років тому, проте значно нижче, ніж показник, зафіксований у перший рік російсько-українського конфлікту: під час тодішньої хвилі біженців 2283 особи потребували соціальної допомоги, що становило 11,8 % постійного населення. З даних чітко випливає, що Пийтерфолвівській територіальній громадісильно постраждав від проблеми внутрішньої міграції. Більше того, з огляду на нещодавно виявлене зростання, можна припустити, що це стане одним із суттєвих елементів довгострокових демографічних і, насамперед, соціальних проблем, що стосуються громади.

6Таблиця: Кількість осіб, які потребують соціальної допомоги, у Пийтерфолвівській територіальній громаді розрізі населених пунктів, 2021–2025 рр.

Населений пункт	Кількість осіб, які потребують соціальної допомоги (осіб)				
	2021	2022	2023	2024	2025
Оклі	8	35	9	8	12
Оклігедь	3	13	4	3	5
Ботар	18	75	41	37	52
Чепа	52	264	51	42	62
Затисівка	14	34	6	4	15
Чорнотисів	101	448	118	99	154
Фергешолмаш	12	53	14	12	18
Форголань	24	106	28	23	37
Холмовець	29	129	34	28	44
Велика Палад	29	129	34	28	44
Неветленфолу	38	168	44	37	58
Дюла	38	168	44	37	58
Тисабикень	58	257	68	57	89
Гетиня	48	213	56	47	73
Пийтерфолво	41	182	48	40	63
Нове Клиново	2	9	2	2	3
Разом	515	2 283	601	504	787

Джерело: дані громади

11Рис. Кількість постійних мешканців Пийтерфолвівській територіальній громаді та осіб, які потребують соціальної допомоги, а також частка осіб, які потребують соціальної допомоги, у загальній кількості постійного населення у період з 2021 по 2025 рік

Джерело: дані громади

Організація надання послуг, як правило, є завданням місцевого рівня, у якому важливу роль відіграє співпраця установ громади. Ці послуги насамперед спрямовані на підтримку людей похилого віку, які потребують допомоги у повсякденному житті, осіб, що живуть самотійно, а також соціально незахищених сімей. Надання допомоги на дому відіграє особливо важливу роль у невеликих населених пунктах, де доступ до інституційного догляду є обмеженим.

Демографічні процеси в регіоні й у цьому випадку можуть у довгостроковій перспективі збільшити попит на соціальні послуги. Як наслідок, очікується, що більший акцент доведеться зробити на догляді за людьми похилого віку, розвитку форм догляду поблизу дому, а також на посиленні співпраці між соціальними та медичними службами.

Як і у випадку з медичними послугами, у цьому випадку на ефективність функціонування системи надання допомоги значний вплив мають географічне розташування населених пунктів та стан інфраструктури. Доступ до мешканців населених пунктів, які перебувають у невідповідному становищі через якість інфраструктури, часто може становити організаційні та логістичні виклики. Тому координація послуг, розвиток потенціалу та зміцнення співпраці між місцевими установами є важливим напрямком розвитку соціальної допомоги в регіоні на майбутнє.

Так звані транснаціональні моделі сім'ї, що зумовлені прикордонним характером регіону та, головним чином, працевлаштуванням за кордоном (докладніше див. також статтю Бласко 2016 року про циркулярні, проблематику сімей, у яких діти залишаються без нагляду, а також мозаїчних і розсіяних сімей, або питання транснаціонального материнства, що зустрічається рідше, про які, згідно з працею Белоргея та ін. 2012, Україна вважалася країною, що стикається з цими явищами, ще в передвоєнний період) виступає як критичний елемент у суспільстві регіону. З огляду на високу частку представників угорської національності та прикордонні зв'язки з Угорщиною це в значній мірі супроводжується тим, що один або кілька членів сім'ї на постійній основі працевлаштовуються за кордоном, тоді як решта членів сім'ї залишаються жити в населеному пункті.

Це явище може спричиняти специфічні соціальні виклики, наприклад, щодо організації догляду за людьми похилого віку, а також щоденного нагляду за дітьми та їх підтримки. Як наслідок, місцева система соціального забезпечення має реагувати не лише на потреби традиційних груп, що потребують допомоги, а й на ті сімейні ситуації, які

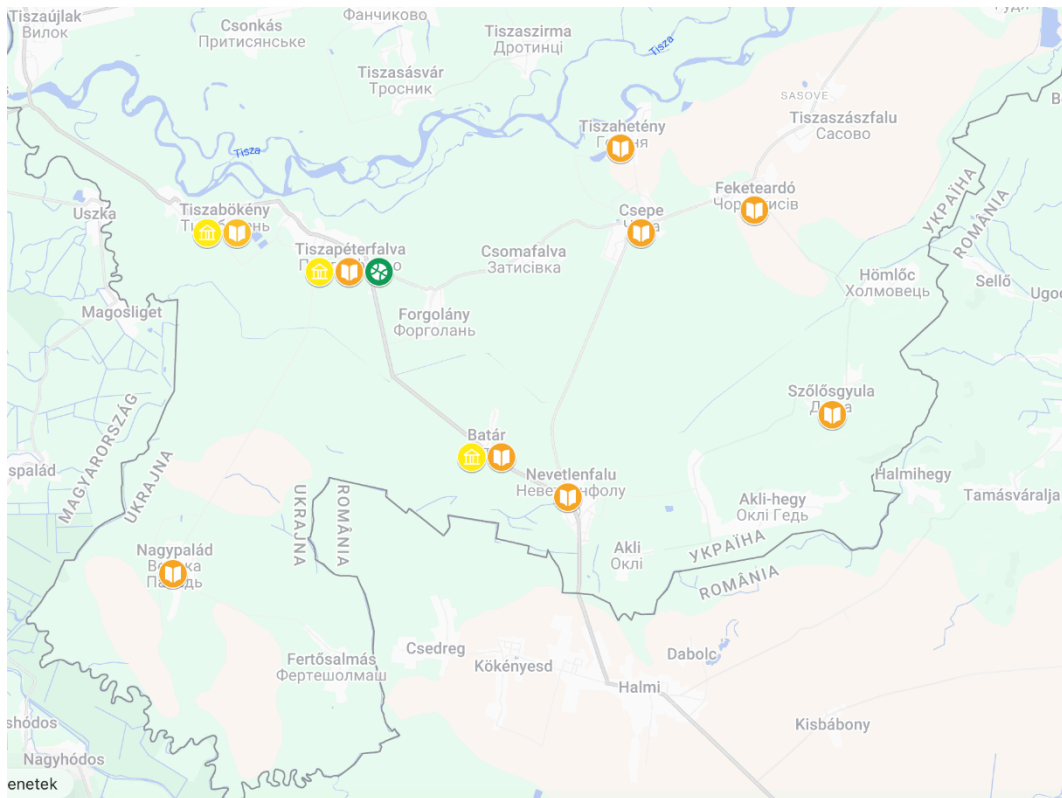
виникають внаслідок міграційних процесів. Цей комплекс проблем, ймовірно, ще більше загострився через війну, хоча б уже через відсутність чоловіків у сім'ях.

3.8. Культура, спорт

Пийтерфолвівській територіальній громаді, а особливо саме село Пийтерфолво, має багаті культурні ресурси. У центрі населеного пункту розташований будинок культури на 600 місць, де регулярно проводяться культурні заходи, вистави та громадські програми. Влітку село стає місцем проведення таборів народної музики та народного танцю, крім того, тут організовуються художні табори а також фестивалі легкої музики та танцю. До культурної інфраструктури належать малий районний художній музей Пийтерфолво (тут можна переглянути насамперед роботи художників із Закарпаття), етнографічний музей в с.Тисобикень, музей варення у с. Ботар, а також дев'ять бібліотек. Наявність таких місць у населеному пункті громади загалом не тільки сприяє збереженню місцевої ідентичності та культурної спадщини, а й, завдяки залученню молодого покоління та проведенню громадських програм, сприяє навіть соціальній згуртованості ширшого регіону.

Що стосується спортивної інфраструктури, то в цьому громада має лише невеликі масштаби. Спортивний комплекс розташований у Пийтерфолво. Водночас місцеві шкільні спортивні майданчики та громадські спортивні програми надають можливість виховання молоді у дусі здорового способу життя та зміцнення громадської активності.

12Рис. : Культурна та спортивна інфраструктура у Пийтерфолвівській територіальній громаді; музей/галерея (3), бібліотека (9), спортивний комплекс (1)

Джерело: дані громади

Загалом, скоординована підтримка культурних та спортивних заходів є важливою з точки зору соціального та громадського розвитку регіону, особливо для утримання молоді та підвищення соціальної привабливості прикордонних регіонів. Більше того, не варто залишати поза увагою й те, що серед потреб населення на першому місці стоїть розширення мережі спортивних майданчиків, культурних програм та можливостей для молоді. Частково саме через це мешканці громади на 50 % задоволені та на 50 % незадоволені послугами, пов'язаними з дозвіллям, спортом та культурою, а також їхніми кількісними та якісними умовами.

3.9. Асоціації, громадські організації, самоорганізація

У громадському житті громади самоорганізовані групи населення та громадські організації відіграють важливу роль у формуванні громадського життя, а також у реалізації культурних та соціальних ініціатив. Наприклад, у центрі Пийтерфолво діє Культурне об'єднання імені Зігмунда Моріца, яке координує організацію місцевих культурних програм, літературних та мистецьких заходів, а також Громадська

організація «Pro Patria Magyaraságért», яка підтримує збереження ідентичності угорської громади регіону та її культурні програми.

Ці організації не лише відіграють роль у зміцненні місцевої громадської згуртованості, а й є важливими рушіями самоорганізації та громадської активності населення. Прикордонний характер та етнічний склад громади роблять роль громадських інституцій та громадських ініціатив особливо важливою, оскільки вони можуть сприяти соціальній інтеграції, збереженню культурної ідентичності, а також, у свою чергу, заохочувати молодь залишатися на місці.

До речі, співпраця самоорганізованих громад та громадських організацій з місцевими установами й органами влади громади, а також, зрештою, підтримка громад можуть створити можливості для розробки гнучких послуг та програм, що швидше реагують на суспільні потреби, зміцнюючи соціальну стійкість та згуртованість регіону.

3.10. Адміністративні послуги

Адміністративні послуги Пийтерфолвівській територіальній громаді зосереджені переважно в центральному населеному пункті, де населення має доступ до більшості видів державних та муніципальних адміністративних послуг. Однак для мешканців периферійних населених пунктів доступ до послуг є обмеженим, оскільки для них це означає поїздки, витрату часу та часто адміністративні труднощі.

В останні роки спостерігається зростання попиту на онлайн та цифрове обслуговування, що може створити можливість швидшого та зручнішого доступу навіть для мешканців важкодоступних населених пунктів. Водночас передумовою цього є наявність відповідної комунікаційної інфраструктури (оцінку якої див. у попередньому розділі, присвяченому саме комунікаційній інфраструктурі), а також розвиток цифрових компетентностей. Ключовим моментом тут є те, що, як правило, саме ті соціальні групи мають нижчий рівень цифрової грамотності, які стикаються з перешкодами у користуванні адміністративними послугами (наприклад, люди похилого віку, що мешкають у невеликих населених пунктах, або робітники з нижчим рівнем освіти), і без поєднання цих факторів цифрові рішення не зможуть ефективно функціонувати в громаді.

Варто також розглянути можливість впровадження мобільних рішень для вирішення адміністративних питань, адаптованих до потреб місцевого населення (наприклад, створення тимчасових мобільних пунктів обслуговування клієнтів), щоб за

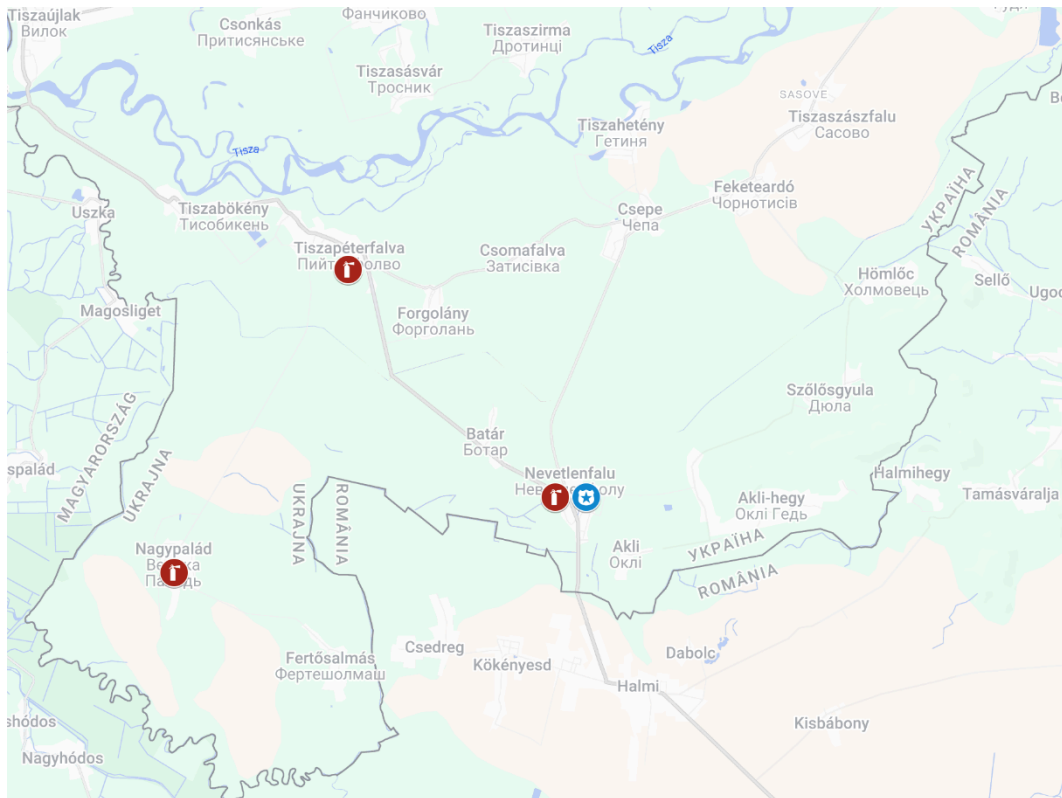
відносно невеликих витрат суттєво покращити доступність послуг у невеликих населених пунктах.

Отже, загалом рівномірна доступність адміністративних послуг у малих регіонах, впровадження цифрових та мобільних рішень, а також розвиток цифрових компетенцій населення є важливим стратегічним напрямом з точки зору соціального та навіть економічного наздоганяння регіону.

3.11. Цивільний захист

Пийтерфолвівській територіальній громаді наражається на низку природних та промислових ризиків, зокрема на потенційну небезпеку повеней, внутрішніх повеней, лісових пожеж, буревіїв, а також промислових та транспортних аварій. Географічне положення громади та місцеві гідрологічні умови посилюють ризик повеней та внутрішніх затоплень, тоді як екстремальні погодні явища, такі як бурі та градобій, періодично можуть завдавати серйозної шкоди сільському господарству та будівлям. Служба з питань запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій у громаді входить до компетенції пожежної служби, її підрозділи розташовані у трьох населених пунктах. Окрім інфраструктури пожежної та катастрофічної безпеки, у регіоні також забезпечено функціонування правоохоронних органів та прикордонної служби.

13Рис. : Інституційна та кадрова база цивільного захистуПийтерфолвівській територіальній громаді; пожежна станція (3), представник правоохоронних органів (1)

Джерело: дані громади

Демографічні особливості регіону підвищують важливість систем цивільного захисту, оскільки забезпечення літніх мешканців та надання допомоги біднішим верствам населення, які часто мають обмежену мобільність, під час організації можливої швидкої евакуації може становити особливий виклик. Окремі елементи критичної інфраструктури (дороги, комунальні мережі та деякі установи) у певних місцях мають обмежену пропускну здатність або знаходяться в застарілому стані, що також може вплинути на ефективність реагування на надзвичайні ситуації.

Отже, на даний момент у громаді функціонує система цивільного захисту, а також наявні плани евакуації та оповіщення. Однак останні системи частково застаріли і не охоплюють у повному обсязі всі населені пункти. Стратегічною метою є вжиття превентивних заходів, поліпшення стану критичної інфраструктури, інформування населення, а також модернізація систем рятування та евакуації. Отже, ці пункти значною мірою пов'язані з раніше згаданими елементами інфраструктури громади, що потребують розвитку.

Прикордонне розташування також відкриває особливі можливості у сфері цивільного захисту. У рамках співпраці з сусідніми регіонами Румунії та Угорщини можна було б проводити спільні навчання з цивільного захисту та налагодити двосторонній обмін інформацією, а також можна було б створити скоординовані системи оповіщення та евакуації, що підвищило б рівень безпеки в ширшому масштабі, навіть на рівні повіту, та ефективність реагування на надзвичайні ситуації у разі транскордонних ризиків.

Загалом ситуація з цивільним захистом у громаді є складною, а через поєднання географічних, демографічних та інфраструктурних чинників розвиток та модернізація мають ключове значення навіть у довгостроковій перспективі для підвищення безпеки населення та мінімізації ризиків. Важливо зазначити, що, хоча Пийтерфолвівська територіальна громада географічно віддалений від східних ліній фронту, російсько-українська війна все ж може непрямо становити ризики для цього регіону. До них належать, насамперед, нестабільність енергопостачання та інфраструктури, перевантаження транспортних і логістичних мереж, а також економічна та соціальна нестабільність, що виникає серед населення. Для мешканців громади присутність військових біженців (а отже, і внутрішня міграція) й надалі створює нову соціальну ситуацію, що має враховуватися при плануванні соціальних та комунальних послуг, а також при плануванні потужностей. Сталість та стійкість критичної інфраструктури в цьому контексті можуть мати додаткове стратегічне значення.

4. Економічна ситуація

Основу економіки Пийтерфолвівської територіальної громади складають три галузі: сільське господарство, промисловість та туризм.

4.1. Сільське господарство

У економічній структурі регіону сільське господарство традиційно відіграє визначальну роль. Аграрний характер регіону частково зумовлений історичною спадщиною, тобто вже за радянських часів у сільській місцевості велося значне сільськогосподарське виробництво; більше того, ще до цього протягом тривалого часу цей край був орієнтований на сільське господарство.

Загалом сільськогосподарська структура регіону характеризується відносною роздробленістю земельних ділянок та домінуванням сімейних господарств. Після розпаду радянської колгоспної системи колгосп «Прикордонник» (докладніше див. ще

Molnár 2023) вважався одним із визначальних економічних об'єктів регіону, де було створено значний парк сільськогосподарської техніки для обслуговування великомасштабного землеробства. Зокрема, під час приватизації землі, що відбулася наприкінці 1990-х років та близько 2000 року, значна частина сільськогосподарських угідь перейшла у приватну власність. У результаті колишню великогогосподарську структуру замінила велика кількість дрібних господарств, які в багатьох випадках функціонують як сімейні господарства. Такий характер структури землеволодіння сприяє сильній присутності місцевих господарників та соціальному вкоріненню сільськогосподарського виробництва, водночас обмежені розміри господарств у багатьох випадках становлять виклик з точки зору технологічних вдосконалень, механізації чи ринкової інтеграції. В Україні домашні та дрібні сімейні господарства відіграють особливо важливу роль у садівництві, вирощуванні овочів та фруктів, а також у деяких галузях тваринництва. Це добре узгоджується зі структурою виробництва, що спостерігається у мікрорегіоні Тисапетерфалва.

У цьому регіоні сформувалися переважно малі та середні сімейні господарства. У власності населення перебуває 74,7 квадратних кілометрів земельних ділянок; це становить 38,95 відсотка від загальної площі всього мікрорегіону. (Площа лісових масивів у громаді становить приблизно 10,8 км², а пасовищами визнано приблизно 7,9 км² землі.) Про сильну прив'язаність місцевих фермерів до земельної власності добре свідчить той факт, що сільськогосподарські угіддя майже виключно перебувають у їхній власності або орендуються ними. За даними, отриманими в результаті збору даних у громаді за 2025 рік, у цьому регіоні діяло 104 сільськогосподарських підприємства. Ця ситуація суттєво відрізняється від ситуації в багатьох інших регіонах. Адже в багатьох місцях протягом останніх років з'явилися також великі аграрні холдинги.

Що стосується галузевої структури, у регіоні переважає насамперед рільське рослинництво, значну частину якого становить вирощування кормів. Окрім рослинництва, важливу роль відіграє також тепличне вирощування ранніх овочів, що надає навіть невеликим господарствам можливість перейти на більш інтенсивні форми виробництва. Цей тип господарювання особливо підходить для вирощування ранніх овочів, які можна реалізувати на регіональних ринках за вигідною ціною. Окрім рослинництва, багато фермерів займаються вирощуванням полуниці та інших ягідних культур. Ці більш інтенсивні культури можуть забезпечити вищу прибутковість навіть на

невеликих площах, тому вони відіграють важливу допоміжну роль у місцевому сільськогосподарському виробництві.

У збуті продукції важливу роль відіграє оптовий ринок Виноградів. Це один із найважливіших сільськогосподарських ринків збуту в цьому регіоні. Ринок широко відомий у суспільстві: його знають і використовують як постійні покупці з Закарпаття, так і ті, хто приїжджає з інших регіонів України. Таким чином, місцевий ринок збуту налагодив зв'язки не лише з регіональними, а й із ширшими об'єктами на рівні держави.

До 2014 року на території громади здійснював діяльність консервний завод ТОВ «Дядя Ваня – Закарпатські овочі». Він відігравав значну роль у переробці та закупівлі сільськогосподарської продукції. Завод забезпечував місцевим фермерам стабільні можливості збуту свіжої сировини для консервної промисловості. Однак із початком гібридної війни російської федерації проти України негативно вплинула на цю діяльність і, зрештою, призвела до припинення діяльності консервного заводу.

У регіоні також сформувалася особлива галузь тваринництва. У Пийтерфолво та деяких сусідніх населених пунктах окремі фермери спеціалізувалися на виведенні та підгодівлі курчат. Ця діяльність вимагає високої кваліфікації та чіткої організації праці, водночас ґрунтується на стабільному попиті. У сільських господарствах Закарпаття протягом тривалого часу було поширене птахівництво, тому щовесни спостерігався значний попит на одностатевих та підрослих курчат, а також на качок. Окрім місцевих покупців регулярно приїжджають за птицею покупці із інших регіонів України.

У регіоні також були приклади сільськогосподарського виробництва з вищою доданою вартістю. У Ботарі діяло господарство, що спеціалізувалося на органічному тваринництві та органічному землеробстві. Високу якість продукції забезпечувало підприємство, що спеціалізувалося на розведенні свиней породи Угорська пухова мангалиця та великої рогатої худоби породи Угорська сіра степова, а також на виробництві органічного варення та органічних соків, однак після 2022 року воно збанкрутувало.

Отже, важливу роль у зміцненні громадських та професійних зв'язків сільськогосподарських виробників відіграють організації та форуми, що об'єднують місцеві інтереси. Слід зазначити, що раніше їхня вага була більшою. Наприклад, до пандемії Covid-19 Союз угорських підприємців Закарпаття щорічно організовував у Пийтерфолво захід під назвою «Турул Експо», на якому угорські фермери Закарпаття

могли презентувати свою сільськогосподарську та ремісничу продукцію. Цей захід не лише сприяв популяризації місцевої продукції, а й надавав можливість зміцнити професійні зв'язки між фермерами та обмінятися досвідом. Підтримка подібних ініціатив може стати важливим елементом у підтримці репутації сільського господарства регіону та сприяти його розвитку.

Отже, загалом сільське господарство Пийтерфолво має структуру, що ґрунтується на місцевих засадах і базується на сімейних господарствах. Структуру виробництва характеризує поєднання традиційного рослинництва, більш інтенсивних садівничих культур, а також окремих видів спеціалізованого тваринництва. З точки зору майбутнього розвитку особливо важливим може бути зміцнення потужностей переробної промисловості, розширення каналів збуту, а також подальше зміцнення зв'язків між сільськогосподарським виробництвом і туризмом, сприяння створенню професійних громадських форумів.

4.2. Промисловість

Промисловий розвиток Пийтерфолвівської територіальної громади був тісно пов'язаний із системою великомасштабного сільськогосподарського виробництва радянського періоду. У 1970–1980-х роках колгосп «Прикордонник» досягнув видатних успіхів у господарській діяльності, завдяки чому став відомим у всьому Радянському Союзі. Висока прибутковість колгоспу дозволила спрямувати значні кошти на розвиток інфраструктури та громадських установ населеного пункту. Таким чином, колгосп став важливим символом економічної могутності та соціальної ролі громади.

Окрім вже згаданої сільськогосподарської діяльності, колгосп створив також кілька допоміжних промислових підприємств, які частково обслуговували сільськогосподарське виробництво, а частково сприяли розширенню зайнятості. До їхнього широкого кола належали консервний завод, цегельний завод, черепичний завод, приладобудівний завод, а також різноманітні підприємства ремісничого характеру, наприклад, сувенірний завод, кошикарні та гончарні майстерні. Місцева промислова діяльність у багатьох випадках ґрунтувалася на сільськогосподарській сировині та традиційній культурі ремесел регіону, тому була тісно пов'язана з економічною структурою регіону.

Однак економічна трансформація, що відбулася після зміни політичного ладу, мала значний вплив на ці промислові об'єкти. Унаслідок скасування колгоспної системи,

розпаду колишніх радянських ринків, а також трансформації промислової структури більшість місцевих промислових підприємств поступово занепала. Значна частина колишньої промислової інфраструктури на сьогодні вийшла з експлуатації, а більша частина колишніх виробничих потужностей зникла з економіки регіону.

Консервний завод виявився найбільш життєздатним у період після зміни політичного ладу, оскільки як переробний потужність, пов'язана з місцевим сільськогосподарським виробництвом, він і надалі мав право на існування. Однак політичні події 2014 року в Україні, і та подальша перебудова економічних і торговельних зв'язків, негативно позначилися й на цьому підприємстві. Втрата російського ринку, який раніше був важливим споживачем для багатьох українських переробних підприємств, зрештою унеможливила функціонування консервного заводу.

Зрештою, слід зазначити, що внаслідок занепаду колишньої промислової діяльності роль промисловості в економічній структурі Пийтерфолвівської територіальної громади на сьогодні значно зменшилася. Промислова інфраструктура частково занепала, і в сфері зайнятості вона відіграє меншу роль, ніж сільське господарство. Водночас у регіоні й надалі існує базова інфраструктура, необхідна для промислової діяльності, а також частина територій, пов'язаних із колишніми підприємствами, що в довгостроковій перспективі може стати потенційною можливістю для невеликих інвестицій у переробну або харчову промисловість.

4.3. Туризм

Хоча Пийтерфолвівській територіальній громаді має таких видатних туристичних атракцій, як, наприклад, термальні купальні чи великі курортні центри, попри це туризм, зокрема сільський туризм — виступає в цьому регіоні важливим допоміжним видом економічної діяльності (див., наприклад, випадки в Ботарі, розглянуті в розділі, присвяченому сільському господарству).

Сільське середовище, традиційний сільський спосіб життя та місцеві культурні цінності разом становлять ті передумови, які насамперед створюють можливості для невеликого, сімейного прийому гостей.

В останні (переважно мирні) часи сільський туризм був найпомітнішим переважно в літній період, коли для гостей, які відвідували цей регіон, привабливими були сільське середовище, місцева гастрономія та традиційний спосіб життя. Туристична пропозиція в багатьох випадках пов'язана з місцевим господарством та сільськогосподарським

виробництвом, наприклад, у формі презентації місцевих продуктів, дегустацій або відвідування господарств. Туристичну привабливість регіону також підсилювали різноманітні культурні та мистецькі заходи. Невеликі фестивалі, мистецькі табори та культурні програми, що організовувалися в літній період, регулярно приваблювали відвідувачів і надавали можливість представити місцеве культурне життя. Ці події були важливими не лише з точки зору туризму, а й сприяли зміцненню культурної ідентичності регіону.

У період до 2020 року в туризмі регіону з'явилися й іноземні відвідувачі. Значна частина гостей прибувала з Угорщини, чому сприяли географічна близькість, культурні зв'язки та присутність у регіоні угорської громади. Таким чином, прикордонне розташування створило сприятливі умови для розвитку невеликих туристичних послуг сімейного характеру.

Наразі туризм (що ще більше ускладнюється фактом війни) відіграє в регіоні скоріше лише допоміжну економічну роль. Однак слід підкреслити, що місцеві культурні заходи, сільське гостинне господарство та туристичні ініціативи, пов'язані з сільськогосподарським виробництвом, у довгостроковій перспективі можуть надати можливості для розвитку туристичної пропозиції та економічної диверсифікації регіону.

РОЗДІЛ II SWOT-аналіз

1. SWOT-аналіз

На основі SWOT-аналізу можливості розвитку Пийтерфолвівської територіальної громадивизначаються насамперед його сприятливим географічним положенням, сільськогосподарським потенціалом, а також економічними та кооперативними можливостями, що впливають із прикордонних зв'язків. Стабільну основу економічної структури регіону становлять сільське господарство та діяльність, що базується на місцевих ресурсах, які можуть доповнюватися культурними та туристичними атракціями.

7Таблиця: SWOT

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
S1: Сприятливе географічне розташування в прикордонному регіоні Угорщини, України та Румунії.	W1: Значна міграція та скорочення чисельності населення .
S2: Наявність міжнародних транспортних сполучень та прикордонних переходів.	W2: Проблеми ринку праці та низький рівень зайнятості.
S3: Родючі сільськогосподарські угіддя та традиційна аграрна культура.	W3: Занепад місцевої промисловості та брак виробничих потужностей.
S4: Значний досвід сільськогосподарського виробництва та міцна структура місцевої власності на землю .	W4: Застаріла інфраструктура та дорожня мережа, що потребує оновлення.
S5: Багата історична та культурна спадщина .	W5: Застарілий житловий фонд та проблеми з енергопостачанням .
S6: Активне громадське та громадянське життя , культурні заходи.	W6: Обмежені економічні можливості та кадровий потенціал .
S7: Наявні основи для розвитку сільського туризму та місцевих культурних програм.	W7: Обмежена доступність деяких комунальних послуг .
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
O1: Зміцнення трансграничного економічного та розв'язкового співробітництва .	T1: Загальна еміграція, імміграція, старіння населення .
O2: Залучення ресурсів міжнародних та прикордонних програм розвитку .	T2: Тривалий дефіцит молоді кваліфікованої робочої сили .
O3: Розвиток сільськогосподарських ланцюгів переробки та збуту.	T3: Непередбачуваність економічного та правового середовища .
O4: Подальший розвиток сільського та культурного туризму .	T4: Економічні наслідки непрямої війни .
O5: Розвиток транспортної інфраструктури та прикордонних переходів .	T5: Подальше погіршення стану інфраструктурних систем .
O6: Підтримка місцевих та ремісничих продуктів і економічних ініціатив.	T6: Надмірна залежність економіки від сільського господарства.
O7: Розвиток цифрових та адміністративних послуг .	T7: Низький рівень інвестицій .

Однак на розвиток регіону значний вплив мають демографічні процеси, зокрема міграція, проблеми на ринку праці, а також обмеження інфраструктури та економічної структури. Тому диверсифікація місцевої економіки, розвиток інфраструктури та зміцнення прикордонного співробітництва можуть стати ключовими чинниками з точки зору довгострокового розвитку регіону.

Висновки SWOT-аналізу слугують основою для визначення сценаріїв територіального розвитку громади, метою яких є визначення стратегічних напрямків, що спираються на сильні сторони регіону, але водночас дають відповідь на питання щодо подолання слабких сторін та ризиків. Тому нижче ми спочатку детально розглянемо сильні та слабкі сторони, можливості та загрози, наведені у таблиці вище, а потім проаналізуємо взаємозв'язки між ними.

1.1. Сильні сторони (S)

S1: Сприятливе географічне розташування в прикордонному регіоні Угорщини, України та Румунії.

Однією з найважливіших переваг Пийтерфолвівській територіальній громаді є вигідне географічне розташування, яке забезпечує стратегічне значення для регіону завдяки безпосередній близькості до тристороннього кордону Угорщини, України та Румунії. Це розташування є важливою перевагою не лише з точки зору регіональних зв'язків, а й з точки зору міжнародного економічного та соціального співробітництва. Прикордонне розташування дає змогу налагоджувати різноманітні економічні та торговельні зв'язки з сусідніми країнами, що потенційно може підвищити економічну активність та мобільність регіону. Громада також виконує важливу функцію транзитного простору з точки зору транспорту та логістики, через який проходить значний пасажирський та вантажний потік. Крім того, географічне розташування сприяє розвитку транскордонних програм розвитку та міжнародного співробітництва. Прикордонне розташування, окрім можливостей економічного розвитку, можна вважати важливим ресурсом також з точки зору культурних та соціальних зв'язків.

S2: Наявність міжнародних транспортних сполучень та прикордонних переходів.

Одним із найважливіших елементів транспортної інфраструктури регіону є наявність прикордонних переходів, які забезпечують зв'язок із сусідніми країнами для міжнародного пасажирського та вантажного руху. Прикордонний перехід Неветленфолу–Холмеу відіграє значну роль у транспортній мережі регіону,

оскільки через нього здійснюється як пасажирський, так і вантажний рух. Дороги регіону з'єднують цей малий регіон з іншими важливими населеними пунктами та транспортними коридорами регіону. Нещодавно відкритий прикордонний перехід «Велика Паладь–Надьогодош» ще більше розширює можливості мобільності регіону та розвантажує сусідні переходи. Розвиток транспортних зв'язків може сприяти розширенню економічної діяльності та мобільності робочої сили. Тому наявність транспортної інфраструктури можна вважати однією з важливих конкурентних переваг регіону.

S3: Родючі сільськогосподарські угіддя та традиційна аграрна культура.

Природно-географічні особливості громади забезпечують сприятливі умови для сільськогосподарського виробництва. Рівнинний рельєф, алювіальні ґрунти річкового походження та помірно континентальний клімат однаково сприяють сільськогосподарському потенціалу регіону. Водонесна система річок Тиса та Ботар також відіграють важливу роль у формуванні ґрунтових водних ресурсів, що сприяє рослинництву. У цьому регіоні традиційно домінуюче значення має вирощування польових культур та садівничих культур. Сільськогосподарська діяльність ґрунтується на багатовікових традиціях, що відіграє важливу роль у економічному та культурному житті місцевого населення. Родючі ґрунти та сприятливі природні умови забезпечують міцну основу для ведення сільського господарства у довгостроковій перспективі.

S4: Значний досвід сільськогосподарського виробництва та міцна структура місцевої власності на землю.

Однією з особливостей сільськогосподарської галузі громади є визначальна роль місцевих фермерів у землекористуванні. Після розподілу землі значна частина сільськогосподарських угідь залишилася у місцевій власності, що сприяло збереженню сімейних господарств. Господарі, що працюють у цьому регіоні, мають значний досвід виробництва, який походить як з періоду колишньої колгоспної системи, так і з подальшого індивідуального господарювання. Для місцевих фермерів прив'язаність до землі має не лише економічне, а й соціальне та культурне значення. Ця стабільна структура землеволодіння сприяє безперервності сільськогосподарського виробництва. Присутність місцевих виробників також створює можливості для розвитку місцевих продовольчих ланцюгів та співпраці з переробною промисловістю.

S5: Багата історична та культурна спадщина.

Населені пункти громади мають багате історичне минуле, яке сформувалося в результаті багатовікового процесу розвитку. Історія багатьох населених пунктів сягає середньовіччя, що робить культурну спадщину регіону особливо цінною. Історія населених пунктів тісно переплітається з історією історичної Угорщини, а згодом — й інших державних утворень, що призвело до утворення своєрідної культурної та історичної багатошаровості. Релігійні та культурні традиції — особливо присутність реформатської церкви — відіграли важливу роль у формуванні громадської ідентичності. Історичні та культурні цінності сприяють збереженню ідентичності регіону та посиленню його туристичної привабливості. Тому культурна спадщина є не лише чинником формування ідентичності, а й ресурсом розвитку.

S6: Активне громадське та громадянське життя, культурні заходи.

У населених пунктах громади спостерігається активне громадське та громадянське життя, що зміцнює згуртованість місцевої громади. Культурні та громадські заходи регулярно надають мешканцям можливість зустрічатися та плекати традиції. Громадські організації та культурні об'єднання відіграють важливу роль в організації громадських ініціатив. Культурні заходи — наприклад, фестивалі, табори чи мистецькі програми — сприяють зміцненню місцевої ідентичності та передачі культурних цінностей. Тому громадська активність також може розглядатися як один із важливих проявів соціального капіталу в мікрорегіоні.

S7: Існуючі основи сільського туризму та місцевих культурних програм.

Хоча регіон не має масштабної туристичної інфраструктури, для сільського туризму тут є низка сприятливих умов. Традиційна структура сільських населених пунктів, сільськогосподарський ландшафт та культурні заходи можуть однаково сприяти розвитку туризму. Місцеві ремісничі та гастрономічні продукти також можуть підвищити туристичну привабливість регіону. Культурні фестивалі та громадські програми можуть запропонувати відвідувачам автентичні враження. Прикордонне розташування також створює можливість для залучення іноземних відвідувачів, зокрема з Угорщини. Тому розвиток сільського туризму в довгостроковій перспективі може сприяти диверсифікації місцевої економіки.

1.2. Слабкі сторони (W)

W1: Значна міграція та скорочення чисельності населення.

Одним із найважливіших викликів для Пийтерфолвівської територіальної громади є скорочення чисельності населення та тривале явище відтоку населення. Згідно з наявними даними, чисельність населення регіону протягом останніх років постійно зменшувалася, що є наслідком, насамперед, працевлаштування за кордоном, а також економічних та безпекових викликів, що стоять перед країною. Частина населення молодого та працездатного віку переїжджає до інших регіонів або за кордон, що може спричинити відчутну нестачу робочої сили на місцевому ринку праці. Епідемічна ситуація, що виникла на початку 2020-х років, та російсько-український конфлікт, що загострився у 2022 році, могли ще більше посилити процеси відтоку населення. Зменшення чисельності населення особливо відчувається в менших населених пунктах, де демографічні процеси можуть вплинути навіть на стійкість громадських інституцій. У довгостроковій перспективі все це може позначитися на функціонуванні місцевої економіки та попиті на комунальні послуги.

W2: Проблеми ринку праці та низький рівень зайнятості.

Ситуація на ринку праці регіону є складною з багатьох точок зору. Згідно з наявними даними, рівень зайнятості є відносно низьким, тоді як безробіття є значним явищем у місцевому суспільстві. Сільське господарство, яке відіграє визначальну роль в економічній структурі, хоча й забезпечує важливе джерело засобів до існування, проте в багатьох випадках не здатне забезпечити стабільний і високий дохід для населення. Занепад переробної промисловості та інших галузей промисловості ще більше зменшив кількість робочих місць, доступних на місці. Відтік молоді, кваліфікованої робочої сили також сприяє порушенню рівноваги на ринку праці. Тому розширення можливостей зайнятості є ключовим питанням з точки зору економічного розвитку регіону.

W3: Занепад місцевої промисловості та нестача виробничих потужностей.

Промислова діяльність, яка раніше була присутня в економічній структурі мікрорегіону, за останні десятиліття значно скоротилася. Допоміжні промислові підприємства, що діяли за радянських часів — наприклад, консервний завод, цегельний завод або інші переробні підприємства — на сьогодні здебільшого припинили свою діяльність або значно скоротили обсяги виробництва. Як наслідок, економіка регіону значною мірою залежить від сільськогосподарського виробництва. Відсутність переробних потужностей також означає, що значна частина сільськогосподарської продукції, виробленої на місці, реалізується в необробленому вигляді. Це обмежує

розвиток видів економічної діяльності з вищою доданою вартістю. Така однобічність економічної структури може також зробити економічну стабільність регіону більш вразливою.

W4: Застаріла інфраструктура та дорожня мережа, що потребує ремонту.

Інфраструктура регіону потребує розвитку в багатьох сферах. Хоча через громаду проходять важливі транспортні маршрути, їхній стан у багатьох випадках не відповідає збільшеному транспортному навантаженню. Через близькість прикордонних переходів через регіон проходить значний вантажний рух, що піддає дорожню мережу підвищеному навантаженню. Погіршення стану дорожньої інфраструктури може вплинути як на безпеку, так і на ефективність транспорту. Крім того, якість зв'язків між населеними пунктами є важливим чинником з точки зору економічної співпраці та мобільності населення. Тому модернізація інфраструктури вважається однією з основних умов розвитку регіону.

W5: Застарілий житловий фонд та проблеми з енергопостачанням.

Значна частина житлового фонду громади була зведена у другій половині XX століття, тому багато будівель сьогодні потребують модернізації. Значна частина житлових будинків старого будівництва не має належного теплоізоляційного покриття, що призводить до високого споживання енергії. Системи опалення в багатьох випадках застаріли, що створює виклики не лише з економічної, а й з екологічної точки зору. Відсутність енергетичної модернізації може призвести до підвищення витрат на утримання для домогосподарств. У сільських населених пунктах рівень забезпечення комунальними послугами також може бути різним, що породжує додаткові потреби у розвитку. Тому модернізація житлового фонду може стати важливим елементом довгострокового розвитку регіону.

W6: Обмежений економічний потенціал та нестача кваліфікованих кадрів.

Однією з перешкод економічного розвитку регіону є нестача кваліфікованих кадрів та обмежені інституційні можливості. Місцеві економічні суб'єкти часто стикаються з тим, що важко знайти працівників з відповідною кваліфікацією в певних професіях. З точки зору реалізації проектів у сфері державного управління та розвитку також важливо забезпечити відповідну професійну базу. Відтік молодих фахівців може ще більше поглибити цю проблему. Крім того, доступ підприємств до

джерел фінансування не завжди є передбачуваним. Тому обмеженість економічних та професійних ресурсів може також впливати на можливості розвитку регіону.

W7: Обмежена доступність деяких послуг громадського значення.

Система надання громадських послуг у громаді функціонує в багатьох сферах, однак доступність окремих послуг є нерівномірною в різних районах. Наприклад, медичне обслуговування базується переважно на закладах первинної медичної допомоги, тоді як медичні послуги вищого рівня доступні на місці лише в обмеженій мірі. Інфраструктура закладів невідкладної медичної допомоги також обмежена, тому населення часто змушене звертатися до закладів інших населених пунктів. У випадку менших населених пунктів доступ до послуг часто вимагає поїздки. Це може становити особливі труднощі, зокрема, для людей похилого віку. Тому забезпечення більш збалансованої територіальної доступності громадських послуг може стати важливим напрямком розвитку в майбутньому.

1.3. Можливості (O)

O1: Зміцнення транскордонного економічного та розвитку співробітництва.

Прикордонне розташування Пийтерфолвівської територіальної громади створює значні можливості для розвитку міжнародного співробітництва. Партнерські відносини, налагоджені з сусідніми регіонами Угорщини та Румунії, можуть сприяти розширенню економічних зв'язків та реалізації спільних проектів розвитку. У рамках транскордонного співробітництва відкриваються можливості для спільної реалізації проектів у сферах транспорту, економіки, культури та туризму. Така співпраця може бути важливою не лише з економічної, а й із соціальної точки зору, оскільки вона зміцнює систему зв'язків між регіонами. Співпраця між прикордонними населеними пунктами може сприяти обміну досвідом та перейманню передових практик розвитку. Тому подальше зміцнення міжнародних партнерських мереж є важливою стратегічною можливістю для громади.

O2: Залучення ресурсів міжнародних та прикордонних програм розвитку.

Прикордонне розташування дає змогу залучати ресурси різних міжнародних програм розвитку. Програми транскордонного співробітництва, що підтримуються Європейським Союзом, а також інші міжнародні фонди розвитку можуть забезпечити потенційні можливості фінансування для регіону. Ці програми часто підтримують розвиток інфраструктури, проекти економічного розвитку, а також екологічні та

соціальні ініціативи. Зовнішні джерела фінансування можуть бути особливо важливими в тих регіонах, де місцеві бюджетні ресурси обмежені. Приєднання до міжнародних програм також може сприяти зміцненню інституційної спроможності регіону. Тому ефективне залучення ресурсів розвитку може мати ключове значення для майбутнього розвитку громади.

03: Розвиток сільськогосподарських ланцюгів переробки та збуту.

Традиції сільськогосподарського виробництва у громаді створюють можливості для розвитку переробних та збутових ланцюгів. Переробка сільськогосподарської продукції, виробленої на місці, може підвищити її додану вартість та створити нові економічні можливості в регіоні. Створення невеликих переробних підприємств, місцевих підприємств з переробки харчових продуктів або об'єднань виробників може сприяти стабільності сільськогосподарського виробництва. Посилення виходу місцевих продуктів на ринок може водночас підвищити економічну самостійність регіону. Короткі ланцюги постачання та зростаючий попит на місцеві продукти можуть створити сприятливі умови для таких ініціатив. Тому розвиток сільськогосподарських ланцюгів створення вартості можна вважати важливою можливістю для економічного розвитку.

04: Подальший розвиток сільського туризму та культурного туризму.

Культурні та природні особливості регіону відкривають можливості для розвитку сільського туризму. Традиційна структура населених пунктів, сільськогосподарський ландшафт та місцева культурна спадщина можуть бути однаково привабливими для відвідувачів. Місцеві заходи, фестивалі та культурні програми можуть стати туристичною принадою для регіону. Розвиток сільського туризму може сприяти диверсифікації місцевої економіки та створити нові можливості отримання доходу для населення. Прикордонне розташування також дає змогу залучати відвідувачів із сусідніх країн. Тому розвиток туризму в довгостроковій перспективі може стати одним із важливих напрямків економічного розвитку регіону.

05: Розвиток транспортної інфраструктури та прикордонних переходів.

Транспортна роль громади відкриває додаткові можливості для розвитку. Наявність прикордонних переходів та міжнародних транспортних маршрутів створює можливості для розвитку транспортної інфраструктури. Модернізація дорожньої мережі та розвиток прикордонної інфраструктури можуть покращити транспортну доступність

регіону. Покращення транспортних зв'язків може сприяти зростанню економічної активності та посиленню регіональної мобільності. Розвиток логістичних та торговельних зв'язків також може зміцнити економічну роль регіону. Тому розвиток транспортної інфраструктури може стати одним із важливих інструментів економічної інтеграції регіону.

Об: Підтримка місцевих та ремісничих продуктів, економічних ініціатив.

Місцеві продукти та ремісничі ініціативи можуть відігравати значну роль в економіці регіону. Виробництво традиційних сільськогосподарських та ремісничих продуктів має в регіоні давні традиції. Зростаючий інтерес до місцевих продуктів створює можливості для малих підприємств та сімейних господарств. Реалізація ремісничих та місцевих продуктів може сприяти економічній диверсифікації регіону. Створення об'єднань виробників та місцевих ринків може зміцнити функціонування місцевої економіки. Тому підтримка економічних ініціатив може відігравати важливу роль у сталому розвитку регіону.

О7: Розвиток цифрових та адміністративних послуг.

Розвиток цифрових технологій створює нові можливості для модернізації адміністративних послуг. Розширення можливостей онлайн-обслуговування може покращити доступ населення до державних послуг. Розвиток цифрової інфраструктури може бути особливо важливим для мешканців невеликих населених пунктів, для яких особисте звернення до органів влади часто означає подолання значної відстані. Цифрові послуги також можуть сприяти підвищенню ефективності адміністративних процесів. Крім того, вони створюють можливості для модернізації діяльності місцевих підприємств та установ. Тому цифровий перехід може стати одним із важливих напрямків адміністративного та економічного розвитку регіону.

1.4. Загрози (Т)

Т1: Загальна еміграція, імміграція та демографічне старіння.

Демографічні процеси в регіоні в довгостроковій перспективі можуть становити серйозні виклики з точки зору соціального та економічного розвитку. Внаслідок еміграції чисельність місцевого населення зменшується, водночас спостерігаються несприятливі зміни у віковій структурі. Відтік молодого населення та населення працездатного віку може дедалі більше призводити до зростання частки старшого покоління. Цей процес може вплинути як на функціонування ринку праці, так і на

структуру попиту на громадські послуги. Старіння населення в довгостроковій перспективі може збільшити навантаження на систему соціального та медичного забезпечення. Крім того, зменшення чисельності населення може також уповільнити економічну активність та соціальну динаміку населених пунктів.

T2: Тривалий дефіцит молодой, кваліфікованої робочої сили.

Відтік молодой та кваліфікованої робочої сили може мати особливо негативний вплив на економічний розвиток регіону. Нестача висококваліфікованих фахівців може обмежити можливості розвитку підприємств та знизити інвестиційний інтерес. Інтерес молодого покоління до можливостей працевлаштування за кордоном або у великих містах у довгостроковій перспективі може призвести до скорочення людських ресурсів регіону. Це явище може торкнутися не лише економічної сфери, а й системи державного управління та надання громадських послуг. Нестача фахівців може також обмежити реалізацію інноваційних та розвиткових проєктів. Тому утримання молодой робочої сили може стати ключовим питанням з точки зору майбутнього розвитку регіону.

T3: Непередбачуваність економічного та правового середовища.

На економічний розвиток регіону може впливати невизначеність загальнонаціонального економічного та правового середовища. Зміни в законодавстві та нестабільність економічного середовища можуть ускладнити прийняття довгострокових інвестиційних рішень. Для підприємств особливо важливим є передбачуване операційне середовище, яке дозволяє планувати економічну діяльність. Якщо економічне регулювання або інституційне середовище часто змінюються, це може стримувати інвестиційну активність. Правова та економічна невизначеність також може уповільнити розвиток місцевих підприємств. Цей фактор може стати серйозним викликом, особливо для дрібних економічних суб'єктів.

T4: Економічні та соціальні наслідки непрямой війни.

Непрямі наслідки збройного конфлікту, що охопив Україну, відчутні й у Пийтерфолвівській територіальній громаді. Хоча цей регіон географічно віддалений від місць безпосередніх бойових дій, економічні та соціальні наслідки війни можуть вплинути й на місцеві умови. Економічна нестабільність, інфляція та проблеми з енергопостачанням можуть опосередковано зачепити населення та підприємства регіону. Крім того, призов на військову службу та військова мобілізація можуть

вплинути на структуру місцевого ринку праці. Міграційні процеси, що виникають внаслідок конфлікту, також можуть вплинути на демографічну ситуацію. Тому затягування воєнної ситуації може стати фактором невизначеності для розвитку регіону навіть у довгостроковій перспективі.

T5: Подальше погіршення стану інфраструктурних систем.

Якщо розвиток інфраструктури не встигає за потребами регіону, це може призвести до подальшого погіршення стану існуючих систем. Наприклад, погіршення стану дорожньої мережі може знизити безпеку та ефективність дорожнього руху. Зростання прикордонного трафіку може ще більше збільшити навантаження на дороги, що прискорить зношування інфраструктури. Відставання в модернізації систем комунального господарства та інших елементів інфраструктури також може негативно вплинути на розвиток регіону. Якість інфраструктури фундаментально визначає умови функціонування господарської діяльності. Тому відставання в розвитку може в довгостроковій перспективі знизити конкурентоспроможність регіону.

T6: Надмірна залежність економіки від сільського господарства.

Однією з особливостей економіки громади є видатна роль сільського господарства. Хоча цей сектор забезпечує важливе джерело засобів до існування для населення, однобічна економічна структура може зробити регіон вразливим. Сільськогосподарське виробництво сильно залежить від погодних умов, ринкових цін та розвитку економічної ситуації. Обмежена присутність переробної промисловості та інших галузей економіки зменшує можливості економічної диверсифікації. Якщо в сільськогосподарському виробництві відбуватимуться несприятливі процеси, це може вплинути на економіку всього регіону. Тому диверсифікація економічної структури може бути важливою умовою стабільного розвитку.

T7: Низький рівень інвестицій.

Економічний розвиток регіону також може обмежуватися низькою інвестиційною активністю. Для інвесторів периферійне розташування, стан інфраструктури та невизначеність економічного середовища можуть становити фактори ризику. Відсутність інвестицій може уповільнити промисловий розвиток та сфери послуг. Крім того, місцевим підприємствам може бути складніше реалізувати технологічні та організаційні вдосконалення. У довгостроковій перспективі брак інвестицій може також уповільнити темпи економічного зростання. Тому поліпшення

інвестиційного середовища може стати одним із ключових елементів стратегії економічного розвитку регіону.

2. Матриця TOWS

Для візуалізації стратегічних напрямків, визначених у матрицях TOWS, було підготовлено схеми, що ілюструють мережі взаємозв'язків між елементами SWOT (див. у наступних підрозділах). Їхня мета — проілюструвати взаємозв'язки між окремими сильними та слабкими сторонами, можливостями та загрозами, а також їхню роль у формуванні стратегічних напрямків.

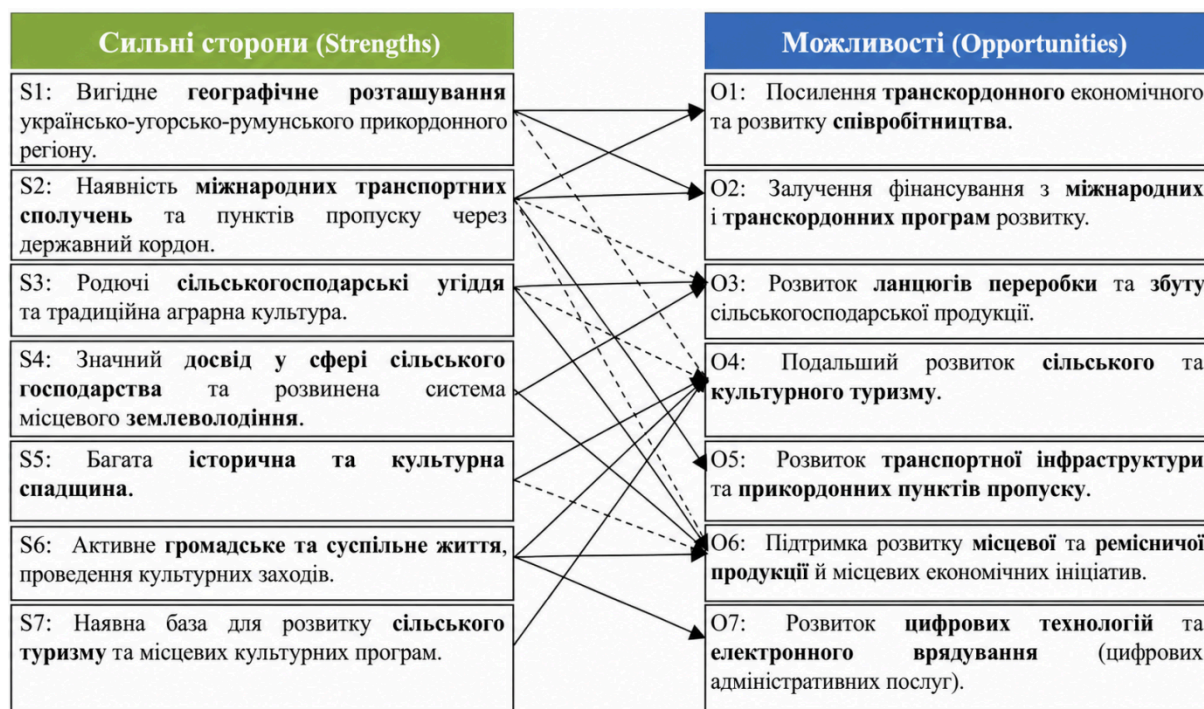
Зв'язки, що відображені на схемах, можна розділити на два типи. До першого типу ми віднесли ті сильні, прямі зв'язки, які також фігурують у первинних стратегічних комбінаціях, визначених у матрицях TOWS (вони позначаються суцільними лініями). Ці зв'язки становлять основу стратегічних напрямків і безпосередньо сприяють використанню можливостей розвитку або управлінню ризиками. До другого типу ми віднесли ті опосередковані або допоміжні зв'язки, які можна вивести з змістовного аналізу елементів SWOT, однак вони не відображаються в матрицях TOWS як самостійні первинні стратегічні напрямки (вони позначаються штриховими лініями). Ці зв'язки можна трактувати як допоміжні чинники стратегічних процесів.

При позначенні зв'язків основним принципом було те, що будь-який взаємозв'язок між елементами SWOT, який явно відображається в таблицях, що узагальнюють стратегічні напрямки (див. також на початку наступних підрозділів), зображується суцільною лінією, тоді як інші, обґрунтовані за змістом, але другорядні взаємозв'язки позначаються штриховою лінією. Взаємозв'язки між тими елементами, які не можна однозначно підтвердити ані в стратегічних таблицях, ані в описовому аналізі, на діаграмах не відображено.

2.1. Порівняння сильних сторін та можливостей (SO-стратегії)

Спільний аналіз сильних сторін та можливостей, визначених у ході SWOT-аналізу, дає змогу визначити порівняльні переваги мікрорегіону. Такі комбінації спрямовані на те, щоб, спираючись на наявні ресурси та природні умови регіону, використовувати можливості розвитку, що виникають у зовнішньому середовищі.

14Рис. : Мережа взаємозв'язків між сильними сторонами та можливостями мікрорегіонуТисанетерфалва³

У випадку Пийтерфолвівської громади насамперед сприятливе географічне розташування, сільськогосподарські умови, культурна спадщина та активність громади можуть створити основу для прикордонного співробітництва, економічного розвитку та розширення туризму. Усе це також визначає можливі стратегічні напрямки — див. таблицю нижче.

8Таблиця: Можливі стратегічні напрямки мікрорегіонуТисанетерфалва з урахуванням сильних сторін та можливостей

Комбінація SO	Стратегічний напрямок
S1, S2 + O1, O2	Зміцнення прикордонного економічного та розвитку співробітництва.
S3, S4 + O3	Розвиток сільськогосподарської переробної промисловості та ланцюгів створення вартості.
S3, S4, S6 + O6	Розвиток місцевої економіки та ремісничих виробів.
S5, S6, S7 + O4	Розвиток культурного та сільського туризму.
S2 + O5	Розвиток транспортних та логістичних зв'язків.
S6 + O7	Розвиток цифрових адміністративних та громадських послуг.

S1, S2 + O1, O2

Вигідне прикордонне розташування громади та його міжнародні транспортні зв'язки створюють можливості для розширення транскордонної співпраці. Близькість

³На схемі показано взаємозв'язки між сильними сторонами та можливостями. Суцільні стрілки позначають сильні, прямі впливи, які, спираючись на наявні передумови мікрорегіону, дають змогу безпосередньо реалізувати стратегічні можливості. Штриховані стрілки позначають ті непрямі або допоміжні зв'язки, які можуть сприяти успіху стратегічних процесів, але не можуть вважатися першочерговими визначальними чинниками.

угорського та румунського кордонів забезпечує сприятливі умови для розвитку економічних, туристичних та культурних зв'язків. Приєднання до міжнародних програм розвитку дає регіону можливість залучити зовнішні джерела фінансування для реалізації проектів з розвитку інфраструктури, економіки або громадських ініціатив. Зміцнення прикордонних партнерств може сприяти економічній інтеграції регіону, а також налагодженню нових ринкових зв'язків. Для регіону особливо важливим може бути налагодження регіональної співпраці, що сприятиме мобільності робочої сили та розширенню торговельних зв'язків. Такі заходи в довгостроковій перспективі можуть зміцнити систему міжнародних економічних зв'язків громади.

S3, S4 + O3

Родючі сільськогосподарські угіддя регіону та значний досвід місцевого фермерства у сфері виробництва створюють сприятливу основу для розвитку сільськогосподарських ланцюгів створення вартості. Переробка сільськогосподарської продукції, вирощеної на місці, може збільшити додану вартість господарської діяльності та сприяти економічній стабільності регіону. Розвиток переробних потужностей дозволив би виробникам не лише реалізовувати свою продукцію як сировину, а й виходити на ринок з продукцією вищого ступеня переробки. Розвиток каналів збуту місцевої продукції також може підвищити прибутковість фермерів. Створення коротких ланцюгів постачання та місцевих ринків може сприяти зміцненню регіональної економіки. Тому розвиток сільськогосподарської переробної промисловості в довгостроковій перспективі може стати одним із важливих інструментів економічної диверсифікації регіону.

S3, S4, S6 + O6

Розвиток місцевих економічних ініціатив та ремісничих виробів може ґрунтуватися на сільськогосподарському потенціалі регіону, присутності місцевих фермерів та активності громади. Економічна діяльність невеликого масштабу, що ґрунтується на місцевих сировинних ресурсах та знаннях, створює можливості для диверсифікації джерел доходу. Ці ініціативи можуть бути особливо важливими в тих регіонах, де можливості для реалізації великомасштабних промислових інвестицій є обмеженими. Виробництво та збут місцевої продукції можуть зміцнити внутрішню згуртованість регіональної економіки. Роль співпраці громад у цьому процесі може бути надзвичайно важливою. Такий тип розвитку місцевої економіки в довгостроковій перспективі може сприяти економічній стабільності регіону

S5, S6, S7 + O4

Багате історичне та культурне надбання регіону, а також активне громадське життя створюють сприятливу основу для розвитку туризму. Сільський туризм та культурні заходи можуть відігравати значну роль у підвищенні туристичної привабливості регіону. Традиційна структура сільських населених пунктів, культурні цінності та місцеві заходи можуть однаково сприяти формуванню туристичного іміджу регіону. Розвиток туризму може створити нові економічні можливості для місцевого населення, особливо у сфері послуг. Розширення туристичної інфраструктури та асортименту програм може сприяти збільшенню кількості відвідувачів. Тому розвиток сільського та культурного туризму може відігравати важливу роль у диверсифікації економіки регіону.

S2 + O5

Транспортні зв'язки та прикордонні переходи регіону створюють сприятливу основу для розвитку транспортної інфраструктури. Прикордонне розташування надає можливість посилити логістичну роль громади. Модернізація дорожньої мережі та розвиток інфраструктури прикордонних переходів можуть покращити транспортну доступність громади. Покращення транспортних зв'язків може сприяти зростанню економічної активності та розвитку підприємств. Розвиток транспортної інфраструктури також може посилити економічну інтеграцію регіону. Тому покращення мобільності може стати одним із ключових чинників конкурентоспроможності громади.

S6 + O7

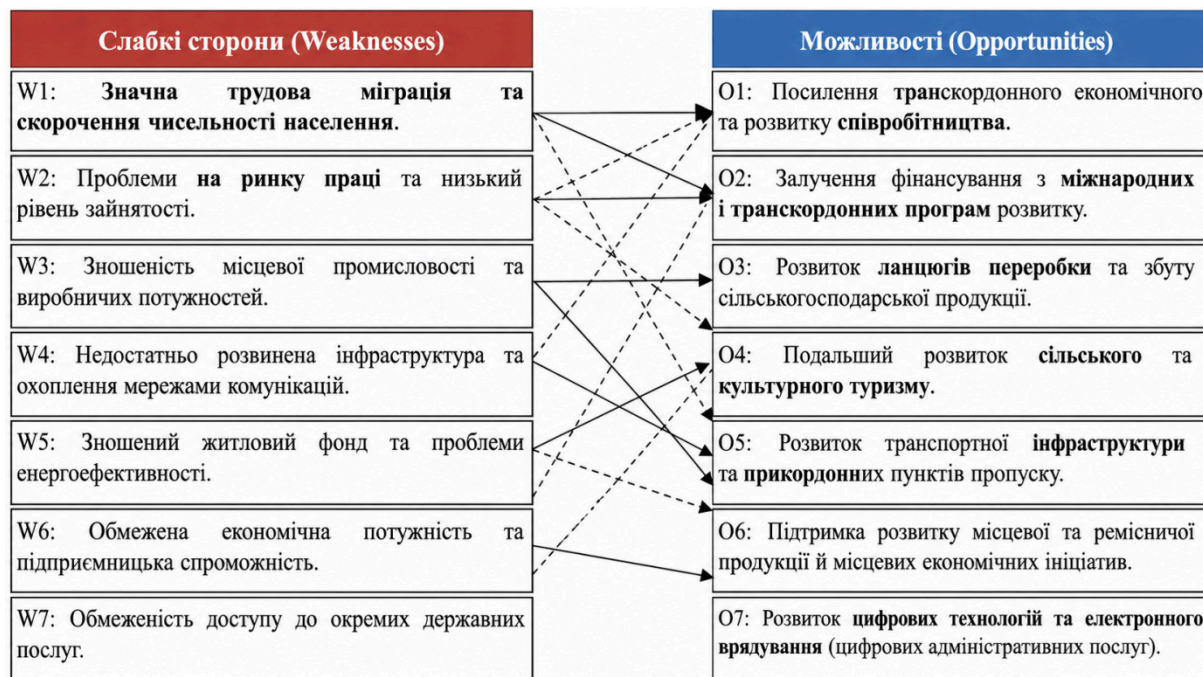
Активне громадське життя та місцева співпраця створюють сприятливі умови для розвитку цифрових та адміністративних послуг. Застосування цифрових технологій може підвищити ефективність та доступність державних послуг. Розширення можливостей онлайн-обслуговування може стати перевагою, зокрема, для мешканців невеликих населених пунктів. Розвиток цифрової інфраструктури також може сприяти діяльності місцевих підприємств. Крім того, це може сприяти підвищенню прозорості та ефективності адміністративних процесів. Тому розвиток цифрових послуг може стати одним із важливих елементів інституційної модернізації регіону.

2.2. Порівняння слабких сторін та можливостей (стратегії WO)

Комплексний аналіз слабких сторін та можливостей спрямований на те, щоб визначити, яким чином існуючі структурні проблеми регіону можна вирішити,

використовуючи можливості розвитку, що з'являються у зовнішньому середовищі. У випадку Пийтерфоллівської громади особливо важливим є вирішення демографічних викликів, однобічності економічної структури, а також недоліків інфраструктури.

15Рис. : Мережа взаємозв'язків між слабкими сторонами та можливостями мікрорегіону Тусапетерфалві⁴

Свідоме використання можливостей може сприяти наздоганянню регіону та зміцненню його конкурентоспроможності. З огляду на ці аспекти стратегічні напрямки є такими — див. у табличному вигляді, а також у більш детальному описі.

9Таблиця .: Можливі стратегічні напрямки розвитку мікрорегіону Тусапетерфалві з урахуванням порівняння слабких сторін та можливостей

Комбінація WO	Стратегічний напрямок
W1, W2 + O1, O2	Збереження робочої сили та зміцнення економічної інтеграції.
W3 + O3	Розвиток переробної промисловості та місцевої економіки.
W3 + O6	Зміцнення дрібних місцевих економічних ініціатив.
W4 + O5	Зміцнення транспортної інфраструктури.
W5 + O4	Розвиток житлового фонду та міського середовища у зв'язку з туризмом.
W6 + O7	Розвиток людського потенціалу та цифрового державного управління.
W7 + O7	Покращення доступності публічних послуг за допомогою цифрових засобів.

W1, W2 + O1, O2

⁴На схемі зображено зв'язки між слабкими сторонами та можливостями. Суцільні стрілки позначають ті прямі взаємозв'язки, завдяки яким зовнішні стратегічні можливості є придатними для вирішення структурних проблем регіону. Пунктирні стрілки показують опосередковані або допоміжні зв'язки, які можуть сприяти пом'якшенню слабких сторін, але не можуть вважатися першочерговими точками втручання.

Вирішення проблем скорочення населення та ринку праці тісно пов'язане з розширенням економічних можливостей громади. Залучення транскордонних співпраць та міжнародних програм розвитку може створити можливості для створення нових робочих місць та підвищення економічної активності. Зміцнення мережі міжнародних зв'язків громади може сприяти розвитку місцевих підприємств та утриманню робочої сили на місці. Залучення зовнішніх ресурсів також може сприяти розвитку економічної інфраструктури. Завдяки прикордонному економічному співробітництву регіон може інтегруватися в ширший регіональний економічний простір. У довгостроковій перспективі це може зменшити міграцію та покращити ситуацію з зайнятістю.

W3 + O3

Відсутність переробної промисловості та низький рівень промислових потужностей водночас створюють можливості для формування нових економічних структур. Завдяки розвитку сільськогосподарських ланцюгів створення вартості економіка громади може переорієнтуватися на види діяльності з вищою доданою вартістю. Використовуючи можливості переробки місцевих сировинних ресурсів, можна підвищити економічну самостійність та здатність до генерування доходів. Створення нових робочих місць можливе завдяки невеликим переробним підприємствам та об'єднанням виробників. Зміцнення місцевої економіки може зменшити зовнішню економічну вразливість. У сукупності ці заходи можуть сприяти збалансуванню економічної структури.

W3 + O6

Через відсутність переробної промисловості та слабкість промислових потужностей місцеві економічні ініціативи невеликого масштабу можуть стати альтернативним шляхом розвитку. Економічна діяльність невеликого масштабу, що базується на місцевих сировинних ресурсах та знаннях, у сукупності також може створити можливості для диверсифікації джерел доходу. Ці ініціативи можуть бути особливо важливими в тих регіонах, де поява великомасштабних промислових інвестицій є обмеженою. Виробництво та збут місцевих продуктів можуть зміцнити внутрішню згуртованість регіональної економіки. Роль співпраці громад у цьому процесі може бути надзвичайно важливою. Такий тип розвитку місцевої економіки в довгостроковій перспективі може сприяти економічній стабільності громади

W4 + O5

Недоліки транспортної інфраструктури однозначно обґрунтовують необхідність її розвитку. Розвиток транспортної інфраструктури та інфраструктури прикордонних переходів може покращити доступність та конкурентоспроможність громади. Модернізація дорожньої мережі може знизити транспортні витрати та підвищити ефективність господарської діяльності. Покращення транспортного сполучення також може сприяти мобільності робочої сили. Розвиток логістичної інфраструктури може відкрити для громади нові економічні можливості. Тому розвиток транспортної інфраструктури може відігравати ключову роль у наздоганянні громадою інших громад.

W5 + O4

Застарілість житлового фонду та недоліки інфраструктури населених пунктів можна пов'язати з можливостями розвитку туризму. Розширення сільського туризму може стимулювати реконструкцію житлових будинків та поліпшення середовища проживання в населених пунктах. Розвиток туристичної інфраструктури може сприяти естетичному та функціональному оновленню населених пунктів. Інвестиції, пов'язані з готельним бізнесом та послугами з розміщення, можуть підвищити рівень місцевої економічної активності. Модернізація житлового фонду водночас може покращити якість життя місцевих мешканців. Тому туризм можна розглядати не лише як економічний інструмент, а й як засіб розвитку населених пунктів.

W6 + O7

Проблеми нестачі кваліфікованих кадрів та обмежених інституційних можливостей можна вирішити за допомогою цифрових інновацій. Впровадження онлайн-послуг у сфері державного управління може зменшити адміністративне навантаження та підвищити ефективність надання послуг. Цифрові рішення дають змогу системі функціонувати з меншими людськими ресурсами. Програми навчання та розвитку компетенцій можуть посилити здатність місцевої робочої сили до адаптації. Розвиток цифрової інфраструктури також може сприяти діяльності підприємств. Тому сучасні адміністративні рішення можуть відігравати ключову роль у інституційному розвитку громади.

W7 + O7

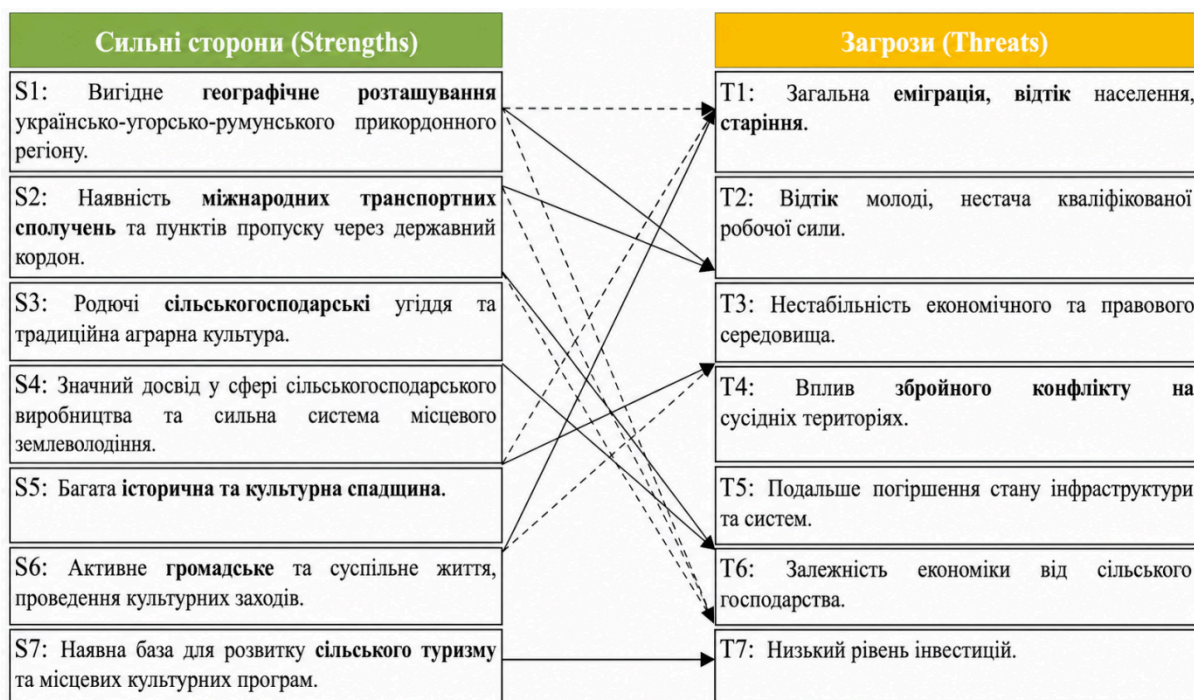
Нерівний доступ до державних послуг є серйозним викликом для невеликих населених пунктів. Впровадження цифрових рішень у сфері державного управління та надання послуг може покращити доступ до послуг. Онлайн-обслуговування може

зменшити недоліки, пов'язані з фізичною віддаленістю. Цифрові медичні та соціальні послуги можуть бути особливо важливими для людей похилого віку. Децентралізація доступу до послуг може зміцнити регіональну згуртованість. Отже, застосування цифрових інструментів може сприяти покращенню якості державних послуг.

2.3. Порівняння сильних сторін та загроз (стратегії ST)

Комплексний аналіз сильних сторін та загроз спрямований на те, щоб з'ясувати, яким чином існуючі ресурси громади можна використати для зменшення зовнішніх та структурних ризиків. У випадку Пийтерфолвівської громади географічне положення, сільськогосподарські ресурси, соціальна згуртованість та культурна спадщина можуть розглядатися як внутрішні ресурси, які можуть сприяти подоланню демографічних, економічних та геополітичних загроз.

16Рис. : Мережа взаємозв'язків між сильними сторонами та загрозами мікрорегіону Тисапетерфалві⁵

Ці комбінації можуть насамперед зміцнити стійкість регіону, його здатність до адаптації та опору (див. таблицю нижче).

⁵На схемі показано взаємозв'язки між сильними сторонами та загрозами. Суцільні стрілки позначають ті прямі впливи, завдяки яким наявні ресурси мікрорегіону здатні пом'якшити вплив зовнішніх ризиків. Пунктирні стрілки позначають опосередковані або обмежені зв'язки, які можуть сприяти пом'якшенню загроз, але не забезпечують всебічного вирішення проблеми.

10. таблиця: *Можливі стратегічні напрямки розвитку мікрорегіону Тисапетерфалві з урахуванням порівняння сильних сторін та загроз*

Комбінація СТ	Стратегічний напрямок
S1, S2 + T3	Зміцнення економічної адаптивності на основі прикордонних зв'язків.
S3, S4 + T6	Збереження стабільності сільського господарства та зменшення ризиків аграрної залежності.
S5 + T4	Зміцнення культурної ідентичності та місцевої соціальної стабільності в умовах кризи.
S6 + T1	Зміцнення соціальної згуртованості для пом'якшення наслідків демографічного спаду.
S7 + T7	Зміцнення невеликих туристичних та місцевих економічних ініціатив в умовах обмежених інвестицій.

S1, S2 + T3

Сприятливе географічне розташування та міжнародні транспортні зв'язки можуть забезпечити певний захист навіть в умовах непередбачуваності економічного та правового середовища. Прикордонне розташування дає можливість громаді не покладатися виключно на внутрішній економічний простір України, а також налагоджувати зв'язки з сусідніми країнами та їхніми ринковими, кооперативними або розвитковими системами. Наявність міжнародних зв'язків може частково пом'якшити ризики, що випливають із внутрішньої економічної нестабільності. Наявність транспортних маршрутів та прикордонних переходів покращує доступність регіону, що є особливо важливим у періоди, коли внутрішнє економічне середовище важко прогнозувати. Для суб'єктів господарської діяльності система зовнішніх зв'язків може стати своєрідним альтернативним шляхом адаптації. Тому переваги, що випливають із прикордонного розташування, можуть означати для громади не лише можливості розвитку, а й більш стійке до криз економічне становище.

S3, S4 + T6

Сільськогосподарські можливості регіону та значний досвід місцевих фермерів у сфері виробництва можуть відіграти важливу роль у подоланні надмірної залежності економіки від сільського господарства. На перший погляд може здатися суперечливим, що саме сильні сторони, пов'язані з сільським господарством, можуть допомогти зменшити ризики аграрно-залежної економіки, однак ключовим у цьому питанні є стабільність та здатність до адаптації всередині структури. Землі, що залишаються у місцевій власності або орендуються місцевими жителями, а також структура землеволодіння, заснована на сімейних господарствах, можуть сприяти тому, щоб сільськогосподарське виробництво регіону було менш вразливим до інтересів зовнішніх великих інвесторів. Збереження місцевої аграрної культури та знань про виробництво

може забезпечити відносну стабільність навіть у періоди економічної нестабільності. Сама по собі присутність різних форм виробництва — рільництва, тепличного господарства, вирощування ягідних культур, птахівництва — вже зменшує вразливість, що виникає внаслідок односторонньої залежності. Тому свідомий розвиток сільськогосподарських сильних сторін може слугувати не поглибленню аграрної залежності, а її контрольованим і стійким формам.

S5 + T4

Багата історична та культурна спадщина, а також місцеві традиції, що зміцнюють ідентичність, можуть стати важливим стабілізуючим чинником у протидії непрямим соціальним наслідкам воєнної ситуації. Збройний конфлікт має не лише економічні та інфраструктурні наслідки, а й впливає на почуття безпеки та бачення майбутнього місцевої громади. У такій ситуації особливо важливим стає роль культурних орієнтирів, історичної спадкоємності та колективної пам'яті. Традиції та культурна спадщина регіону можуть сприяти зміцненню ідентичності населення та його прив'язаності до місця проживання. У цьому контексті культурні установи та громадські простори є не лише місцями проведення заходів, а й осередками соціальної стабільності. Тому збереження та висвітлення культурної спадщини в умовах кризи є не лише питанням захисту цінностей, а й питанням стійкості суспільства.

S6 + T1

Активне громадське життя та громадянські й культурні зв'язки можуть відігравати значну роль у пом'якшенні соціальних наслідків демографічного спаду. Еміграція та старіння населення є не лише статистичною, а й громадською проблемою: згуртованість місцевих громад може послабитися, а стійкість інституцій — погіршитися. У цій ситуації особливо зростає значення громадської самоорганізації, місцевої ідентичності та громадянської активності. Культурні та громадські ініціативи, що діють у регіоні, можуть сприяти збереженню внутрішньої соціальної динаміки населених пунктів. Зміцнення громадського життя може допомогти місцевому населенню адаптуватися до несприятливих демографічних процесів та зменшити ризик соціальної атомізації. Хоча сила громади сама по собі не здатна зупинити відтік населення, вона може відігравати важливу роль у збереженні соціальної стійкості громади.

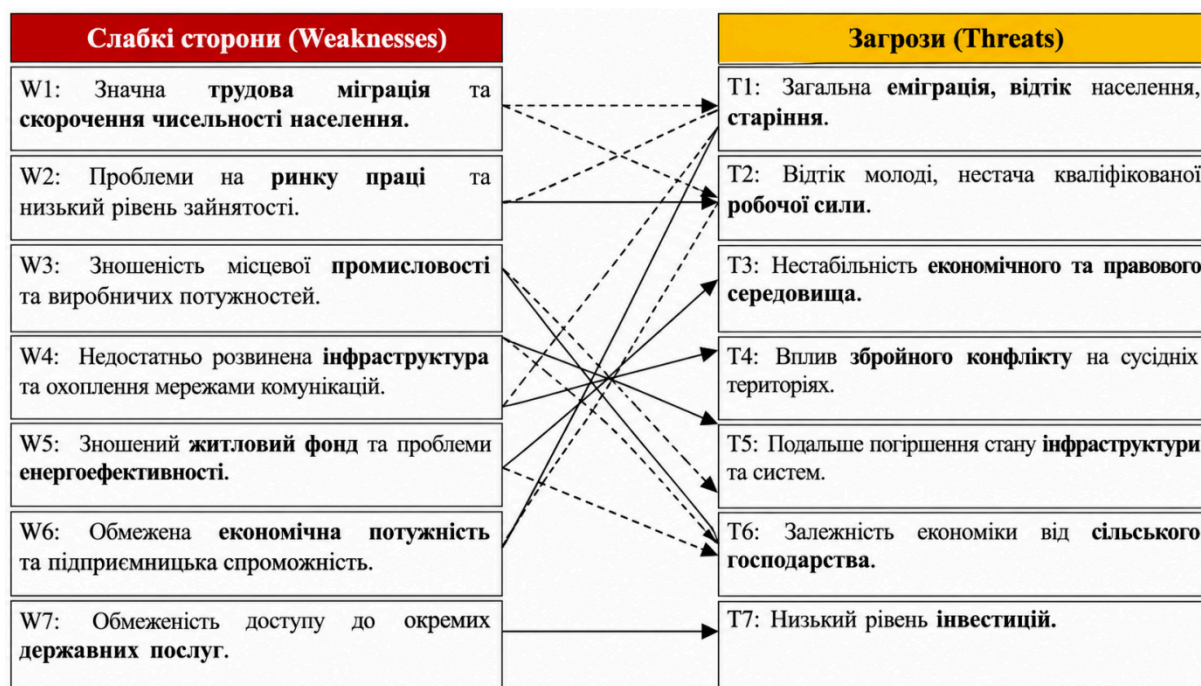
S7 + T7

Існуючі основи сільського туризму та місцевих культурних програм можуть надати громаді можливість підтримувати певну економічну активність навіть за умов обмежених інвестицій. Відсутність великомасштабних зовнішніх інвестицій не обов'язково виключає розвиток дрібніших економічних ініціатив, що базуються на місцевих ресурсах. Сільський туризм, місцеві заходи, а також туристичне використання сільськогосподарських та ремісничих продуктів можуть стати видами економічної діяльності з низьким порогом входу, які можна реалізовувати навіть із невеликим капіталом. Ці ініціативи можуть сприяти отриманню доходів на місцевому рівні та економічній диверсифікації. Розвиток місцевої туристичної пропозиції може також підвищити впізнаваність регіону, що в довгостроковій перспективі може стимулювати інтерес інвесторів. Таким чином, сільський туризм можна розглядати не лише як самостійну галузь економіки, а й як своєрідний тимчасовий фактор економічної стабілізації.

2.4. Аналіз слабких сторін та загроз (стратегії WT)

Комплексний аналіз слабких сторін та загроз виявляє найбільш вразливі місця громади. Це ті сфери, де внутрішні проблеми та зовнішні ризики, підсилюючи один одного, можуть запустити негативні процеси. У випадку Пийтерфолвівської громади особливо вразливими точками є демографічний спад, обмеження економічної структури, стан інфраструктури та нерівності у наданні послуг.

17Рис. : Мережа взаємозв'язків слабких місць та загроз мікрорегіону Тишапетерфалві⁶

Вирішення цих проблем вимагає насамперед превентивних та стабілізаційних заходів — див. у табличному вигляді, а також у більш детальному описі.

11Таблиця .: Можливі стратегічні напрямки розвитку мікрорегіону Тишапетерфалві з урахуванням слабких сторін та загроз

Комбінація WT	Стратегічний напрямок
W1 + T1	Пом'якшення демографічного спаду та збереження місцевої соціальної стабільності.
W2 + T2	Боротьба з відтоком робочої сили та дефіцитом кваліфікованих кадрів.
W3 + T7	Зміцнення економічної структури та зменшення інвестиційних ризиків.
W4 + T5	Зупинка деградації інфраструктури та забезпечення безпеки дорожнього руху.
W5 + T4	Стабілізація умов проживання та якості життя в надзвичайних ситуаціях.
W6 + T3	Зміцнення інституційної та економічної адаптивності в умовах невизначеності.
W7 + T1	Забезпечення сталого функціонування громадських послуг в умовах демографічного тиску.

W1 + T1

Процеси скорочення чисельності старіння населення, що підсилюють один одного, є однією з найсерйозніших структурних проблем громади. Якщо ці тенденції збережуться надовго, соціальна та економічна життєздатність населених пунктів може опинитися під загрозою. Зменшення чисельності населення також впливає на стійкість інституційної системи, особливо у сферах освіти, охорони здоров'я та соціальних

⁶На схемі показано взаємозв'язки між слабкими сторонами та загрозами. Суцільні стрілки позначають ті прямі, критичні взаємозв'язки, у яких внутрішні проблеми та зовнішні ризики, підсилюючи один одного, можуть створювати негативні спіралі. Пунктирні стрілки показують непрямі впливи, які можуть сприяти посиленню несприятливих процесів, але не можуть вважатися первинними факторами ризику.

послуг. Зростаючі потреби старіючого населення у догляді ще більше обтяжують систему. У довгостроковій перспективі цей процес може призвести до знелюднення населених пунктів. Тому подолання демографічного спаду є ключовим питанням не лише з соціальної точки зору, а й з точки зору територіального розвитку.

W2 + T2

Проблеми на ринку праці та відтік молодшої, кваліфікованої робочої сили можуть суттєво обмежити можливості розвитку громади. Нестача фахівців відчувається не лише в економічному секторі, а й у сфері надання громадських послуг. Тривалий відтік молодого покоління ще більше посилює порушення демографічної рівноваги. З точки зору розвитку місцевої економіки ключове значення має наявність кваліфікованої робочої сили, однак її брак може стримувати інвестиції. Звуження ринку праці в довгостроковій перспективі може призвести до зниження економічної активності. Цей процес також може послабити конкурентоспроможність регіону.

W3 + T7

Відсутність переробної промисловості та низький рівень інвестицій становлять взаємопов'язані проблеми. Через однобічність економічної структури, громада є менш привабливою для інвесторів, що ще більше знижує їхню схильність до інвестицій. Відсутність зовнішнього капіталу обмежує розвиток промислового та сервісного секторів. Тому місцева економіка не може вийти з тіні домінування сільського господарства. Відсутність інвестицій також уповільнює технологічний розвиток. У довгостроковій перспективі це може посилити економічне відставання громади.

W4 + T5

Недоліки транспортної інфраструктури та її подальше погіршення становлять серйозний ризик для функціонування громади. Поганий стан дорожньої мережі не лише ускладнює економічну діяльність, а й обмежує повсякденну мобільність населення. Зростання прикордонного трафіку ще більше навантажує інфраструктуру, що прискорює її зношування. Якщо не вжити заходів, стан інфраструктури може й надалі погіршуватися. Це знижує як доступність, так і конкурентоспроможність громади. Тому стабілізація стану інфраструктури має фундаментальне значення.

W5 + T4

Застарілий житловий фонд та кризові ситуації — зокрема, непрямі наслідки воєнних дій — разом погіршують якість життя в громаді. Проблеми енергоефективності застарілих будівель збільшують навантаження на населення, особливо в умовах зростання цін на енергоносії. Нестабільна економічна ситуація ще більше ускладнює реалізацію інвестиційних проектів з реконструкції. Погіршення житлових умов може сприяти посиленню відтоку населення. Таким чином, якість міського середовища опосередковано впливає й на демографічні процеси. Тому стабілізація житлового фонду є одним із ключових елементів збереження якості життя на місцевому рівні.

W6 + T3

Нестача фахівців та обмеженість інституційних можливостей роблять регіон особливо вразливим до непередбачуваності економічного та правового середовища. Адаптація до мінливого регуляторного середовища без відповідного професійного підґрунтя є важкоздійсненною. Адаптація до швидко мінливих умов є викликом як для органів державного управління, так і для економічних суб'єктів. Нестача потенціалу може уповільнити підготовку та реалізацію проектів розвитку. Це також може обмежити можливості розвитку регіону. Тому зміцнення інституційної адаптивності є завданням ключового значення.

W7 + T1

Обмежена доступність громадських послуг у поєднанні з демографічним спадом може поставити під загрозу сталість надання базових послуг. Через скорочення чисельності населення деякі послуги вже важко утримувати економічно вигідно. Це становить проблему, зокрема, для невеликих населених пунктів. Водночас зростання частки літнього населення збільшує попит на медичні та соціальні послуги. Таким чином, нерівності у наданні послуг можуть ще більше поглибитися. Тому сталість надання громадських послуг може стати одним із найважливіших питань регіону.

3. Ключові проблеми та потенціал розвитку

На основі SWOT-аналізу та вивчення взаємозв'язків між окремими чинниками розвиток Пийтерфолвівської громади визначається низкою взаємопов'язаних соціальних, економічних та інфраструктурних чинників. Ситуацію в громаді характеризують не окремі проблеми, а система процесів і взаємозв'язків, що підсилюють один одного.

Одним із найважливіших викликів для громади є демографічні процеси, зокрема відтік населення та несприятлива динаміка вікової структури населення. Частковий або тривалий відтік населення молодого та працездатного віку в довгостроковій перспективі може призвести до звуження ринку праці, а також до зниження рівня місцевої економічної активності. Цей процес може ще більше посилитися через обмежену доступність комунальних послуг, що особливо відчутно у невеликих населених пунктах. Таким чином, демографічний спад та нестача послуг можуть утворити негативну спіраль, що підсилює одна одну.

З точки зору економічної структури визначальним фактором є те, що економіка регіону наразі базується переважно на сільському господарстві та, меншою мірою, на сфері послуг. Внаслідок скорочення переробної та промислової діяльності диверсифікація місцевої економіки є обмеженою, що підвищує її вразливість до ринкових та екологічних змін. Низький рівень інвестицій та нестача кваліфікованих кадрів можуть ще більше посилити цю ситуацію, що може призвести до економічного застою. Водночас традиції сільськогосподарського виробництва, родючі ґрунти та можливості виробництва місцевих продуктів мають значний потенціал розвитку, особливо у разі ініціатив, що базуються на переробній промисловості та коротких ланцюгах постачання.

Стан інфраструктури також є визначальним фактором з точки зору можливостей розвитку громади. Хоча наявність транспортних сполучень та прикордонних переходів є сприятливою обставиною, стан місцевої дорожньої мережі, а також деяких систем комунального господарства в багатьох населених пунктах потребує поліпшення. Зростаюче транспортне навантаження та недоліки в технічному обслуговуванні разом несуть ризик поступового погіршення стану інфраструктури, що в довгостроковій перспективі може негативно вплинути на доступність та конкурентоспроможність громади.

Одним із особливих ресурсів регіону є система можливостей для співпраці, що впливає з його прикордонного розташування. Сусідство з Угорщиною та Румунією може створити сприятливі умови для зміцнення економічних, культурних та туристичних зв'язків, а також для участі у транскордонних програмах розвитку. Цей фактор може стати не лише можливістю для розвитку, а й засобом адаптації до економічних та інституційних невизначеностей.

Наразі туризм не відіграє суттєву роль в економіці регіону, проте сільський туризм, місцеві культурні заходи та програми, засновані на традиціях, відкривають додаткові можливості для розвитку. Культурна спадщина та сільське середовище разом можуть стати основою туристичної пропозиції, яка в довгостроковій перспективі сприятиме економічній диверсифікації. Крім того, культурні та громадські ресурси відіграють ключову роль у підтримці соціальної стабільності та збереженні місцевої ідентичності, особливо в нинішніх умовах невизначеності.

Загалом можна констатувати, що можливості розвитку Пийтерфолвівської громади вимальовуються у трьох основних напрямках: (1) зміцнення прикордонних економічних та інституційних зв'язків; (2) формування економічної структури, що базується на сільському господарстві, але диверсифікована за рахунок переробної промисловості та розвитку місцевої економіки; а також (3) розвиток туризму та суспільства на основі місцевих громадських та культурних ресурсів.

Сценарії розвитку, представлені в наступному розділі, ґрунтуються на цих напрямках і окреслюють можливі майбутні шляхи розвитку регіону.

РОЗДІЛ III. Сценарії розвитку громади

Сценарієве планування є одним із надзвичайно важливих інструментів стратегічного прийняття рішень, що дозволяє проаналізувати різні майбутні траєкторії розвитку. Сценарії описують можливі майбутні стани та послідовності подій, які можуть реалізуватися за наявності певних внутрішніх та зовнішніх умов. Сценарії не є прогнозами, а альтернативними варіантами, які можуть допомогти зорієнтуватися в умовах невизначеності.

1. Сценарії розвитку громади

Можливості розвитку Пийтерфолвівської громади в основному визначаються внутрішніми умовами, такими як природні ресурси, соціальна та економічна структура, а також інституційні можливості/інфраструктура, а також факторами зовнішнього середовища, тобто національні та міжнародні економічні процеси, геополітичне становище громади в вузькому та широкому контексті, політика надання підтримки, а також прикордонні зв'язки. На основі SWOT-аналізу та матриць TOWS нижче наведено три сценарії розвитку (основні характеристики сценаріїв у табличному вигляді див. наприкінці розділу): оптимістичний, реалістичний та песимістичний сценарії.

1.1. Оптимістичний сценарій розвитку

Оптимістичний сценарій передбачає такий шлях розвитку, за якого громада зможе ефективно використовувати переваги, що впливають із його географічного положення, а також успішно інтегрувати транскордонні економічні та розвиткові процеси.

У цьому сценарії головним ресурсом громади є його прикордонне розташування. Розташування на стику трьох кордонів є такою перевагою, завдяки якій, за умови розвитку транспортних та логістичних зв'язків, Пийтерфолвівська громада може перетворитися на важливий транзитний та розподільчий центр, що, зрештою, дозволить інтегрувати його в регіональну мережу товарообігу. Модернізація прикордонних переходів, розвиток дорожньої мережі та вдосконалення організації дорожнього руху в цьому регіоні можуть спільно зменшити нинішнє транспортне навантаження, водночас відкриваючи можливості для реалізації економічного потенціалу. Сільськогосподарський профіль регіону, а також модернізація та диверсифікація самого сільського господарства можуть забезпечити більш конкурентоспроможну структуру виробництва. Завдяки цьому можуть з'явитися види діяльності з вищою доданою

вартістю, наприклад, переробна промисловість або співпраця в рамках ініціативи, що сприяє виходу місцевих продуктів на ринок, а також аграрні інновації. Вони також можуть стати основою для розвитку туризму, спираючись на прикордонний, культурний та екотуристичний потенціал.

В оптимістичному сценарії варто розраховувати на стабілізацію демографічних процесів, уповільнення темпів відтоку населення, а навіть на те, що процес відтоку може частково змінитися на протилежний, особливо якщо громада зможе створювати робочі місця та покращувати якість життя. Людські ресурси можуть посилитися, а утримання та повернення кваліфікованої робочої сили також може стати реальністю.

За цим сценарієм Пийтерфолвівська громада може перетворитися на динамічно розвинений регіон, що базується на співпраці та зміцнюється як в економічному, так і в соціальному плані. Наявність ресурсів, необхідних для розвитку — особливо завдяки міжнародним та транскордонним програмам — можна вважати гарантованою. Все це може призвести до зміцнення місцевих інституційних можливостей, розвитку компетенцій у сфері управління проектами та планування.

1.2. Реалістичний сценарій розвитку

Реалістичний сценарій розраховує на продовження нинішніх тенденцій: він передбачає помірний розвиток, в якому одночасно присутні як фактори, що сприяють прогресу, так і ті, що його обмежують.

У цьому сценарії структура економіки в основному зберегла б свій нинішній характер: сільське господарство й надалі залишалося б визначальним, а його модернізація, що залежить від певних умов, мала б лише маргінальний характер. Розвиток місцевих підприємств, безсумнівно, відбувався б повільними темпами, кількість та обсяг інвестицій були б обмеженими, а потужності переробної промисловості розширювалися б лише незначною мірою. У цьому випадку прикордонне розташування мало б подвійний вплив. Хоча певні форми співпраці та розвитку могли б реалізуватися, транспортне навантаження та недоліки інфраструктури й надалі залишалися б проблемою, тоді як транспортне та екологічне навантаження лише частково змогло б стабілізуватися на більш помірному рівні.

Демографічні процеси й надалі залишатимуться несприятливими, хоча драматичних змін очікувати не слід. Еміграція триватиме — особливо серед молодого покоління, — водночас темпи скорочення чисельності населення можуть

сповільнитися. Соціальна структура, насамперед з огляду на віковий склад населення, й надалі становитиме виклик, а старіння населення буде критичним елементом усіх цих процесів. Проте розвиток інституційних та людських ресурсів приніс би позитивні результати, навіть незважаючи на те, що в цьому сценарії нестача фахівців та невизначеність фінансування й надалі виступатимуть факторами, що обмежують ефективність розвитку.

За цим сценарієм громада демонструватиме поступовий, але обмежений розвиток, який не призведе до фундаментальних структурних перетворень, але дозволить зберегти функціональну спроможність та забезпечить певне загальне поліпшення якості життя суспільства.

1.3. Песимістичний сценарій розвитку

Песимістичний сценарій передбачає такий розвиток подій, за якого через посилення несприятливих внутрішніх та зовнішніх чинників Пийтерфолвівська громада зможе ефективно реагувати на виклики. У цьому випадку геополітична невизначеність, економічні труднощі та обмежена доступність джерел фінансування значно гальмуватимуть розвиток. Це призведе до відставання в інвестиціях, а в цілому — до стагнації або спаду місцевої економіки.

Конкурентоспроможність сільського господарства почне погіршуватися, прибутковість виробництва знизиться, а в сфері структурної модернізації не відбудеться суттєвого прогресу. Крім того, кількість місцевих підприємств може поступово зменшуватися, а можливості працевлаштування — скорочуватися.

Можуть спостерігатися негативні демографічні тенденції: може прискоритися відтік населення, особливо серед молодих та кваліфікованих працівників, посиляться старіння населення, а також послабитися соціальна згуртованість.

Аналогічно, стан інфраструктури також може погіршитися: рівень комунальних послуг може знизитися, особливо в менших населених пунктах, екологічні проблеми (наприклад, транспортне навантаження, поводження з відходами тощо) можуть загостритися. За песимістичним сценарієм інституційні можливості також можуть ослабнути, підготовка та реалізація проектів розвитку можуть гальмуватися, а доступ до зовнішніх ресурсів може залишатися обмеженим.

Зрештою, за цим сценарієм Пийтерфолвівська громада опиниться на шляху стагнації або занепаду, що в довгостроковій перспективі може призвести до значного зниження конкурентоспроможності регіону та його здатності утримувати населення.

2. Підсумок та стратегічні висновки

Представлені сценарії вказують на те, що майбутній розвиток Пийтерфолвівської громади може відбуватися в кількох напрямках, серед яких найсприятливішим є оптимістичний, динамічний сценарій розвитку. Однак його реалізація не є автоматичною, а вимагає свідомого стратегічного планування, ефективного функціонування інституцій та залучення зовнішніх ресурсів.

Згідно з реалістичним сценарієм, траєкторія розвитку громади вказуватиме на помірний прогрес, що, хоч і може забезпечити стабільність, але є недостатнім для зміцнення довгострокової конкурентоспроможності.

Нарешті, що стосується висновків із найнесприятливішого прогнозу, то тут виникають чотири критичні моменти, які необхідно обов'язково враховувати з метою пом'якшення негативних наслідків: необхідно посилити економічну диверсифікацію, докласти зусиль для утримання людських ресурсів, використовувати потенціал та можливості розвитку, що криються у прикордонному співробітництві, а також доцільно ефективно використовувати наявні та/або доступні ресурси для розвитку.

Зрештою, головна мета стратегічного планування полягає в тому, щоб скерувати розвиток громади в бік оптимістичного сценарію, водночас враховуючи реальні обмеження та готуючись до управління можливими ризиками.

12 Таблиця .: Порівняння сценаріїв розвитку

Критерій	Оптимістичний сценарій	Реалістичний сценарій	Песимістичний сценарій
Економічна структура	Зростання переробної промисловості та місцевих продуктів. Диверсифікована економіка.	Економіка, що розвивається повільно, з домінуючим сільським господарством. Відсутність модернізації.	Стагнація та/або погіршення стану економіки. Зниження конкурентоспроможності.
Зайнятість	Зростаюча: нові робочі місця, зниження рівня безробіття.	Обмежена: повільне створення нових робочих місць.	Зниження: зростання безробіття.
Демографічні процеси	Збалансований демографічний склад. Зниження темпів еміграції, зростання схильності до залишання на місці.	Уповільнення міграції. Стабільний демографічний склад.	Прискорення міграції, зміна демографічних пропорцій (старіння населення).

Інфраструктура	Значні покращення. Покращується громадський транспорт та мережа комунальних послуг.	Часткові покращення. Залишаються недоліки.	Відставання в інвестиціях, погіршення стану інфраструктури.
Ситуація в прикордонних районах	Економічні можливості: тісна співпраця.	Поєднання можливостей та ризиків.	Економічний ризик: гострі проблеми (синдром «перехідного будинку»).
Сільське господарство	Модернізоване сільське господарство, виробництво з вищою доданою вартістю.	Традиційна структура сільського господарства, повільний розвиток.	Стагнація та/або погіршення конкурентоспроможності.
Туризм	Розвиток та зміцнення прикордонного та культурного туризму.	Обмежений розвиток.	Незначний туризм.
Інституційна спроможність	Зростаючий інституційний потенціал, ефективна реалізація проектів.	Функціонує; має невеликий потенціал розвитку.	Погіршення інституційної діяльності.
Залучення зовнішніх ресурсів	Значне (програми ЄС та транскордонні програми).	Помірне.	Обмежене.
Якість життя	Значне поліпшення.	Незначне поліпшення.	Погіршення умов життя.
Основні умови, визначальні фактори	Стабільне геополітичне середовище; доступність міжнародних та транскордонних ресурсів; реалізація проектів розвитку інфраструктури; зміцнення місцевої економічної співпраці; ефективне функціонування інституцій.	Продовження поточних тенденцій; обмежені, але постійні ресурси для розвитку; частковий інституційний розвиток; збереження структурних проблем.	Тривала геополітична невизначеність; нестача ресурсів; економічний спад; посилення міграції; ослаблення інституційного та людського потенціалу.

РОЗДІЛ IV Стратегічна перспектива територіального розвитку громади

Визначення стратегічної перспективи Пийтерфолвівської громади ґрунтується на оцінці раніше представлених сценаріїв розвитку. З трьох можливих шляхів розвитку — оптимістичного, реалістичного та песимістичного сценаріїв — саме оптимістичний, динамічний напрям розвитку однозначно представляє той бажаний стан, який у довгостроковій перспективі може забезпечити зміцнення конкурентоспроможності громади та його здатності утримувати населення. Тому метою є не лише відстеження поточних процесів, а й свідоме керування розвитком громади в напрямку реалізації оптимістичного сценарію з урахуванням реальних обмежень та можливих ризиків.

Візія розвитку Пийтерфолвівської громади ґрунтується на таких основних принципах, які в довгостроковій перспективі можуть забезпечити сталий та збалансований розвиток. Головним принципом є сталий розвиток. Необхідно обов'язково зберегти природні ресурси регіону, пом'якшуючи наслідки, що спричиняють навантаження на довкілля, з особливим урахуванням тих, які безпосередньо пов'язані з географічними та гідрологічними умовами, що становлять основу сільського господарства, та можливостями, які вони надають. Другим елементом є сприяння економічній диверсифікації: розвиток переробної промисловості, місцевих економічних об'єднань та сфери послуг поряд із сільським господарством. Третім принципом, що потребує підтримки, є вирішення проблем, пов'язаних із соціальною згуртованістю. Необхідно сприяти зміцненню існуючих місцевих громад, утримувати населення на місці, вирішувати проблему демографічних змін, приділяючи особливу увагу стимулюванню молодих вікових груп залишатися на місці. Четвертим серед основних принципів є стимулювання розвитку прикордонного співробітництва; метою є використання можливостей, що випливають із географічного розташування, в економічній, інфраструктурній та інституційній сферах. Нарешті, п'ятим принципом є підвищення інституційної ефективності, для чого необхідно зміцнити організаційні та кадрові ресурси, необхідні для її реалізації.

З огляду на ці принципи та підтримуючи прогрес у їх реалізації, до 2030 року Пийтерфолвівська громада може перетворитися на прикордонний, заснований на співпраці, економічно диверсифікований та придатний для проживання регіон, який ефективно використовує логістичні та економічні можливості, що випливають з його

географічного положення; яка матиме модернізоване та конкурентоспроможне сільське господарство, доповнене місцевою переробною промисловістю та діяльністю, що створює додану вартість; яка здатна утримати своє населення — особливо молодь та людей працездатного віку; яка завдяки розвиненій інфраструктурі та покращенню якості життя забезпечуватиме умови для повсякденного життя місцевих мешканців; а також інтегрується в регіональні економічні та соціальні процеси завдяки міцним транскордонним зв'язкам.

Загалом, для реалізації цієї візії розвиток громади зосереджується на таких п'яти основних напрямках:

- I. Економічний розвиток та створення місцевої доданої вартості: з метою зміцнення економічної структури громади пріоритетними завданнями є модернізація сільського господарства, стимулювання переробки місцевої продукції, а також розвиток малих та середніх підприємств. Важливу роль відіграє налагодження місцевої економічної співпраці та поліпшення умов виходу на ринок.
- II. Розвиток інфраструктури та транспорту: для підвищення конкурентоспроможності громади необхідний розвиток транспортної інфраструктури, зокрема поліпшення доступності прикордонних переходів, модернізація дорожньої мережі та зменшення транспортного навантаження. Крім того, важливим є розвиток мереж комунальних послуг та стимулювання інвестицій у енергоефективність.
- III. Людські ресурси та утримання населення: з метою подолання демографічних викликів стратегія спрямована на розширення місцевих можливостей працевлаштування, розвиток системи освіти та професійної підготовки, а також заохочення молоді залишатися в регіоні. Розвиток комунальних послуг сприяє покращенню якості життя в громаді.
- IV. Прикордонне та міжнародне співробітництво: ключовим фактором розвитку громади є зміцнення прикордонного співробітництва. Розвиток економічних, інфраструктурних та інституційних зв'язків створює можливості для залучення зовнішніх ресурсів та інтеграції громади в міжнародні мережі розвитку.
- V. Екологічна стійкість та раціональне використання ресурсів: для збереження природних ресурсів та управління екологічними ризиками важливо

розвивати систему управління водними ресурсами, посилювати захист від повеней та внутрішніх повеней, а також поширювати практики сталого землекористування.

Стратегічна візія однозначно вказує на оптимістичний сценарій, водночас враховуючи обмеження та виклики, визначені реалістичним сценарієм. Мета заходів з розвитку полягає в тому, щоб посилити позитивні процеси, пом'якшити структурні проблеми та зменшити ризик реалізації песимістичного сценарію.

Отже, реалізація цієї візії вимагає комплексного процесу розвитку, який одночасно спирається на сильні сторони регіону та усуває його слабкі сторони.

РОЗДІЛ V. Стратегічні та оперативні цілі й завдання розвитку території громади

Система стратегічних цілей ґрунтується на аналізі ситуації, SWOT-аналізі та сценаріях розвитку, представлених у попередніх розділах. Під час визначення цілей головним критерієм було виділення взаємопов'язаних та взаємопідсилюючих напрямків діяльності, що закладають основу для довгострокового розвитку громади. Система цілей має ієрархічну структуру: стратегічні цілі визначають основні напрямки розвитку, тоді як оперативні цілі визначають конкретні сфери їх реалізації. Заходи, пов'язані з оперативними цілями, забезпечують практичну реалізацію стратегії.

Простежуючи логіку та структуру системи цілей, стає очевидним, що Пийтерфолвівська громада може перетворитися на конкурентоспроможний, придатний для проживання, добре доступний та співпрацюючий регіон, здатний утримувати своє населення, зміцнювати економіку та забезпечувати високий рівень комунальних послуг. Система цілей розвитку громади спрямована на досягнення цього стану у відповідності до регіональної системи цілей. Тому, подібно до неї, ієрархічна структура дотримується логіки, що в ній відображена, забезпечуючи таким чином логічну узгодженість між стратегічними цілями та оперативними заходами.

З метою наочного представлення цілей та системи цілей на наведеному нижче рисунку показано ієрархію цілей Пийтерфолвівської громади у вигляді «дерева цілей», після чого в окремих підрозділах детально роз'яснюється сукупність стратегічних та оперативних цілей. Відповідність регіональній ієрархії цілей наводиться в основному розділі, що йде за цими підрозділами.

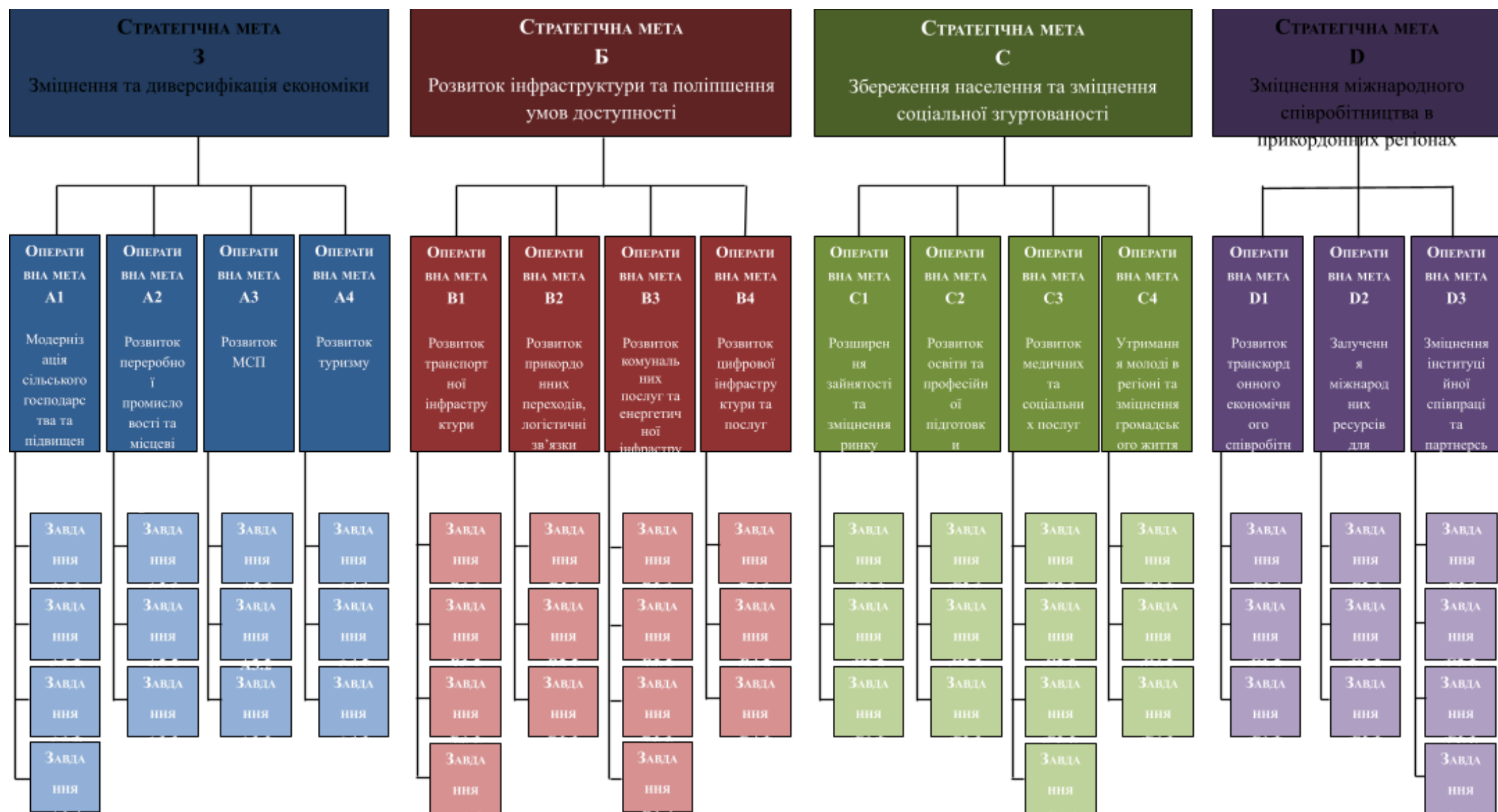
1. Дерево цілей

Дерево цілей ілюструє бачення майбутнього, тобто систему стратегічних та оперативних цілей, що доповнюють одна одну, яка становить основу для планування та реалізації заходів з розвитку.

У системі цілей Пийтерфолвівської громади визначено чотири стратегічні цілі (A–D). У рамках стратегічних цілей у трьох випадках визначено по чотири, а в одному — три оперативні цілі, загалом п'ятнадцять (A1–4, B1–4, C1–4, D1–3). У дереві цілей було визначено загалом сорок сім завдань, однак для зручності огляду вони наведені виключно в таблиці, що йде після дерева цілей, а цілі та завдання, що йдуть після

наведеного нижче рисунка та таблиці, окремо викладені у вигляді переліку пунктів та роз'яснені в підрозділах у розповідній формі.

18. рис.: Дерево цілей

13Таблиця: Таблична ілюстрація цільової матриці, доповнена конкретними завданнями

А				В				С				D		
Зміцнення та диверсифікація економіки				Розвиток інфраструктури та поліпшення транспортного сполучення				Збереження населення та зміцнення соціальної згуртованості				Зміцнення міжнародного прикордонного співробітництва		
A1	A2	A3	A4	B1	B2	B3	B4	C1	C2	C3	C4	D1	D2	D3
Модернізація сільського господарства та конкурентоспроможність	Розвиток переробної промисловості та місцеві ланцюги створення вартості	Розвиток малого та середнього бізнесу	Розвиток туризму	Розвиток транспортної інфраструктури	Розвиток прикордонних переходів, логістичні зв'язки	Розвиток комунальних послуг та енергетичної інфраструктури	Розвиток цифрової інфраструктури та послуг	Розширення зайнятості та зміцнення ринку праці	Розвиток освіти та професійної підготовки	Розвиток медичних та соціальних послуг	Утримання молоді в регіоні та зміцнення громадського життя	Розвиток транскордонного економічного співробітництва	Залучення міжнародних ресурсів для розвитку	Зміцнення інституційної та партнерської співпраці
A1.1–4	A2.1–3	A3.1–3	A4.1–3	B1.1–4	B2.1–3	B3.1–4	B4.1–3	C1.1–3	C2.1–3	C3.1–4	C4.1–3	D1.1–3	D2.1–3	D3.1–4

1.1. Перелік стратегічних цілей, оперативних цілей та завдань

Стратегічна мета А_Зміцнення та диверсифікація економіки

Оперативна мета А1_Модернізація та підвищення конкурентоспроможності сільського господарства

Завдання А1.1_Стимулювання застосування сучасних сільськогосподарських технологій

Завдання А1.2_Розвиток систем зрошення та управління водними ресурсами

Завдання А1.3_Посилення підготовки фермерів та надання фахових консультацій

Завдання А1.4_Підтримка формування структури виробництва з високою доданою вартістю

Оперативна мета А2_Розвиток переробної промисловості та місцевих ланцюгів створення вартості

Завдання А2.1_Створення та розширення місцевих переробних потужностей

Завдання А2.2_Формування коротких ланцюгів постачання та співпраці між виробниками

Завдання А2.3_Підтримка виходу місцевих продуктів на ринок та їхнього збуту

Оперативна мета А3_Розвиток МСП

Завдання А3.1_Надання консультацій та послуг з розвитку підприємництва

Завдання А3.2_Покращення доступу до фінансування та грантів

Завдання А3.3_Стимулювання співпраці між місцевими підприємствами

Оперативна мета А4_Розвиток туризму

Завдання А4.1_Розвиток туристичних атракцій та розширення пропозиції програм

Завдання А4.2_Розширення туристичної інфраструктури та послуг

Завдання А4.3_Зміцнення регіонального туристичного маркетингу та формування бренду

Стратегічна мета В_Розвиток інфраструктури та умов доступності

Оперативна мета В1_Розвиток транспортної інфраструктури

Завдання В1.1_Реконструкція та модернізація дорожньої мережі громади

Завдання В1.2_Покращення інфраструктурних зв'язків між населеними пунктами

Завдання В1.3_Реалізація заходів з безпеки дорожнього руху

Завдання В1.4_Підготовка до організації дорожнього руху та зменшення транзитного навантаження

Оперативна мета В2_Розвиток прикордонних переходів, логістичні зв'язки

Завдання В2.1_Розвиток інфраструктури, пов'язаної з прикордонними переходами

Завдання В2.2_Зміцнення логістичних та товарообігових зв'язків

Завдання В2.3_Покращення прикордонного транспортного та інформаційного співробітництва

Оперативна мета В3_Розвиток комунальних послуг та енергетичної інфраструктури

Завдання В3.1_Розвиток водопровідної та каналізаційної мереж

Завдання В3.2_Стимулювання модернізації з метою підвищення енергоефективності

Завдання В3.3_Підтримка місцевого використання відновлюваних джерел енергії

Завдання В3.4_Розвиток систем захисту від повеней та внутрішніх повеней, а також систем управління водними ресурсами

Оперативна мета В4_Розвиток цифрової інфраструктури та послуг

Завдання В4.1_Розширення доступу до Інтернету

Завдання В4.2_Розвиток електронного урядування та цифрових публічних послуг

Завдання В4.3_Посилення цифрових компетенцій населення та установ

Стратегічна мета С_Збереження населення та зміцнення соціальної згуртованості

Оперативна мета С1_Розширення зайнятості та зміцнення ринку праці

Завдання С1.1_Стимулювання економічних ініціатив, спрямованих на створення робочих місць

Завдання С1.2_Запуск програм перепідготовки та програм на ринку праці

Завдання С1.3_Підтримка інтеграції груп НН/ННН на ринку праці

Оперативна мета С2_Розвиток освіти та професійної підготовки

Завдання С2.1_Модернізація освітньої інфраструктури

Завдання С2.2_Розширення пропозиції у сфері професійної освіти та навчання дорослих

Завдання С2.3_Посилення цифрових та практикоорієнтованих освітніх рішень

Оперативна мета С3_Розвиток медичних та соціальних послуг

Завдання С3.1_Розвиток медичних послуг первинної ланки

Завдання С3.2_Розширення можливостей системи соціального забезпечення

Завдання С3.3_Зміцнення форм догляду за людьми похилого віку та надання допомоги на рівні громади

Завдання С3.4_Покращення доступу вразливих соціальних груп до послуг

Оперативна мета С4_Утримання молоді в регіоні та зміцнення громадського життя

Завдання С4.1_Підтримка молодіжних програм та громадських ініціатив

Завдання С4.2_Поліпшення житлових умов

Завдання С4.3_Розвиток громадських просторів та програм, що зміцнюють місцеву ідентичність

Стратегічна мета D_Зміцнення міжнародного прикордонного співробітництва

Оперативна мета D1_Розвиток транскордонного економічного співробітництва

Завдання D1.1_Створення прикордонних економічних партнерств

Завдання D1.2_Стимулювання спільних проектів розвитку та інвестицій

Завдання D1.3_Зміцнення економічних мереж та ринкових зв'язків

Оперативна мета D2_Залучення міжнародних ресурсів для розвитку

Завдання D2.1_Розвиток потенціалу з підготовки проектів та участі в конкурсах

Завдання D2.2_Зміцнення міжнародних партнерств та активності у поданні заявок

Завдання D2.3_Диверсифікація зовнішніх джерел фінансування

Оперативна мета D3_Зміцнення інституційної співпраці та партнерських відносин

Завдання D3.1_Розвиток співпраці між органами місцевого самоврядування та інституціями

Завдання D3.2_Посилення залучення громадянського суспільства та суб'єктів господарської діяльності

Завдання D3.3_Створення мережевих та багатосторонніх моделей співпраці
Завдання D3.4_Зміцнення потенціалу в галузі координації та управління проектами

2. Стратегічні та оперативні цілі

2.1. СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ А: Зміцнення та диверсифікація економіки

Економічна структура Пийтерфолвівської громади наразі переважно базується на сільському господарстві, яке, з огляду на природні особливості регіону, залишатиметься визначальною галуззю й у довгостроковій перспективі. Розташування на рівнині, родючі заплавні ґрунти, а також сприятливі кліматичні умови забезпечують в основному хороші умови для рослинництва та тваринництва. Водночас нинішня структура економіки пов'язана з численними викликами: виробництво, як правило, має низьку додану вартість, потужності переробної промисловості обмежені, а місцева економіка сильно залежить від зовнішніх ринкових та економічних факторів.

Економічне становище громади ще більше ускладнюється високим рівнем безробіття, низьким рівнем підприємницької активності, а також невизначеністю щодо доступу до джерел фінансування. Розвиток місцевої економіки обмежується непередбачуваністю економічного середовища, що ускладнює прийняття довгострокових інвестиційних рішень. Паралельно з цим відтік людських ресурсів — особливо серед молоді та кваліфікованої робочої сили — ще більше послаблює економічний потенціал регіону.

SWOT-аналіз показує, що громада має значний, але наразі частково невикористаний економічний потенціал. Серед сильних сторін слід виділити, наприклад, сприятливі умови для сільського господарства або логістичні можливості, що впливають із прикордонного розташування. Водночас серед слабких сторін — низька диверсифікація економіки, відсутність переробної промисловості, відсталість підприємницького сектору та високий рівень безробіття. Серед можливостей виділяються розвиток транскордонного співробітництва, залучення міжнародних ресурсів, а також підвищення доданої вартості місцевої продукції, тоді як серед загроз слід особливо відзначити геополітичну невизначеність, міграцію та ризик економічної стагнації.

Відповідно до цього, стратегічною метою є зміцнення, реструктуризація та диверсифікація економіки громади, що в довгостроковій перспективі сприятиме розширенню зайнятості, підвищенню дохідності та зміцненню соціальної стабільності.

Економічна диверсифікація є особливо важливою для зменшення вразливості громади, оскільки нинішня структура, що однобічно базується на сільському господарстві, є надзвичайно вразливою до зовнішніх економічних та екологічних впливів.

Досягнення цієї мети здійснюється за кількома тісно пов'язаними між собою напрямками діяльності. З одного боку, необхідна модернізація сільськогосподарського виробництва та підвищення його ефективності, що передбачає застосування сучасних технологій, вдосконалення структури виробництва та розширення знань фермерів. З іншого боку, неодмінно потрібно розбудовувати та розвивати переробні потужності, що дасть змогу переробляти місцеві сировинні ресурси з більшою доданою вартістю, тим самим підвищуючи економічну ефективність регіону.

Ще одним ключовим елементом реструктуризації економіки є посилення ролі малих та середніх підприємств. Розвиток підприємств сприяє активізації місцевої економіки, розширенню зайнятості, а також зміцненню місцевих економічних зв'язків. Крім того, особливе значення має розвиток туризму, який, спираючись на природні та культурні ресурси регіону, може створити нові економічні можливості та також сприяти диверсифікації економіки.

Реалізація стратегічної мети тісно пов'язана також із використанням можливостей, що випливають із прикордонного розташування. Географічне положення громади створює можливості для зміцнення міжнародних економічних зв'язків, розвитку логістичних функцій, а також розширення транскордонного економічного співробітництва. Ці фактори в довгостроковій перспективі можуть сприяти економічній інтеграції регіону та підвищенню його конкурентоспроможності.

Загалом стратегічна мета спрямована на формування такої економічної структури, яка буде більш збалансованою, стійкою та матиме більшу додану вартість, завдяки чому зможе стійким чином сприяти розвитку громади та покращенню якості життя населення.

14.Таблиця: *Оперативні цілі в контексті стратегічної мети «Зміцнення та диверсифікація економіки»; зведена таблиця*

Оперативні цілі	Основні заходи	Показники	Очікуваний ефект
ОПЕРАТИВНА ЦІЛЬ А1 Модернізація сільського господарства та підвищення конкурентоспроможності	впровадження сучасних технологій; розвиток систем зрощення; навчання фермерів	продуктивність сільського господарства; частка господарств, що застосовують сучасні технології	більш конкурентоспроможне сільське господарство

ОПЕРАТИВНА ЦІЛЬ А2 Розвиток переробної промисловості та місцевих ланцюгів створення вартості	створення місцевих переробних потужностей; короткі ланцюги постачання; підтримка місцевих продуктів	частка перероблених продуктів; кількість переробних підприємств	вища додана вартість
ОПЕРАТИВНА ЦІЛЬ А3 Розвиток МСП	програми розвитку підприємництва; інструменти фінансування; партнерства	кількість діючих підприємств	економічне пожвавлення
ОПЕРАТИВНА ЦІЛЬ А4 Розвиток туризму	розвиток туристичної інфраструктури; маркетинг; розширення спектру послуг	кількість ночівель; доходи від туризму	диверсифікована економіка

2.1.1. ОПЕРАТИВНА ЦІЛЬ А1: Модернізація та конкурентоспроможність сільського господарства

Сільське господарство Пийтерфолвівської громади є визначальною опорою економічної структури громади, яка відіграє значну роль у забезпеченні зайнятості та створенні доходів. Сприятливі природні умови — зокрема родючі алювіальні ґрунти, рівнинне розташування та помірно континентальний клімат — забезпечують в основному сприятливі умови для сільськогосподарського виробництва. Водночас нинішня структура виробництва стикається з численними викликами, які обмежують конкурентоспроможність галузі.

Сільськогосподарська практика в багатьох випадках залишається традиційною, з низьким рівнем механізації та технологічного розвитку. Сучасні системи зрошення та агротехнології, а також обмежений доступ фермерів до навчання та інформації – все це сприяє зниженню рівня продуктивності. Крім того, виробництво, як правило, має низьку додану вартість, що не дозволяє істотно збільшити доходи.

Метою є технологічне та структурне оновлення сільського господарства, що включає поширення сучасних методів виробництва, розвиток іригаційної інфраструктури, а також диверсифікацію структури виробництва. Особливе значення має підвищення професійного рівня фермерів, розширення навчальних програм, а також впровадження інноваційних рішень — наприклад, технологій точного землеробства.

Модернізація сільськогосподарського виробництва сприяє підвищенню продуктивності, покращенню прибутковості та зміцненню економічної стабільності

регіону. У довгостроковій перспективі все це може сприяти тому, щоб молоді фермери залишалися на місці, а також оновленню поколінь у сільськогосподарському секторі.

2.1.2. ОПЕРАТИВНА ЦІЛЬ А2: Розвиток переробної промисловості та місцевих ланцюгів створення вартості

Однією з найважливіших структурних проблем економіки громади є низький рівень потужностей переробної промисловості, через що значна частина сировини, отриманої в результаті сільськогосподарського виробництва, реалізується в необробленому вигляді. Така ситуація обмежує обсяг доданої вартості, що створюється на місці, а також знижує економічну самостійність громади та його здатність генерувати доходи.

Через відсутність переробної промисловості економіка громади сильно залежить від зовнішніх ринків, тоді як місцеві економічні зв'язки та співпраця є слабкими. Через відсутність коротких ланцюгів постачання місцеві виробники мають менше можливостей налагоджувати прямі зв'язки зі споживачами, що ще більше знижує їхню прибутковість.

Метою є розвиток місцевої переробної промисловості, що включає створення невеликих переробних підприємств, підтримку переробки місцевої продукції, а також сприяння виходу продукції на ринок. Крім того, особливе значення має зміцнення місцевих економічних об'єднань — наприклад, груп виробників або кооперативів, — які можуть сприяти ефективнішій організації процесів виробництва та збуту.

Розвиток місцевих ланцюгів створення вартості створює можливість для того, щоб сировина, вироблена в регіоні, у більшій мірі перероблялася на місці, тим самим збільшуючи додану вартість та місцеві доходи. У довгостроковій перспективі це сприяє зміцненню економічної стабільності та підвищенню конкурентоспроможності громади.

2.1.3. ОПЕРАТИВНА ЦІЛЬ А3: Розвиток МСП

Малі та середні підприємства є ключовими учасниками динамізації місцевої економіки, водночас кількість та активність підприємств, що діють у Пийтерфолвівській громаді, наразі є сумнівною. Розвитку підприємницького сектору перешкоджають численні чинники, зокрема труднощі з доступом до джерел фінансування, нестабільність економічного середовища, а також брак підприємницьких компетенцій.

Підприємства, що діють у цьому регіоні, зазвичай є дрібними, мають низький рівень капіталізації та обмежений потенціал зростання. Крім того, відсутність співпраці між підприємствами також може знижувати здатність економічних суб'єктів до адаптації та їхню конкурентоспроможність.

Метою є поліпшення підприємницького середовища, що передбачає спрощення умов започаткування та розвитку бізнесу, розширення можливостей фінансування, а також розвиток підприємницьких компетенцій. Важливу роль можуть відіграти навчальні та консультаційні програми, які допоможуть підприємствам адаптуватися до ринкових викликів.

Зміцнення місцевих підприємств вже в короткостроковій перспективі може сприяти розширенню зайнятості, пожвавленню місцевої економіки та підвищенню дохідності регіону. Крім того, це може посилити місцеві економічні мережі та співпрацю, що в середньо- та довгостроковій перспективі може стати основою економічної стабільності.

2.1.4. ОПЕРАТИВНА ЦІЛЬ A4: Розвиток туризму

Пийтерфолвівська громада має значний з туристичної точки зору, але наразі недостатньо реалізований потенціал. Сприятливе географічне розташування регіону, прикордонне положення, а також культурні та природні особливості створюють можливості для розвитку туризму, особливо через транскордонну туристичну співпрацю. Однак наразі роль туризму в економіці регіону є обмеженою, що пояснюється насамперед недоліками туристичної інфраструктури, низьким рівнем послуг, а також недостатньою популярністю регіону серед туристів. Тому розвиток туристичної пропозиції має ключове значення з точки зору економічної диверсифікації.

Метою є розвиток туристичної інфраструктури, підвищення якості послуг, а також збільшення туристичної привабливості регіону. Особливе значення повинні мати туристичні продукти, що ґрунтуються на місцевій культурній спадщині, традиціях та природних цінностях, а також слід приділяти особливу увагу посиленню туристичного маркетингу громади.

Розвиток туризму може сприяти створенню нових робочих місць, пожвавленню місцевої економіки, а також підвищенню впізнаваності регіону. Це може зміцнити місцеву ідентичність та згуртованість громади, що в довгостроковій перспективі також сприятиме соціальній стабільності громади.

2.2. СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ Б: Розвиток інфраструктури та умов доступності

Потенціал розвитку Пийтерфолвівської громади в основному визначається якістю інфраструктури та рівнем умов доступності. Географічне розташування регіону має стратегічне значення, оскільки воно одночасно забезпечує зв'язок з економічними та транспортними системами трьох країн. Теоретично таке розташування може стати значною економічною та логістичною перевагою, однак на практиці воно наразі використовується лише частково, якщо взагалі використовується, оскільки навіть недоліки інфраструктури стають на заваді його повноцінному використанню.

Поточний стан та завантаженість транспортної мережі становлять серйозний виклик для громади. Внаслідок інтенсивного руху пасажирів та вантажів через кордон основні транспортні маршрути перевантажені, стан дорожньої мережі в багатьох місцях погіршився, що не лише знижує ефективність транспорту, а й ставить під загрозу безпеку дорожнього руху. Зростання транспортного потоку також спричиняє шумове та екологічне навантаження, що безпосередньо впливає на якість життя населення, особливо в зачеплених населених пунктах.

Окрім проблем з транспортною інфраструктурою, рівень розвитку систем комунального господарства та енергетики також є неоднозначним. Хоча базова інфраструктура є в багатьох населених пунктах, її якість та сучасність у багатьох випадках не відповідають бажаному рівню. Низька енергоефективність, відсутність сучасних рішень у сфері опалення та утеплення, а також нерівномірне розгортання мережі комунальних послуг — все це сприяє обмеженому економічному та соціальному розвитку.

Хоча за останні роки значення цифрової інфраструктури значно зросло, особливо у сферах економічної діяльності, державних адміністративних послуг та освіти, доступ до цифрових ресурсів та послуг у громадівсе ж не можна вважати рівномірно забезпеченим. Це створює нерівності та обмеження у комплексній системі можливостей розвитку.

На основі SWOT-аналізу у сфері інфраструктури одночасно спостерігаються як значні недоліки, так і видатні можливості. Серед слабких сторін — стан дорожньої мережі, недоліки інфраструктури комунальних послуг та низький рівень цифрового розвитку, тоді як серед сильних сторін та можливостей — вигідне географічне розташування, прикордонні зв'язки та можливість залучення ресурсів для розвитку.

Тому стратегічною метою є комплексний та інтегрований розвиток інфраструктури, що означає не лише модернізацію окремих підсистем, а й забезпечення їх скоординованого функціонування. метою є створення такої інфраструктури, яка здатна підтримувати економічне зростання, покращувати якість життя населення, а також зміцнювати регіональну та міжнародну інтеграцію громади.

15Таблиця: *Оперативні цілі в контексті стратегічної мети «Розвиток інфраструктури та умов доступності»; зведена таблиця*

Оперативна мета	Основні заходи	Показники	Очікуваний ефект
ОПЕРАТИВНА ЦІЛЬ В1 Розвиток транспортної інфраструктури	ремонт доріг; організація дорожнього руху; заходи з підвищення безпеки дорожнього руху	довжина відремонтованих доріг; кількість дорожньо-транспортних пригод	краща доступність
ОПЕРАТИВНА ЦІЛЬ В2 Розвиток прикордонних переходів, логістичних зв'язків	розвиток пунктів перетину кордону; логістичні потужності; співпраця	середній час очікування на перетині кордону	економічна інтеграція
ОПЕРАТИВНА ЦІЛЬ В3 Розвиток комунальних послуг та енергетичної інфраструктури	розширення мережі комунальних послуг; енергоефективність; реконструкції	зміна енергоспоживання	краща якість життя
ОПЕРАТИВНА ЦІЛЬ В4 Розвиток цифрової інфраструктури та послуг	розвиток Інтернету; електронні послуги; цифрові навчальні програми	частка населення, що має доступ до Інтернету	зростання конкурентоспроможності

2.2.1. ОПЕРАТИВНА ЦІЛЬ В1: Розвиток транспортної інфраструктури

Транспортна інфраструктура є однією з найважливіших основ економічного та соціального функціонування громади, яка визначає потоки товарів і послуг, а також можливості мобільності населення. У випадку Пийтерфолвівської громади транспортна мережа зазнає значного навантаження, що зумовлено насамперед прикордонним розташуванням та пов'язаним з цим транзитним рухом.

Основні транспортні маршрути, що проходять через цей регіон, відіграють важливу роль у міжнародному товарообігу, водночас сам транспортний потік також створює значне навантаження на дорожню мережу. Погіршення стану доріг, можливий знос дорожнього покриття, а також недостатня пропускна здатність разом сприяють виникненню транспортних проблем. Затори, особливо поблизу прикордонних переходів, не тільки спричиняють економічні збитки, а й ускладнюють повсякденне життя населення.

Проблеми транспорту мають комплексний характер, оскільки одночасно зачіпають інтереси суб'єктів господарської діяльності, місцевого населення та стан навколишнього середовища. Шум та забруднення повітря, спричинені вантажним рухом, а також зростання ризиків для безпеки дорожнього руху однаково обґрунтовують необхідність вжиття заходів. Це класичні приклади проблем, пов'язаних із благами загального добробуту та зовнішніми ефектами, що регулярно виникають у контексті ринкових провалів.

Виходячи з цього, метою є комплексний та системний розвиток транспортної інфраструктури, що включає реконструкцію та розширення дорожньої мережі, модернізацію систем організації дорожнього руху, а також підвищення безпеки дорожнього руху. Особливе значення має розвиток маршрутів, що ведуть до прикордонних переходів, зміцнення зв'язків між населеними пунктами, а також хоча б незначне пом'якшення наслідків транзитного руху.

Важливим аспектом під час розвитку є сталий розвиток та зменшення екологічних зовнішніх ефектів, що включає зниження рівня шуму та забруднення повітря, а також забезпечення більш ефективного функціонування транспортних систем.

Розвиток транспортної інфраструктури сприяє зміцненню економічних зв'язків, підвищенню ефективності логістичних процесів, а також покращенню конкурентоспроможності громади. Крім того, це має безпосередній вплив на якість життя населення.

2.2.2. ОПЕРАТИВНА ЦІЛЬ В2: Розвиток прикордонних переходів, логістичні зв'язки

Прикордонне розташування Пийтерфолвівської громади є фактором стратегічного значення. Це одночасно несе в собі значний економічний потенціал і серйозні операційні виклики. Близькість угорсько-українсько-румунського тристороннього кордону створює можливості для зміцнення міжнародних торговельних, логістичних та економічних зв'язків, однак нинішня інфраструктура та організаційні умови не дозволяють повною мірою реалізувати цей потенціал.

Через значний пасажирський та вантажний потік на прикордонних переходах часто виникають затори та тривалі черги, що не лише спричиняють економічні збитки, а й негативно впливають на повсякденне життя місцевого населення. Перевантаженість

ділянок доріг, що ведуть до прикордонних переходів, а також недоліки супутньої інфраструктури ще більше посилюють ці проблеми.

У нинішніх умовах прикордонне розташування є скоріше тягарем, ніж економічним ресурсом, проте за умови відповідних заходів з розвитку цю ситуацію можна суттєво змінити. Розвиток логістичних послуг, оптимізація роботи прикордонних переходів, а також зміцнення транскордонного співробітництва створюють можливість для того, щоб цей регіон став активним учасником регіональних економічних зв'язків.

Метою є підвищення ефективності функціонування прикордонних переходів, розвиток відповідної інфраструктури, а також розширення логістичних потужностей. У рамках цього важливо вдосконалити організацію прикордонного руху, скоротити час очікування, а також модернізувати транспортні та інформаційні системи. Зміцнення транскордонного співробітництва також має ключове значення, оскільки це створює можливості для реалізації спільних проектів розвитку, а також залучення міжнародних ресурсів. Таким чином, у довгостроковій перспективі регіон зможе інтегруватися в регіональні логістичні та економічні мережі, що може суттєво підвищити його конкурентоспроможність.

У результаті цих заходів можна зменшити недоліки, пов'язані з прикордонним розташуванням, водночас громада зможе скористатися можливостями, що відкриваються завдяки міжнародним зв'язкам.

2.2.3. ОПЕРАТИВНА ЦІЛЬ В3: Розвиток комунальних послуг та енергетичної інфраструктури

Рівень розвитку комунальної та енергетичної інфраструктури в основному визначає умови економічного функціонування регіону, а також якість життя населення. У Пийтерфолвівській громаді рівень розбудови та якість комунальних мереж різняться залежно від населеного пункту, що призводить до нерівномірних можливостей розвитку.

Рівень розвитку систем водопостачання, очищення стічних вод та інших комунальних послуг у багатьох випадках не відповідає загальноприйнятим стандартам, що в довгостроковій перспективі може становити ризик для навколишнього середовища та здоров'я населення. Відсутність каналізаційної мережі, а також проблеми з управлінням водними ресурсами становлять особливий виклик, зокрема через розташування на рівнині та небезпеку повеней і внутрішніх повеней. Крім того, у сфері

енергетики також є значні напрямки, що потребують розвитку. Значна частина житлових будівель має низьку енергоефективність, що призводить до високого споживання енергії та відповідних витрат. Низький рівень інвестицій в енергоефективність у довгостроковій перспективі може знизити конкурентоспроможність громади та збільшити вразливість економіки.

Мета модернізації та розвитку комунальної та енергетичної інфраструктури має включати розширення мережі комунальних послуг, поліпшення якості послуг, а також підвищення енергоефективності. Особливе значення має розвиток водного господарства, посилення захисту від повеней та внутрішніх повеней, а також поширення практик сталого водокористування. У рамках енергетичних заходів важливе значення має поширення сучасних систем опалення, стимулювання енергоефективної реконструкції будівель, а також підтримка використання відновлюваних джерел енергії. Ці заходи не тільки сприяють зниженню витрат, а й зменшенню навантаження на навколишнє середовище.

В результаті цих заходів покращується якість життя населення, знижуються експлуатаційні витрати, а також зміцнюється економічна та екологічна стійкість регіону.

2.2.4. ОПЕРАТИВНА ЦІЛЬ В4: Розвиток цифрової інфраструктури та послуг

Розвиток цифрової інфраструктури сьогодні є однією з основних передумов економічного та соціального розвитку. Цифровий доступ та застосування інформаційних технологій дають змогу розширювати економічну діяльність, підвищувати ефективність надання послуг, а також покращувати доступ до інформації.

У Пийтерфолвівській громаді рівень розвитку цифрової інфраструктури є неоднаковим, що призводить до територіальних відмінностей у сфері економічних та соціальних можливостей. Обмежена доступність широкосмугового інтернету, а також низький рівень цифрових послуг можуть гальмувати розвиток підприємств та появу сучасних видів економічної діяльності.

Відсутність цифрових компетентностей може стати серйозним викликом, особливо серед людей старшого віку; брак таких компетентностей обмежує більш широке поширення цифрових послуг. Водночас цифрові розробки створюють можливості для економічного та соціального зближення, а також для підвищення конкурентоспроможності громади.

Метою є розвиток комплексної інфраструктури: розширення широкосмугового доступу до Інтернету та покращення доступності цифрових послуг. Пріоритетну роль відіграє розвиток електронного урядування, що забезпечує ефективніший та швидший доступ до адміністративних послуг.

Важливе значення має також розвиток компетенцій, що може бути реалізовано за допомогою навчальних програм та ініціатив з обміну знаннями. Це сприятиме тому, щоб як населення, так і підприємства могли повною мірою використовувати можливості, які надають цифрові технології.

Розвиток цифрової інфраструктури в довгостроковій перспективі зміцнює економічну конкурентоспроможність громади, покращує якість послуг, а також сприяє зменшенню соціальних нерівностей.

2.3. СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ С: Збереження населення та зміцнення соціальної згуртованості

Одним із найважливіших викликів для розвитку Пийтерфолвівської громади є подолання несприятливих демографічних процесів, які в довгостроковій перспективі визначають економічну та соціальну стійкість регіону. Динаміка чисельності населення, зміни у віковій структурі, а також тенденції до міграції разом утворюють комплекс проблем, що вимагає скоординованих заходів з боку кількох галузей. Варто звернути увагу на те, що хоча вплив подій, що тривають з 2022 року та мають значні геополітичні наслідки на демографію громади, не можна розглядати як частину стабільної тенденції, а також з огляду на те, що документ про розвиток не орієнтований на кризові ситуації, проте можна стверджувати, що на комплексні демографічні процеси в регіоні впливає не лише багатофакторна міграція, а й зовнішні міграційні чинники (див., наприклад, присутність населення, яке тимчасово або на постійній основі оселилося внаслідок російсько-українського конфлікту). Коротко- та довгострокові наслідки цих процесів наразі ще не можна однозначно визначити, однак вони можуть впливати на ситуацію на ринку праці, а також на попит на комунальні послуги.

Спостережуване в громаді скорочення чисельності населення та еміграція особливо зачіпають молодь та людей працездатного віку, що в довгостроковій перспективі може призвести до звуження ринку праці та зниження економічної активності. Зсув вікової структури в бік старших вікових груп збільшує навантаження

на системи соціального та медичного забезпечення, водночас зменшуючи частку осіб, які перебувають у працездатному віці.

Демографічні процеси тісно пов'язані з економічною ситуацією, можливостями працевлаштування, а також якістю життя. Обмежені можливості працевлаштування, низькі доходи, а також недоліки у сфері послуг однаково сприяють зростанню схильності до міграції. Крім того, молодь часто не має таких перспектив, які б у довгостроковій перспективі спонукали її залишатися в регіоні.

На основі SWOT-аналізу соціальну ситуацію в регіоні характеризують як несприятливі тенденції, так і потенціал, який можна використати. Серед слабких сторін – відтік населення, старіння населення та нестача робочої сили, тоді як серед сильних сторін – згуртованість місцевих громад, міцність сімейних та соціальних зв'язків, а також передбачувана привабливість сільського способу життя.

Тому стратегічною метою є зміцнення здатності утримувати населення, підвищення соціальної згуртованості, підтримання рівноваги у соціальному складі та поліпшення якості життя, що в довгостроковій перспективі сприятиме загальній демографічній стабільності та розвитку громади. Метою заходів є не лише уповільнення негативних демографічних тенденцій, а й створення такого соціального та економічного середовища, яке здатне забезпечити привабливі умови життя для місцевого населення.

16Таблиця: Оперативні цілі в контексті стратегічної мети збереження населення та зміцнення соціальної згуртованості; зведена таблиця

Оперативна мета	Основні заходи	Показники	Очікуваний ефект
ОПЕРАТИВНА ЦІЛЬ С1 Розширення зайнятості та зміцнення ринку праці	створення робочих місць; розвиток підприємництва; навчальні програми; місцеві економічні партнерства	рівень зайнятості; рівень безробіття; кількість робочих місць	економічна стабільність, зменшення міграції
ОПЕРАТИВНА ЦІЛЬ С2 Розвиток освіти та професійної підготовки	розвиток професійної освіти; освіта для дорослих; програми, орієнтовані на практику; зміцнення зв'язків між освітою та економікою	кількість учасників навчальних програм	поліпшення адаптивності до ринку праці
ОПЕРАТИВНА ЦІЛЬ С3 Розвиток медичних та соціальних послуг	розвиток первинної медичної допомоги; розширення спектру послуг; оновлення обладнання; зміцнення системи соціального забезпечення	доступність послуг; середня тривалість перебування у черзі; кількість осіб, що отримують допомогу	поліпшення якості життя, зміцнення соціальної безпеки

ОПЕРАТИВНА ЦІЛЬ С4 Утримання молоді в регіоні та зміцнення громадського життя	програми забезпечення житлом; громадські простори; молодіжні програми; залучення місцевої громади	Частка осіб віком 18–35 років; частка тих, хто залишається на місці	демографічна стабілізація, зміцнення соціальної згуртованості
---	---	---	---

2.3.1. ОПЕРАТИВНА ЦІЛЬ С1: Розширення зайнятості та зміцнення ринку праці

Рівень та структура зайнятості є основними визначальними факторами економічної та соціальної стабільності Пийтерфолвівської громади. У громаді можливості працевлаштування обмежені. З одного боку, це сприяє безробіттю, а з іншого — посилює тенденції до відтоку населення. На процеси на ринку праці регіону певною мірою може впливати зовнішнє переміщення населення, частково пов'язане із згаданими подіями, що тривають з 2022 року, яке потенційно може стати новим джерелом робочої сили, але водночас створює виклики в плані інтеграції.

Місцевий ринок праці, як правило, є обмеженим і пропонує мало різноманітних можливостей, що становить проблему, зокрема, для молоді та кваліфікованої робочої сили. Як наслідок, ця громада не здатна у достатній мірі утримувати робочу силу, що в довгостроковій перспективі може стати однією з найбільших перешкод для економічного розвитку.

Метою є розширення можливостей зайнятості, що тісно пов'язане із заходами з розвитку економіки. Особливе значення має розвиток місцевих підприємств, прагнення до створення нових робочих місць, а також забезпечення можливості участі на місці в навчальних програмах, що відповідають потребам ринку праці.

Розширення зайнятості сприяє покращенню рівня доходів, зменшує вимушену міграцію, а також зміцнює економічну стабільність громади.

2.3.2. ОПЕРАТИВНА ЦІЛЬ С2: Розвиток освіти та професійної підготовки

Освіта та професійна підготовка відіграють ключову роль у довгостроковому розвитку громади, оскільки визначають якість та адаптивність робочої сили. У регіоні рівень розвитку освітньої системи та пропозиція професійної підготовки не завжди відповідають потребам економіки, що обмежує ефективне функціонування ринку праці.

Нестача кваліфікованої робочої сили, а також відтік молоді однаково сприяють тому, що економічний потенціал громади не може повністю розкритися. Крім того, обмежена доступність можливостей для отримання освіти вищого рівня (включаючи спектр програм навчання та перепідготовки дорослих) також ускладнює адаптацію робочої сили до мінливого економічного середовища.

Метою є розвиток системи освіти та професійної підготовки, частиною якого є посилення практико-орієнтованих програм навчання, розробка програм, що відповідають місцевим економічним потребам, а також створення та/або поліпшення умов для навчання протягом усього життя.

Ці заходи сприяють підвищенню гнучкості ринку праці, розширенню зайнятості, а також підвищенню конкурентоспроможності громади.

2.3.3. ОПЕРАТИВНА ЦІЛЬ С3: Розвиток медичних та соціальних послуг

Рівень медичних та соціальних послуг безпосередньо впливає на якість життя населення та здатність громади утримувати населення. У Пийтерфолвівській громаді доступність та якість послуг у багатьох випадках є обмеженими, особливо в менших населених пунктах. Під час планування систем надання послуг слід враховувати також потреби у забезпеченні населення, яке, можливо, з'явиться з-поза меж регіону, особливо у сфері соціальних послуг.

Існує тісний взаємозв'язок між станом здоров'я населення та доступом до послуг, водночас можливості системи надання послуг не завжди дозволяють забезпечити необхідні послуги на належному рівні. Зростання частки людей похилого віку ще більше збільшує навантаження на систему надання послуг.

У цьому випадку метою є розвиток медичних та соціальних послуг, що сприятиме розширенню можливостей системи надання послуг, підвищенню якості послуг, а також зміцненню первинної медичної допомоги.

Ці заходи, насамперед, сприяють покращенню якості життя та зменшенню соціальних нерівностей.

2.3.4. ОПЕРАТИВНА ЦІЛЬ С4: Утримання молоді в регіоні та зміцнення громадського життя

Утримання молоді в регіоні має ключове значення для його довгострокового існування. Сучасні тенденції свідчать про те, що значна частина молоді залишає громаду у надії на кращі умови життя та роботи, що в довгостроковій перспективі призводить до скорочення чисельності населення та спотворення соціальної структури.

Відтік молоді є несприятливим не лише з економічної, а й із соціальної точки зору, оскільки він послаблює місцеві громади та знижує інноваційний потенціал. Тому для громади надзвичайно важливо створити такі умови життя, які б робили перебування на місці привабливим.

Метою є заохочення молоді залишатися на місці, що передбачає поліпшення житлових умов, розвиток програм дозвілля та громадських ініціатив, а також залучення молоді до процесів прийняття рішень на місцевому рівні.

Зміцнення громадського життя сприяє підвищенню соціальної згуртованості, зміцненню місцевої ідентичності, а також довгостроковій стабільності регіону.

2.4. СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ D: Зміцнення прикордонного міжнародного співробітництва

Стратегічне значення географічного розташування Пийтерфолвівської громади може в довгостроковій перспективі визначити траєкторію його розвитку. Це розташування одночасно означає периферійне положення та потенційний вузол взаємозв'язку між різними економічними, соціальними та інфраструктурними системами. З точки зору розвитку регіону ключовим питанням є те, наскільки географічне положення здатне перетворитися на економічну та розвиткову перевагу. Адже однією з головних особливостей прикордонних регіонів є те, що їхній розвиток значною мірою залежить від зовнішніх факторів, зокрема від міжнародних економічних та політичних позицій. Недавні геополітичні події продемонстрували, що прикордонне розташування несе в собі не лише можливості, а й значні ризики, які можуть безпосередньо впливати на економічні зв'язки, торговельні відносини та можливості розвитку.

У нинішній ситуації міжнародні зв'язки регіону, як правило, мають ізольований та епізодичний характер. Не виглядає так, ніби сформувалися стабільні, інституціоналізовані системи співпраці, які б у довгостроковій перспективі забезпечували інтеграцію регіону в регіональні та міжнародні економічні мережі. Прикордонні зв'язки здебільшого можна вважати неформальними, тому важко стверджувати, що вони здатні в достатній мірі сприяти економічному зростанню або ефективному залученню ресурсів для розвитку.

На основі SWOT-аналізу прикордонне розташування є одним із найважливіших ресурсів регіону. Однак у нинішньому вигляді це означає недовикористаний потенціал. До сильних сторін належать багатосторонні можливості взаємодії, логістичне положення, а також можливості взаємодії між різними економічними системами. Серед слабких сторін — низький рівень інституціоналізації співпраці, відсутність координації, а також обмеженість потенціалу з управління проектами. Серед можливостей особливу

роль відіграють міжнародні програми розвитку, транскордонне співробітництво та інтеграція в економічні мережі, тоді як серед загроз слід згадати геополітичну невизначеність, вразливість прикордонних регіонів та обмежений доступ до ресурсів.

Тому стратегічною метою є свідоме, системне та стійке в довгостроковій перспективі зміцнення прикордонного та міжнародного співробітництва, що дозволить регіону стати активним учасником регіональних та міжнародних процесів розвитку.

Реалізація цієї мети не лише принесе економічні вигоди, а й сприятиме інституційному розвитку регіону, посиленню передачі знань, а також розширенню доступу до ресурсів розвитку.

Розвиток прикордонного співробітництва є особливо важливим з точки зору економічної диверсифікації, оскільки це дає змогу вийти на нові ринки, налагодити нові партнерські відносини та започаткувати нові види економічної діяльності. Крім того, зміцнення міжнародних зв'язків може сприяти підвищенню впізнаваності громади, що в довгостроковій перспективі може мати позитивний вплив на інвестиції та розвиток.

Реалізація стратегічної мети вимагає комплексного підходу. Це передбачає розвиток як економічних, так і інституційних та соціальних зв'язків. У цьому контексті особливе значення мають зміцнення партнерських мереж, розробка спільних проєктів розвитку, а також активна участь у міжнародних програмах.

Загалом метою є створення такої системи співпраці, яка стабільно, інституційно закріплено та довгостроково пов'язує регіон з міжнародними економічними та розвитковими процесами, тим самим зменшуючи недоліки, що випливають із периферійного положення, та зміцнюючи конкурентоспроможність регіону.

17Таблиця: Оперативні цілі в контексті стратегічної мети — зміцнення міжнародного прикордонного співробітництва; зведена таблиця

Оперативна мета	Основні заходи	Показники	Очікуваний ефект
ОПЕРАТИВНА ЦІЛЬ D1 Розвиток транскордонного економічного співробітництва	підприємницькі зв'язки; спільні проєкти; налагодження мереж	кількість співпраці та спільних проєктів	економічна інтеграція
ОПЕРАТИВНА ЦІЛЬ D2 залучення міжнародних ресурсів для розвитку	конкурентоспроможність у конкурсах; розробка проєктів; партнерства	отримані ресурси; кількість проєктів	зростання потенціалу розвитку

ОПЕРАТИВНА ЦІЛЬ D3 Зміцнення інституційної співпраці та партнерських відносин	створення мереж; навчання; партнерства	кількість партнерських відносин	більш ефективна діяльність
--	--	---------------------------------	----------------------------

2.4.1. ОПЕРАТИВНА ЦІЛЬ D1: Розвиток транскордонного економічного співробітництва

Розвиток транскордонного економічного співробітництва має виняткове значення з точки зору використання економічного потенціалу Пийтерфолвівської громади. Географічне розташування громади дає можливість йому виступати в ролі точки перетину економічних систем кількох країн, однак цей потенціал наразі реалізується лише частково. Економічні зв'язки, як правило, мають епізодичний характер, і не сформовано таких стабільних структур співпраці, які б у довгостроковій перспективі забезпечували економічну інтеграцію регіону. Здається, що зв'язки між підприємствами є обмеженими, кількість спільних економічних ініціатив є низькою, а також відсутні ті платформи, які сприяли б налагодженню та підтримці співпраці.

Прикордонні зв'язки відкривають перед підприємствами регіону значні можливості для виходу на нові ринки, розширення каналів збуту, а також ефективнішого використання виробничих і сервісних потужностей. Водночас відсутність мереж зв'язків, низький рівень довіри та обмежена інституційна підтримка перешкоджають використанню цих можливостей.

Метою є структурований та стійкий у довгостроковій перспективі розвиток економічної співпраці, що передбачає зміцнення зв'язків між підприємствами, розробку спільних проєктів розвитку та інвестицій, а також розбудову прикордонних економічних мереж. Важливу роль відіграє стимулювання кластерної співпраці, а також поліпшення обміну інформацією між підприємствами.

Ці заходи сприяють підвищенню економічної активності, розширенню ринків, а також зміцненню економічної стійкості громади. У довгостроковій перспективі транскордонні економічні співпраці можуть створити стабільну основу для інтеграції регіону в регіональні економічні системи.

2.4.2. ОПЕРАТИВНА ЦІЛЬ D2: Залучення міжнародних ресурсів розвитку

Одним із визначальних чинників розвитку Пийтерфолвівської громади є здатність забезпечити доступ до зовнішніх ресурсів розвитку. Міжнародні та транскордонні

програми розвитку можуть забезпечити громаді значні фінансові ресурси, без яких темпи розвитку залишатимуться значно обмеженими. У нинішній ситуації здатність громади залучати ресурси не можна вважати оптимальною. Потенціал у сфері планування та управління проектами, міцність партнерських зв'язків, а також відсутність стратегічного підходу є серйозними перешкодами для усвідомленого та довгостроково спланованого процесу залучення ресурсів.

Приєднання до міжнародних програм часто пов'язане зі складними адміністративними та фаховими вимогами. Їх виконання вимагає відповідної кваліфікації та інституційної бази. Через брак потенціалу громада у багатьох випадках не може скористатися наявними можливостями або здатна брати участь у програмах лише в обмеженій мірі.

Метою є всебічне зміцнення спроможності залучення ресурсів. Це включає розширення потенціалу з розробки проектів, розвиток компетенцій у сфері подання заявок, а також цілеспрямоване налагодження партнерських відносин. Важливу роль має відігравати стимулювання проектів, поліпшення доступу до інформації про конкурси, а також обмін досвідом успішної реалізації проектів.

Ці заходи сприятимуть розширенню фінансових ресурсів регіону, прискоренню реалізації проектів, а також ефективнішому досягненню стратегічних цілей. У довгостроковій перспективі посилення здатності залучати ресурси підвищить самостійність громади та його здатність адаптуватися до мінливих умов навколишнього середовища.

2.4.3. ОПЕРАТИВНА ЦІЛЬ D3: Зміцнення інституційної та партнерської співпраці

Однією з основних передумов ефективності прикордонного та міжнародного співробітництва є наявність належного інституційного підґрунтя та добре функціонуючих партнерських мереж. У Пийтерфолвівській громаді співпраця наразі не координується, у багатьох випадках має неформальний та епізодичний характер. Це обмежує налагодження співпраці, а також її довгострокову стійкість та ефективність.

Зміцнення співпраці між місцевими органами влади, установами, громадськими організаціями та суб'єктами господарювання має ключове значення для успішної реалізації процесів розвитку. Відсутність або слабкість співпраці знижує ефективність проектів розвитку, а також ускладнює вирішення комплексних проблем.

Отже, налагодження міжнародних партнерських відносин створило б можливість для передачі знань, запозичення передового досвіду, а також реалізації спільних проектів розвитку. Таке співробітництво сприяло б зміцненню інституційного потенціалу громади та підвищенню якості процесів розвитку.

Метою є системне зміцнення інституційної та партнерської співпраці, що включає налагодження мереж, покращення координації між учасниками, а також формування довгострокових структур співпраці. Особливе значення має розвиток зв'язків між місцевими та міжнародними учасниками, а також створення спільних платформ розвитку.

Ці заходи сприяють підвищенню потенціалу розвитку громади, ефективнішій реалізації проектів, а також міжнародній інтеграції. У довгостроковій перспективі інституційна співпраця створює стабільну основу для сталого розвитку та досягнення стратегічних цілей.

РОЗДІЛ VI. Узгодженість стратегії з регіональними стратегічними документами України

Стратегія розвитку Пийтерфолвівської громади була розроблена у загальній відповідності до цілей політики розвитку України, зокрема до пріоритетів розвитку на регіональному рівні. Ієрархія цілей регіональної стратегії розвитку визначає напрямки розвитку на основі трьох стратегічних цілей та пов'язаних з ними оперативних цілей, до яких стратегія громади вписується як тематично, так і функціонально.

Водночас стратегія Пийтерфолвівської громади визначає чотири стратегічні цілі — зміцнення та диверсифікація економіки, розвиток інфраструктури та транспортної доступності, утримання населення та зміцнення соціальної згуртованості, а також розвиток прикордонного співробітництва, — які, з урахуванням місцевих особливостей та викликів, конкретизують цілі політики розвитку вищого рівня.

Цілі економічного розвитку тісно пов'язані, зокрема, з заходами, спрямованими на посилення регіональної конкурентоспроможності, розвиток підприємництва та економічну диверсифікацію. Цілі розвитку інфраструктури відповідають пріоритетам розвитку транспортних, енергетичних та цифрових мереж, які забезпечують базові умови для функціонування економіки. Заходи, спрямовані на утримання населення та зміцнення соціальної згуртованості, сприяють довгостроковій стійкості регіону завдяки розвитку людських ресурсів, покращенню освіти та професійної підготовки, а також розвитку системи охорони здоров'я та соціального забезпечення. Заходи, спрямовані на утримання молоді в регіоні та зміцнення соціальної згуртованості, відіграють важливу роль у забезпеченні демографічної стабільності та підвищенні соціальної стійкості.

Розвиток прикордонного співробітництва має особливе значення, зумовлене географічним розташуванням громади, і пов'язаний із зусиллями, спрямованими на посилення міжнародного співробітництва та залучення ресурсів для розвитку. Водночас слід зазначити, що окремі елементи регіональної стратегії — зокрема заходи з кризового управління, безпеки та роботи з особливими соціальними групами — лише обмежено представлені в системі цілей громади, що зумовлено різним масштабом та функціями цих двох стратегічних документів.

Зв'язок між стратегіями ілюструє наведена нижче матриця узгодженості, яка детально показує узгодженість стратегічних та оперативних цілей громади з системою цілей вищого рівня.

1. Матриця узгодженості

19Рис. : Матриця узгодженості

Стратегія регіонального розвитку стратегічні та оперативні цілі.		Мікрорегіон Тисапетерфалви стратегії розвитку стратегічні та оперативні цілі.																	
		A	A1	A2	A3	A4	B	B1	B2	B3	B4	C	C1	C2	C3	C4	D	D1	D2
		Зміцнення та диверсифікація економіки	Модернізація сільськогосподарства та підвищення його конкурентоспроможності	Розвиток переробної промисловості та місцевих ланцюгів створення вартості	Розвиток малого та середнього бізнесу	Розвиток туризму	Розвиток інфраструктури та поліпшення транспортної інфраструктури	Розвиток прикордонних переходів, логістичні зв'язки	Розвиток комунальних послуг та енергетичної інфраструктури	Розвиток цифрової інфраструктури та послуг	Збереження населення та зміцнення соціальної згуртованості	Розширення зайнятості та зміцнення ринку праці	Розвиток освіти та професійної підготовки	Розвиток медичних та соціальних послуг	Утримання молоді в регіоні та зміцнення громади	Зміцнення міжнародного прикордонного співробітництва	Розвиток транскордонного економічного співробітництва	Залучення міжнародних ресурсів для розвитку	Зміцнення інституційної співпраці та партнерських відносин
S1	Формування згуртованої держави у соціальних, гуманітарних, економічних, кліматичних, екологічних, безпекових та просторових вимірах						+			+	+	++	+	+	++	+	+		+
O1	Забезпечення інтегрованого розвитку територій з урахуванням інтересів майбутніх поколінь	+	+	+	+	+	++	++	+	++	+	+	+	+	+	+			
O2	Задоволення потреб населення у якісному державному управлінні та наданні державних послуг						+			+	++	++		++	++	+			
O3	Соціальний захист ветеранів війни та їхніх сімей, внутрішньо переміщених осіб та інших вразливих груп населення											+			++				

S2	Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів	++	++	++	++	+	+		+			+	+	+			+	+	+	
O4	Інфраструктура, стійка до викликів у сферах безпеки, соціального розвитку та економіки		+				++	++	++	++	++				+					
O5	Сильна та конкурентоспроможна регіональна економіка	++	++	++	++	++			+				+				+	++	+	
S3	Створення ефективного багаторівневого управління								+		+						++	+	+	++
O6	Розвиток інституційної спроможності органів влади з урахуванням найкращих практик ЄС				+						+						++		++	++
O7	Розробка різних форм співпраці та ефективна реалізація державних інвестиційних проєктів			+	+				+		+						++	++	++	++

Примітка: У матриці стратегічної узгодженості відображено узгодженість стратегічних та оперативних цілей, сформульованих у стратегії розвитку Пийтерфолвівської громади, із системою цілей української регіональної стратегії розвитку (див. Пояснення до символів 1). Під час аналізу ми застосовували тривірневу систему оцінювання (див. Пояснення до символів 2). Узгодження не є формальним або базується на назвах, а слідує за змістовною логікою та логікою втручання, що лежать в основі цілей. Відповідно, окрім матриці узгодженості, важливу роль відіграє також детальний опис цілей мікрорегіону (див. далі). Під час дослідження ми врахували, що регіональна стратегія частково була розроблена в контексті кризового управління та державотворення, тоді як стратегія мікрорегіону в основному дотримується класичної логіки територіального розвитку. Ця відмінність пояснює, чому в певних сферах зв'язки є слабшими або взагалі відсутніми.

Пояснення символів 1: А; В; С; D — стратегічні цілі мікрорегіону. А1–4, В1–4, С1–4; D1–3 — оперативні цілі мікрорегіону. S1; S2; S3 — регіональні стратегічні цілі. O1–7 — регіональні оперативні цілі.

Пояснення символів 2: ++ — сильний зв'язок, пряма змістова відповідність між цілями мікрорегіону та регіону; + — частковий, опосередкований, допоміжний або додатковий зв'язок між цілями мікрорегіону та регіону; «порожня клітинка» — відсутність зв'язку між цілями мікрорегіону та регіону.

2. Узгодженість: загальна оцінка матриці узгодженості

2.1. Система цілей економічного розвитку (А)

Зміцнення та диверсифікація економіки Пийтерфолвівської громади як стратегічна мета однозначно спрямована на трансформацію економічної структури регіону, збільшення доданої вартості та розширення зайнятості. Оперативні цілі (модернізація сільського господарства, розвиток переробної промисловості, розвиток МСП, туризм) утворюють цілісний, взаємодоповнюючий комплекс заходів з економічного розвитку.

Відповідно, найсильніші зв'язки спостерігаються з цілями регіональної стратегії щодо конкурентоспроможності (S2) та економічного розвитку (O5) (++). Наприклад, модернізація сільського господарства та розвиток переробної промисловості безпосередньо відповідають логіці інвестицій та розвитку підприємництва, тоді як розвиток туризму явно відображений і в системі регіональних цілей. Можна виявити частковий зв'язок (+) з напрямками інфраструктури (O4) та інтегрованого територіального розвитку (O1), оскільки економічний розвиток передбачає їх наявність. Однак цілі громади не спрямовані на безпосередній розвиток цих сфер. Слід зазначити, що немає суттєвого зв'язку з цілями у сфері надання громадських послуг (O2) або соціального захисту (O3), оскільки оперативні цілі Стратегічної цілі А не стосуються систем забезпечення потреб населення та вразливих груп.

2.2. Система цілей розвитку інфраструктури (В)

Інфраструктура та умови доступності як стратегічна мета стосуються однієї з найкритичніших проблемних сфер громади. Розвиток транспортної, прикордонної, комунальної та цифрової інфраструктури виступає основною передумовою як економічного, так і соціального функціонування.

Це пояснює, чому найсильніші зв'язки (++) пов'язані з цілями регіональної інфраструктури опору (O4) та інтегрованого територіального розвитку (O1). Розвиток транспортної мережі, збільшення пропускної спроможності прикордонних переходів або вдосконалення цифрової інфраструктури — все це безпосередньо відповідає цим цілям. У випадку цифрової інфраструктури (B4) також спостерігається тісний зв'язок із цілями у сфері надання публічних послуг (O2), оскільки розвиток електронного урядування та цифрових послуг безпосередньо сприяє підвищенню якості послуг. Зв'язок з економічними цілями є скоріше опосередкованим (+): інфраструктура сама по собі не є інструментом економічного розвитку, а є його передумовою.

Аналогічно, зв'язок із соціальними цілями також є обмеженим, оскільки заходи спрямовані насамперед на фізичні та технічні системи.

2.3. Система цілей, що зміцнює соціальну згуртованість (C)

Збереження населення та соціальна згуртованість як стратегічні цілі зосереджуються на демографічних викликах, еміграції, проблемах ринку праці, а також на недоліках системи охорони здоров'я та соціального забезпечення.

Найміцніші зв'язки спостерігаються з регіональними цілями у сфері надання публічних послуг (O2) (++), особливо в галузях освіти, охорони здоров'я та соціальних послуг. Оперативні цілі щодо розвитку освіти (C2) та медичних і соціальних послуг (C3) майже безпосередньо відповідають відповідним елементам регіональної системи цілей. Однак у випадку соціального захисту (O3) спостерігається лише обмежений зв'язок. Причиною цього є те, що ця мета регіональної стратегії зосереджується саме на ветеранах війни, внутрішньо переміщених особах та інших особливих групах, тоді як стратегія громади формулює загальні напрямки розвитку системи соціального забезпечення. Тому більш тісний зв'язок спостерігається лише у сфері медичних та соціальних послуг. Цілі у сфері зайнятості та професійної підготовки (C1, C2) частково пов'язані з економічними цілями (S2, O5), однак вони підходять до цього питання насамперед з людського боку, а не з точки зору виробництва чи інвестицій.

2.4. Міжнародне та інституційне співробітництво (D)

Прикордонне співробітництво як стратегічна мета спрямована на подолання периферійного становища регіону, розбудову партнерських мереж та забезпечення доступу до ресурсів розвитку.

Таким чином, найсильніші зв'язки (++) пов'язані з цілями регіонального багаторівневого врядування (S3), розвитку інституційної спроможності (O6) та розвитку співпраці (O7). Залучення ресурсів (D2) та інституційна співпраця (D3) демонструють особливо сильну відповідність цим напрямкам. Зв'язок з економічними цілями проявляється насамперед у випадку транскордонної економічної співпраці (D1), де міжнародні зв'язки безпосередньо сприяють економічній диверсифікації та розширенню ринків. Водночас у сфері інфраструктури або соціальних послуг зв'язки є слабкими або відсутніми, оскільки стратегічна мета (D) може тлумачитися насамперед в інституційному та мережевому вимірах.

3. Підсумок

На основі матриці узгодженості можна констатувати, що стратегія Пийтерфолвівської громади добре структурно вписується в систему регіональних цілей, особливо у сферах економічного розвитку, інфраструктури та інституційної співпраці. Водночас зв'язки є диференційованими, що свідчить про те, що стратегія Пийтерфолвівської громади не просто відтворює регіональні цілі, а здійснює адаптацію, пристосовану до територіальних особливостей.

Слабкі або відсутні зв'язки проявляються насамперед у тих сферах, де регіональна стратегія містить спеціальні напрямки — наприклад, пов'язані з війною чи державотворенням — які не відображаються в рамках стратегії громади. Однак це слід трактувати не як недолік, а як відмінність, що випливає з різного масштабу та функцій цих двох документів.

Загалом матриця демонструє помірно сильну, але вибіркиму узгодженість, що відповідає характеру взаємозв'язку між стратегією розвитку на місцевому рівні та комплексною стратегією на національному рівні.

РОЗДІЛ VII. Моніторинг реалізації стратегії та плану дій

Для успішної реалізації стратегії розвитку Пийтерфолвівської громади надзвичайно важливим є створення прозорої та послідовної системи моніторингу та оцінки, яка забезпечує постійний контроль за досягненням поставлених цілей, а також своєчасне коригування необхідних заходів.

Основною метою системи моніторингу є регулярний збір, аналіз та оцінка інформації, що характеризує реалізацію стратегічних та оперативних цілей. У рамках моніторингу на основі визначених індикаторів здійснюється аналіз прогресу, порівняння базових значень, проміжних показників та цільових значень.

Моніторинг реалізації стратегії здійснюється щорічно, тоді як прогрес у виконанні плану дій — відповідно до методологічних рекомендацій — необхідно оцінювати щонайменше двічі на рік. Звіти про результати моніторингу після закінчення звітного періоду слід подавати до відповідних органів, що приймають рішення, а також забезпечити їх оприлюднення.

Центральними елементами системи моніторингу є показники, прив'язані до оперативних цілей, які дають змогу виміряти ефективність стратегічних заходів. При виборі показників важливими критеріями були їхня релевантність, вимірюваність та доступність, а також здатність відображати напрямок і масштаб змін.

Оцінка реалізації стратегії здійснюється на основі даних моніторингу, під час якого аналізується досягнення цілей, прояв очікуваних ефектів, а також ефективність та стійкість заходів. Оцінка охоплює як соціальні, так і економічні та екологічні наслідки стратегії, з урахуванням комплексного характеру розвитку громади.

У процесі оцінки з'являється можливість внести необхідні зміни до реалізації стратегії, переглянути пріоритети, а також забезпечити ефективніший розподіл ресурсів. Результати оцінки слугують основою для прийняття рішень і сприяють адаптивній та гнучкій реалізації стратегії.

Функціонування системи моніторингу та оцінки здійснюється в рамках інституційної співпраці, в якій беруть участь місцева влада, а також інституційні та економічні суб'єкти й громадські організації. Широке партнерство гарантує, що під час реалізації стратегії враховуватимуться точки зору та потреби різних зацікавлених груп.

18Таблиця .: Система показників моніторингу

Ст ра тег ічн а ме та	Оп ер ат ив на ме та	Показник	Оди ниця вимі ру	Базо ве знач ення	Про міжн е знач ення	Ціль ове знач ення (203 0)	Джерело інформації	Часовий проміжо к
А	А1	продуктивність сільського господарства	%				аграрний реєстр	середній
		частка господарств, що застосовують сучасні технології	%				аграрний реєстр	
	А2	Частка перероблених продуктів	%				місцеві підприємства	середні
		кількість переробних підприємств	шт				самоуправління	
	А3	Кількість діючих підприємств	шт				статистика	коротко- середньо строкова
	А4	кількість ночівель гостей	ніч				агентство з розвитку туризму, самоврядування	середньо строкови й
		дохід від туризму	€				агентство з розвитку туризму, місцеве самоврядування	
В	В1	довжина відремонтованих доріг	км				самоврядування	середня
		Кількість дорожньо-транспортни х пригод	шт				місцеве самоврядування, правоохоронні органи	
	В2	середній час очікування на перетині кордону	хв				місцеве самоврядування, правоохоронні органи, прикордонна служба	коротки й
	В3	зміна споживання енергії	ΔмЗ, кВт· год				комунальні підприємства	середній
	В4	частка населення з доступом до Інтернету	%				державні оператори зв'язку та телекомунікацій	коротки й
С	С1	рівень зайнятості	%				збір місцевих статистичних даних	середній
		рівень безробіття	%				місцевий статистичний збір даних	
		кількість робочих місць	шт.				збір місцевих статистичних даних	
	С2	Кількість учасників навчання	осіб				навчальних закладів	середні
	С3	доступність послуг	хвил ин				медичні заклади	коротки й
		середня тривалість очікування в черзі	днів				медичні заклади	
		кількість пацієнтів, яким надано допомогу	осіб				медичні та соціальні заклади	

	C4	Частка осіб у віці 18–35 років	%				збір місцевих статистичних даних	довгостроковий
		Частка тих, хто залишається на місці	%				збір місцевих статистичних даних	
D	D1	кількість співпраці та спільних проєктів	шт				місцева статистика, заявники, дані про заявки	середній
	D2	отримані кошти	€				місцева статистика, заявники, дані про заявки	короткий
		кількість проєктів	шт					
	D3	кількість партнерств	шт.				місцева статистика, заявники, дані про заявки	середній

Підсумкова оцінка реалізації стратегії проводиться наприкінці планового періоду, під час якої порівнюються заплановані цільові показники та фактично досягнуті результати. Звіт, що підсумовує результати оцінки, містить опис впливу стратегії, висновки та пропозиції щодо напрямків подальшого розвитку.